

Vatra veche

9

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul I, nr. 9, noiembrie 2009 *ISSN 2066-0952
VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I.Slavici, I.L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

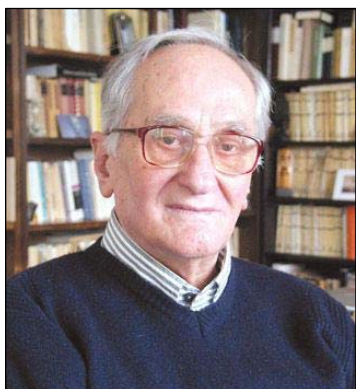

„Femeia copac” – fotografie de Răzvan Ducan

VATRA VECHE DIALOG CU DORU MUNTEANU

PROFESORUL

Ion Vlad
(n. 26 noiembrie
1929, Archiud,
județul Bistrița-
Năsăud), critic
și teoretician
literar, eseist,
licențiat al
Facultății de
Filologie a
Universității din
Cluj (1952).
Doctor în litere

cu teza *Povestirea. Destinul unei structuri epice* (1971). Debut absolut în „*Lupta Ardealului*” (1950). A fost decan al Facultății de Filologie și rector al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj. Profesor de teoria literaturii la Facultatea de Litere din Cluj.

Volume: *Între analiză și sinteză* (1970), *Descoperirea operei. Comentarii de teorie literară* (1970), *Povestirea. Destinul unei structuri epice* (1972), *Convergențe* (1972), *Romanul românesc contemporan, 1944-1974 (antologie)* (1974), *Lecturi constructive* (1975), *Lectura – un eveniment al cunoașterii* (1977), „*Cărțile*” lui Mihail Sadoveanu (1981), *Lectura romanului* (1983), *Pavel Dan. Zborul frânt al unui destin* (1986), *Lectura prozei* (1991), *Aventura formelor. Geneza și metamorfoza genurilor* (1996), *În labirintul lecturii* (1999), *Romanul universurilor crepusculare* (2004), *Orizonturile lecturii* (2007), *Studii incluse în volume colective despre Marin Preda, Zaharia Stancu, Ion Barbu, Ion Agârbiceanu, Ioana Em. Petrescu.*

- Premiul Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România (1970, 1996, 2004), Premiul pentru critică al Uniunii Scriitorilor din România (1972), Premiul „Bogdan Petriceicu Hasdeu” al Academiei Române (1983), Premiul „Opera omnia” al Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România (2007)

E greu de imaginat Filologia clujeană a anilor optzeci fără Ion Vlad. Temut de unii, fiindcă era aspru, venerat de alții, printre care mă număr, pentru alfabetizarea pe care a făcut-o cu noi pe tărâmul teoriei literaturii, în anul I de facultate, când eram și dezorientați și speriați de faima exigenței profesorului, dar și dornici să învățăm ceea ce nu am învățat în școlile de până atunci. Cu el am deslușit cât e „*Lectura – un eveniment al cunoașterii*” (titlul uneia din cărțile sale, apărută în 1977), dar și care e prețul lecturii, al relecturii, pentru un filolog.

A despărțit repede grâul de neghină, iar un grup de colegi ne-am găsit în Profesorul nostru omul providențial pentru intrarea în fascinantă lume a lecturii, într-o perioadă în care, încet, încet, cititul era un gest maxim de libertate, o delimitare de programele ideologizante care ne erau servite tot mai insistent și mai agresiv la radio și televiziune, de cearșafurile de teze și antiteze de la București, din „*Scânteia*”, „*România liberă*”, „*Scânteia tineretului*” și din întreaga presă de partid centrală și județeană.

Așa am învățat cum să citim, ce să citim, ca acest meșteșug să fie cu adevărat o frumoasă și de folos zăbavă.

Discursul teoretic era însoțit de o retorică de orator, care nu ținea cont de faptul că amfiteatrele nu mai erau pline de studenți ca altădată – noi eram doar 25 în an, la „*Română principal*”.

M-am raportat întotdeauna la Profesorul Ion Vlad cu admirație și prețuire, pentru că ne-a scurtat drumul spre cărți, spre miezul lor, scutindu-ne de băjbăiri, de rătăcirii păguboase.

Profesorul s-a retras discret din tumultul vieții literare, parcă scârbit și dezamăgit de ceea ce se întâmplă cu destinul scriitorului în... capitalism.

Spre bucuria mea, am dat de adresa de email a Profesorului și i-am trimis **Vatra veche**. Recunosc, nu mă așteptam la vreun răspuns. E greu de imaginat octogenari care să renunțe la uneltele clasice de scris, să dea mașina de scris pe calculator.

Așa am realizat că Profesorul bate 80 de ani pe muchie. Și că e același spirit ardent pe care l-am cunoscut acum trei decenii.

Aș spune, chiar cu riscul de a nu fi original, dar apelând la mai bătrânii mînuitori de metafore, că-i sărut inima. O inimă generoasă cu cei care și-au respectat opțiunea filologică, cu întregul conținut semantic al termenului.

Câțiva dintre noi am învățat de la Profesorul nostru să nu ne fie teamă. Poate c-ar fi scris la fel de încărcați de emoție despre Profesorul nostru și cei plecați prea devreme dintre noi, colegii Cosette Hogeș și Mircea Bențea, cei care stăteau în primele rânduri pe frontul lecturii, poate că și Mircea Rațiu, Silvia Balea, rătăciți acum prin lumea largă, poate și alții care l-am simțit pe Profesor că investește în noi încredere și speranță.

Dinspre mine, dinspre ei, gândurile noastre de respect încărcate de timp și nostalgii pentru Profesorul care a mizat pe noi.

NICOLAE BĂCIUȚ

Semn de carte

Una dintre cele mai pregnante personalități ale filologiei clujene, profesor a cărui prezență memorabilă a marcat formația multor generații de filologi, era în anii studenției mele rectorul Universității „Babeș-Bolyai”. Ion Vlad a fost atunci, pentru noi, cel puțin, un nume „greu”... Temperament energic și adesea imprevizibil, poate chiar necruțător, avea renumele profesorului care nu face niciodată compromisuri. Discursul său era cuceritor prin forță de sugestie și profunzime, fascinant, ironic uneori, pasional alteori și „suprem” prin puterea de convingere. Mai târziu, în profesie, am rămas devotată viziunii sale asupra lecturii prozei și câteva dintre cărțile pe care le-a semnat mi-au fost totdeauna alături. Le-am rezervat loc esențial între „ghidurile” lectorului de proză.

Una dintre ele îmi este și foarte dragă...

Cărțile lui Mihail Sadoveanu e o demonstrație de expresivitate și pasiune, de inteligență (și afectivă) prin care se poate restaura o viziune asupra unui scriitor și se poate salva de prejudecăți mentalul celor ce stabilesc clase de creatori. Re-lectura menține vie și sporește literatura, „este singura soluție viabilă pentru un studiu care acordă preeminență Textului fundamental”. Ea re-creează opera.

Monumentalitatea operei lui Sadoveanu, nu doar sub aspectul volumului ei, e argumentată ca amplexare a unui conținut uman, existențial, ca substanță de viață, ca altitudine ideatică și adâncime a observației și trăirii. Citită din perspectiva unei poetici a narativității asupra căreia se oprește cu precădere criticul, opera sadoveniană relevă, dincolo de solemnitatea simplității, o figurație a trăirilor general-umane și a percepțiilor asupra universului. Noblețea, asumarea suferinței, revolta, pasiunile împinse până la limită, conștiința apartenenței la un spațiu-timp și la o umanitate distinctă sunt câteva dintre ideile adiacente, de neclintit în povestirile și romanele sadoveniene. Registrul liric, alternanța ritmurilor, melopeea sau tumultul interior al discursului narativ intră sub lupa observatorului unei realități artistice de o tulburătoare extensie: sub raportul invenției de fapte, al redimensionării unor tipare structurale,

al esențelor (melancolicul, meditativul, miticul, epopeicul, sapiențialul, luciditatea observației sunt coordonate ale materiei faptice și umane, sau/și trăsături ale discursului).

Perspectiva, dar și poetica prozei sunt ilustrate la aceste niveluri, ca unele dintre cele mai semnificative în ordinea viziunii artistice sadoveniene. Urâtul și paradisiacul, paseismul de o anume configurație, crepuscularul, alienarea, vindicativul fac parte din alcătuirea motivică a multor proze, ca și imaginile-cheie, simbolurile, amintirea, logosul, economia verbală sau vorba cu subînțeles, ceremonialul rostirii, ce definesc, și ele, în lectura lui Ion Vlad, expresivitatea intraductibilă a operei lui Sadoveanu.

Criticul le analizează cu trimitere la filiații: realism clasic, sămănătorism, romantism, influență a prozei rusești sau a lui Faulkner, a naturaliștilor, remarcând însă forța personalității prozatorului român, unitatea operei sale de excepțională originalitate, în care narațiunea și evocarea se concurează atât de subtil, încât nici chiar romanul „istoric” nu se oprește la nivelul istoricității. O operă polifonică (observația, referitoare la *Frații Jderi*, e aplicabilă întregii opere sadoveniene, după cum sugerează studiul lui Ion Vlad) în care imensitatea numărului de personaje și fantastica proliferare a subiectelor demonstrează cunoaștere rafinată a esenței și a diversității umanului.

Asupra epopeicului, ca element structural și ca notă formală, criticul insistă în comentarea romanului „istoric”, dar și a *Hanului Ancuței* – narație decameronică sau *à tiroirs*, în care se concentrează ecouri ale tuturor prozelor sadoveniene de până atunci, o carte exemplară și tulburătoare sub toate aspectele, una dintre capodoperele căreia, pentru a nu-i distruge inefabilul, criticul îi analizează „neinvaziv” forța expresivității.

Studiul lui Ion Vlad este, dincolo de configurația sa științifică, un discurs analitic elegant, o carte valoroasă despre cărți de literatură, un punct de reper în exegeza operei sadoveniene.

BIANCA OSNAGA

UN ACTOR TOTAL

*Se duc studenți stol după stol,
Dar Clujul nu rămâne gol,
O, ierum, ierum, ierum,
O, que mutatio rerum!*

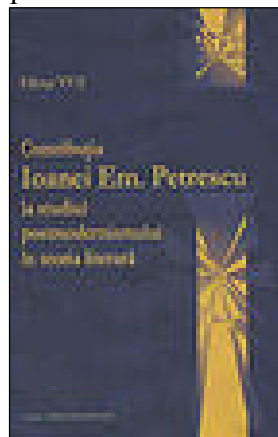
Despre studenție nu pot scrie altfel decât cu tandrețea care se cuvine vârstei entuziasmului ; asperitățile s-au estompat și timpul a pus patină nobilă peste foile anilor trecuți ...

Dar și dacă ar fi să arunc o privire obiectivă spre acea zonă, constat că generația mea a prins o perioadă de aur a Filologiei clujene, căci nu e puțin lucru să îi ai ca dascăli pe Ioana Em. Petrescu, Liviu Petrescu, Ion Pop, Ion Vlad, Mircea Zăciu, Doina Cornea, Mircea Muthu, D.D.Drașoveanu, G.G.Neamțu, Octavian Șchiau și lista ar putea continua!

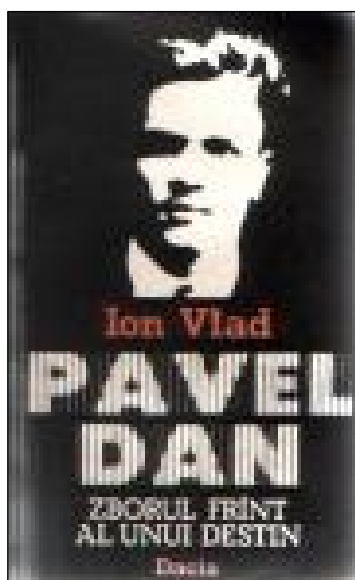
Cu profesorul Ion Vlad s-a deschis pentru noi, în anul I, la Teoria literaturii, galeria *monștrilor sacri*, căci se vehiculau tot felul de zvonuri despre ceea ce urma să ni se întâmple la examenul care promitea să fie cel mai teribil din viața de student...!

Până la acel examen însă, am avut parte, la cursurile predate de profesorul Ion Vlad, de adevărate *spectacole*, în sensul cel mai bun al

cuvântului, căci l-am perceput pe profesor ca pe un *actor total*, ce te făcea să uiți că erai într-o sală de curs și te arunca în realitatea operelor literare cu care ilustra anumite concepte. *Simț enorm și văz monstruos* părea deviza sub care se petreceau incursiunile noastre literare, căci totul era pus sub

lupă, iar pecetea modernității însoțea toate demersurile aplicative; uitam să mai iau notițe, lucru de neiertat pentru cel care avea în față un examen ! Dar nu numai eu uitam să iau notițe, căci și ceilalți colegi

rămâneau fascinați de ușurința cu care dascălul nostru se mișca pe toate registrele literaturii, interpretând roluri, mimând situații, punând întrebări retorice, provocându-ne să dăm răspunsuri pe care le demonta apoi cu ușurință, ca pe niște cărți de joc...

Fascinație este cuvântul care ar putea circumscrie starea noastră de spirit în fața avalanșei de informații și a universului amețitor pe care Profesorul îl deschidea în fața noastră; timpul se scurgea după alte legi, contururile lucrurilor se dilatau incredibil și

descopeream coerența și logica unor texte pe care lângă care trecusem poate fără să le vedem ...*Simț enorm și văz monstruos* însemna dintr-o dată că ochiul nostru devenise ca acela al unui ciclop care observă detalii imposibil de văzut pentru cei care nu aveau lângă ei mâna Profesorului pentru a îi conduce prin labirint...

Iar examenul a venit și a trecut, așa ca toate examenele cu care te mândrești o vreme și care apoi se așază în rândul altor examene mai mari sau mai mici ale vieții...rămâne însă statornic gândul că ai avut norocul să fii o vreme alături de o copleșitoare personalitate a Filologiei clujene, care rămâne definitiv un reper pentru ceea ce înseamnă un mare Profesor...

MARIANA CHEȚAN

**VATRA VECHIE
DIALOG
cu
DORU MUNTEANU**

**“Cred că esența transilvanității
sau ardelenismul constă în
primul rând în educație”**

- **Breasia scriitorilor nu este
un cor de voci egale**

-Nu este Miercurea regală, nu este Vinerea neagră, nu este Duminica Mare ziua interviului. Este o zi de marți, dar ar putea fi și ea regală, neagră, mare...?

-Proiectul meu inițial cuprinde șapte romane, cu cele șapte zile ale săptămânii în titlu. Marțea..., nu mai țin minte cum aș fi numit-o..., oricum ar fi trebuit legată de un eveniment istoric. Fiecare roman pe care l-am scris spune ceva despre o zi din istoria națională. Nu sunt neapărat romane istorice, ci destine absolut exemplare ale unor transilvăneni care treceau prin istorie și istoria prin ei. Marțea de astăzi...? În orice caz, începutul acesta de an nu mi se pare rozaliu. Este destul de întristător și apăsător pentru cei care scriu.

-Ați început să numiți frustrările literaturii de azi?

*-Nu știu dacă literatura în sine e frustrată. Autorii de carte, autorii de poezie, proză sau teatru au frustrări. Ele derivă din ceea ce se întâmplă în plan economic, financiar etc. Cărțile au tiraje mici, mai ales cele de poezie care apar în 200-300 de exemplare. Se întâmplă ca și romanul să aibă asemenea tiraje și atunci condiția scriitorului e frustrantă la această oră. Nu vreau să fac nicio comparație, dar tirajele de astăzi sunt infime pe lângă cele de dinainte de 89, nefiind vorba doar de scriitori contemporani, ci și de clasici. Iar din scris nu se poate trăi. Este o caracteristică a literaturii noastre. Scriitorul român a fost întotdeauna un angajat social, dar s-a avut de grijă, în diferite perioade istorice, ca statul să dea o sinecură scriitorului. Putem da nenumărate exemple. Frustrările literaturii de azi, dacă vrem să le zicem așa, sunt cauzate de viața economică, socială. Autorii nu mai sunt citiți ca înainte. Tineretul nu cumpără cărți. Am făcut un sondaj, la nivelul ianuarie-februarie 2008, comandat de revista *Astra* unei firme de sondare a opiniei publice, pe tot ce înseamnă consum cultural și vreau să vă spun că sunt date îngrijorătoare. Să luăm numai cartea, să nu luăm mersul la bibliotecă, teatru, operă, filarmonică, cinematograf (mai există cinematografe în România?). Dacă în 1978, într-o cercetare sociologică pe care am făcut-o, brașoveanul apărea cumpărând lunar carte de 64 de lei, când o carte în BPT era 5 lei, astăzi brașoveanul cumpără lunar carte de 33 de lei, în condițiile în care o singură carte are acest preț.*

-Revista Astra a inițiat colocviul „Revistele de cultură și provocările descentralizării”. A dominat întrebarea : Oare pe noi cine ne citește? S-a definit un comportament al cititorului de astăzi?

*-Am publicat în revista Astra dezbaterile, la care au participat 35 de reviste din țară, despre felul în care ne citim noi pe noi. Dacă, din solidaritate de breaslă, ne-am citi toți pe toți, ar fi un mare câștig. A reieșit din această întâlnire a revistelor culturale că fiecare are un program de marketing, un program de ieșire în lume, de întâlniri cu cititorii. Noi, ca să câștigăm o secțiune importantă, tineretul școlar și universitar, avem rubrica *Poemul comentat*, în care oferim receptarea critică a unei poezii, ieșim frecvent în public, dar stăm rău cu vânzarea. Spunea cineva la colocviu că a organizat o întâlnire literară la o școală dintr-o comună, unde un elev a întrebat mirat : *Aceștia sunt scriitori? Eu credeam că scriitorii sunt morți!* Ceea ce a spus elevul trebuie să fie un*

semnal de alarmă. Știm oare ce percepție are acum lumea despre scriitorul ce apare atât de rar în programele televiziunilor, când se promovează alte modele, de politicieni, de tot soiul de vip-uri, maneliști, scriitorul român fiind undeva la o rigolă socială despre care nu vorbește nimeni? Puținii scriitori care apar la televiziuni fac politică sau vorbesc altceva decât despre mesajul unei cărți de literatură.

- E păcat și nu e demn! - ar spune Eminescu. Să ne facem nouă puțin bine și să mutăm dialogul într-un alt unghi. Există și sublima ambiție a scriitorului de a-și apropia eternitatea.

- Sigur, există! Nu cred în scriitorii care spun că scriu numai pentru ei. Nu există așa ceva. Orice scriitor care are de împărtășit o experiență umană și o transfigurează literar, în proză, poezie, teatru, are ambiția de a-și câștiga un public. Se pare, scuzați-mi expresia, onanie curată, să scrii doar pentru tine, pentru sertarul tău. Nu! Toată lumea vrea să scrie pentru cineva și e extraordinar când găsești oameni care ți-au citit cărțile. Dorința oricărui scriitor este de a rămâne în memoria colectivă, nu neapărat în istorii literare care sunt de multe ori subiective. Când ai lansat o carte și vezi că nu mai sunt exemplare pe raft este cea mai mare mulțumire a scriitorului. Dacă te mai duci și la anticariatele care proliferază în ultima vreme și nu-ți găsești cartea înseamnă că cei care au cumpărat-o nu se pot desprinde de ea. Este un punct câștigat, o mulțumire pentru tine ca autor. Apoi, cred că toți scriitorii vor să intre în manualele școlare. Cel mai bun serviciu făcut literaturii române este manualul de limbă și literatură română. Dacă apari în manual înseamnă că ți-ai asigurat o continuitate în timp și intri în conștiința elevilor. Numai că manualele alternative din ultima vreme, nu știu cum își aleg autorii (nu avem pretenția noi, cei de astăzi, să intrăm în manuale), dar vezi clasici epurați și atunci te întrebi : nu școala trebuie să facă cel mai bun serviciu adevăratelor valori naționale?

Am început în revista *Astra* un serial Eminescu și ne gândim că este normal să facă așa ceva fiecare revistă literară. Eminescu, din nefericire, are mai mulți delatori astăzi decât a avut în timpul vieții sale. Se întâmplă și cu alți mari scriitori. Vă spun ceva în premieră. Publicăm în *Astra*, în serial, începând cu numărul din martie, piesa de teatru *Moartea lui Rebreanu* de D.R. Popescu, unul din laureații

revistei în 2008. În piesa apar delatorii lui Rebreanu. Este simptomatic pentru zilele în care ne aflăm, pentru anii care s-au scurs din 90 încoace. Sunt oameni care vor să dărâme statuile naționale. S-a început cu Eminescu, Blaga...

- Sau Nichita Stănescu. Într-un număr recent din *Euphorion*, Gheorghe Grigurcu aprecia că opera lui Nichita Stănescu este o grămadă de moloz.

- Este total imoral și total nedrept. Sigur că fiecare scriitor are vremea lui, că scrie pentru un anumit public. S-ar putea ca unii dintre autori să devină anacronici prin problematica operei. În inflația de poeți fără fond

și fără formă, poeziile de dragoste ale lui Eminescu par anacronice. Sau versurile lui Macedonski. Sunt unul care crede că poezia trebuie să aibă muzicalitate, ritm interior, sentimente pe care să le transmită, valabile pentru o sumedenie de oameni. Altfel, e ușor să rupi un text de proză, să-l așezi într-o formă grafică și să-i spui poezie. Sunt mâhnit când văd că oameni puși să evalueze un fenomen cum este literatura o fac prin omisiune (lipsind din analizele lor o serie de autori) sau pur și simplu reevaluând scriitorii în așa fel încât nu servește nimănui.

- Cine vă citește romanele vă simte studiul din arhive. Este evident documentul probatoriu. Vreți să nu greșiți, atunci când aduceți în spațiul literar Transilvania, Apoldul Ardealului, precursori?

- Nu numai Apoldul, ci și Râciul de Câmpie unde m-am născut și unde sunt primit cu mare bucurie la *Zilele Comunei*. Acolo m-am născut, în urmă cu 63 de ani, și acolo sunt mormintele străbunilor. Aplecarea mea spre istorie e firească. Fac parte dintr-o familie foarte veche din Transilvania, familia *Beu*, pe linie maternă, implicată în tot ce a însemnat devenire națională. Povestea de istorie nu mi se pare decât o poveste de familie. Iar ca orice fiu de ardelean, crescut cu vocația și în spiritul *Școlii Ardelene* – tatăl meu a fost profesor de istorie la Turda – am un crez : nu poți să faci abstracție de propria istorie, pentru că faci abstracție de propria identitate. Istoria nu trebuie fetișizată, dar trebuie repovestită prin prisma unor personaje. Ceea ce spun în roman despre fapte istorice, sigur că sunt lucruri de arhivă, sunt lucruri pe care le știu foarte bine. Nu vreau să greșesc și țin documentul aproape. Dacă manualul de istorie este mai greu de îngurgitat,

un roman care abordează un subiect istoric poate să facă servicii istoriei. Vreau să spun că atunci când am scris *Duminica mare* și când s-a publicat, în 1983, în manualul de istorie nimeni nu vorbea de *Proclamația de la Darnița*. Nimeni nu vorbea de voluntarii ardeleni, pentru că era un subiect interzis. La fel în *Vinerea neagră*.

Nimeni nu și-a permis în '86 să vorbească despre Diktatul de la Viena. Literatura pune în valoare un document care într-un manual științific nu putea să apară. Așa s-a întâmplat și cu *Miercurea regală*. Sunt un îndrăgostit de istorie, un împătimit al

arhivelor, dar cred că cea mai bună poveste pentru cititor, mai tânăr sau mai în vârstă, este cea legată de faptele de viață ale semenilor; o poveste care să aibă și rolul spovedaniei care te eliberează de minciună sau de tabuuri ale unei epoci și face bune servicii pentru a cunoaște adevărata identitate, adevărata ființă. Unele personaje nu sunt de notorietate istorică. Sunt oameni fără calități deosebite, cum spunea Mircea Zăciu, la debut, dar prin care trece istoria și ei trec prin istorie. Important e nivelul de înțelegere, pătrunderea evenimentului istoric, social, politic în viața omului, felul în care îl transformă pe acesta, îl face să acționeze. Îmi plac soldații fără nume, cimitirele cu eroi fără nume, căci ei au făcut istoria. Conducătorii au rolul lor, dar soldații fără nume sunt adevărații făptuitori de viață și istorie adevărată.

- *L-ați amintit pe profesorul Literelor Clujene, Mircea Zăciu, cel care în volumul Ca o imensă scenă, Transilvania vorbea de esența transilvanității, de personajele în acțiune, mari voințe ale comunicării, pe scena Transilvaniei. Ce înseamnă pentru dumneavoastră esența transilvanității?*

- Nu știu dacă voi spune un lucru memorabil, însă cred că esența transilvanității sau ardelenismul constă în primul rând în educație. Fiecare dintre copiii ardelenilor a avut o conștiință clară că trebuie să facă ceva pentru această inimă de țară. Vă exemplific cu o carte pe care am îngrijit-o și căreia i-am scris prefața: *Scrisoare din America*. Am adunat în paginile acestei cărți 60 de scrisori în versuri ale românilor ardeleni plecați cu vaporul, timp de 6

săptămâni, spre depărtări. De ce Ion, Gheorghe, Vasile sau Petre au vrut să le scrie mamei, tatălui, iubitei în versuri, să-și povestească, astfel, destinul crunt al emigrantului? Oamenii aceștia au plecat cu o desagă și cu gândul de a aduna o mie de dolari, apoi să vină să-și facă sălaş. Au plecat cu o memorie culturală

extraordinară. Țăranul simplu îl știa pe Coșbuc atât de bine, încât putea să-l pastîșeze. Sau pe Șt.O.Iosif. Înseamnă că oamenii aceștia erau valoroși. Au plecat să-și facă un rost în lume, dar acolo le arată și celorlalți cine sunt ei. Am fost în pelerinaj la comunități românești din SUA și Canada cu această carte în 1999, 2000, 2001.

În ce constă esența transilvanității? În conștiința de sine a omului care, oricât de simplu ar fi, oricâtă școală ar avea, știe să comunice despre el și ceilalți și să poarte cu el o parte din memoria culturală.

- *Cu voia Dumneavoastră, să-l primim în dialog și pe Naratorul din Viața de la fereastră. Citez: „Revoluția se terminase de mult, dar în viața oamenilor nu se întâmplase nimic.”*

- Este o reflecție a personajului care într-o frază face o radiografie a unui status social. Tot un asemenea personaj, al lui Lăncrănjan, spune ceva asemănător despre ce se întâmplase după 44. Schimbările politice, sociale, forțele care se confruntă au arena lor, dar pentru omul simplu care trebuie să pună umărul și să ducă mai departe roata de la Bălgrad, nimic nu este spectaculos, dacă în viața lui nu s-a schimbat ceva în bine. Dacă el nu se vede mai optimist, înseamnă că personajul citat are dreptate în ce spune, chiar din această perspectivă a *vieții de la fereastră*, a omului condamnat la un scaun cu roțile și care nu poate să-și imagineze altfel viața, decât s-o privească mutându-se de la o fereastră la alta. El face parte exact din acea frază pe care o spune la un moment dat. Nu este dezamăgire, nu este neapărat revoltă. Este, dacă vreți, o radiografie, pe scurt, a ceea ce ni se întâmplă tuturor.

- *Ați fost la Centrul Cultural „Nae Ionescu” de la Hamilton. Cum este privit scriitorul român la întrunirile culturale internaționale?*

- La Centrul Cultural „Nae Ionescu” de la Hamilton, Canada, aproape de Toronto, se

adună o comunitatea românească serioasă, dar care, din păcate, de doi ani nu mai scoate propria revistă.

Un grup de români, prin 47-48, emigrând, căutându-și un alt destin, au concesionat un teren superb lângă Hamilton și au deschis un Centru Cultural, cu o sală de festivități, o alee a scriitorilor români, începând cu Eminescu, cu o bisericuță. Vara, aici are loc *Sărbătoarea Câmpului Românesc*, de fiecare dată pe o altă temă : *Eminescu, România din afara României* etc. Oamenii de acolo sunt circumspecți ca toți românii. Dacă te duci ca scriitor, nu faci parte din niciun partid politic, ești bine primit. Dacă te duci să faci politică, poți fi luat cu *Huo!* Din nefericire, ultima ediție a fost mai puțin frecventată. Grosul emigranților de după 90 pune în evidență alte comportamente, alte ținte, față de vechii emigranți, urmașii celor cu *Scrisoare din America*, de la 1900 sau cei imediat de după 44. Nu se mai ține atât de mult la valorile naționale. Tot bătrânii sunt păstrătorii valorilor adevărate ale neamului. La banchetul de deschidere și de închidere a *Sărbătorii Câmpului Românesc* e plin de tineri. La sesiunea de comunicări și la dezbateri, tinerii nu mai vin. Ei au alte ținte. Trebuie să facă bani. Și cei de la 1900 doreau să facă bani, numai că tinerii de acum vor să se verse în nația canadiană, să-și piardă urma. Unii nu mai vor să recunoască faptul că sunt români. Alții nu mai vor să vorbească românește. Important este că la *Sărbătoarea Câmpului Românesc* au fost puse probleme de politică culturală, legate de ce înseamnă ființa națională, ce trebuie să facem pentru a ne afirma în lume ca români.

- *Sunteți scriitorul între prieteni și adversari? Sunteți scriitorul singur?*

- Scriitorul face parte din peisajul social. Prin natura faptului că sunt și directorul revistei *Astra*, că sunt președintele Filialei Brașov a Uniunii Scriitorilor, nu mă pot izola, nu pot să am o aventură personală. Uneori lumea e de acord cu tine, alteori nu e, dar cred că am reușit să fac ceva pentru Filială, în opt ani de când o conduc. Am reînființat revista *Astra*, acordăm anual premiile Uniunii și premiile revistei. Întotdeauna o să fie și cineva care contestă, care

are ceva de spus împotriva, căci breasla scriitorilor nu este un cor de voci egale.

- În *Viața de la fereastră* ați citat din *Epistola I către corinteni a Sfântului Pavel* : „Și acum rămân acestea trei : credința, nădejdea și dragostea.” *Să le ai pe toate e iluzoriu. Să alegi e prea greu...*

- Aceste cuvinte mi-au fost sugerate de ceea ce îmi spunea tatăl meu care mi-a fost și dascăl de istorie. Zicea : *Viața e atât de frumoasă, încât e păcat s-o trăim urât*. Asta scrie și în epitaful lui, la mormântul de la Turda. Avem nevoie de dragoste, avem nevoie de nădejde, avem nevoie de credință, pentru ca viața noastră, chiar când trece printr-un impas, să n-o terfelim. *Viața* e un dat pe care trebuie să-l ducem până la capăt. Nu există viață bună, rea, frumoasă, urâtă, scumpă sau ieftină. Există o singură viață.

- *Nădejdea cea mare a scriitorului și a omului Doru Munteanu, în marțea interviului, care este?*

- Nădejdea? Dacă e să mă gândesc la ceva foarte apropiat, să mai scot o carte-două. Mă rog la Dumnezeu ca *Astra* să mai aibă viață. Este tot ce-mi doresc la această oră. În rest, sănătate și le-om duce noi pe toate, că, așa cum am zis în cărțile mele, roata e tot roată, se învâрте mereu, iar cei ce trebuie să împingă roata noi suntem.

- *Acceptați-mi și o întrebare șoptită : Dintre marile spirite ale literaturii române de cine vă este dor?*

- Întotdeauna o să-mi fie dor de Rebreanu. Am exprimat în scris sentimentul acesta, în volumul lui Mircea Zăciu, *Rebreanu după un veac*. Aș vrea să-l aud astăzi pe Nichita. Ce zice...Cum zice...Două personalități ale literaturii române.

- *Două maluri care nu se surpă. Vă dorim să fiți la fel!*

- Vă mulțumesc foarte mult!

VALENTIN MARICA

Brașov, Librăria „Șt.O.Iosif”, 17 februarie 2009

Foto: Adrian Lesenciuc, Daniel Drăgan și Doru Munteanu la Târgul de carte "Bunavestire", Brașov – 2006

La lansarea cărții “Sonete 2”, de Adrian Munteanu

POEZIE ROMÂNEASCĂ DIN ISRAEL ANDREI FISCHOF

Născut la Turda, 1940. Absolvent al Facultății de Fizică, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj. Prezent în publicațiile literare din România, precum și, în traducere, în: Statele Unite, Franța, Germania, Noua Zeelandă, Ungaria etc.

Stabilit în Israel din 1976. Conferențiar și consultant în domeniul conducerii calității.

Membru al Uniunii Scriitorilor din România (1973), al Ununii Scriitorilor Ebraici și al Asociației Scriitorilor de limba Româna din Israel.

Premiul Uniunii Scriitorilor din România, filiala Tg.Mureș, pentru traduceri, 1973, Premiul Sion –Israel, 1997, pentru întreaga activitate literară în ebraică și în română, Premiul Palty, Israel 1999, pentru întreaga activitate literară, Premiul Ianculovici, Israel, Premiul Gopper pentru literatura israeliană de alte limbi decât ebraică, Israel, 1979, Premiul Pavel Dan pentru proză scurtă și eseuri,USR, filiala Cluj, 2008

Volume de versuri în limba română:

Dialog imaginar – Ed.Cerikover Tel Aviv ,1978

Uitarea de sine - Tel Aviv 1983

Atingerea umbrei - Ed. Arhipelag Tg.Mures, 2000

Prefăcuta liniște – Ed. Hasefer, București , 2003

Umbletul îndoielilor – Ed. Galatea, Munchen, 2005

Izgonirea din iad, Ed. Ideea europeană, București, 2008

Volume de versuri în limba ebraică:

Keev lavan (Durere albă) – Ed.Eked Tel Aviv, 1991, **Rikud hamilim (Dansul cuvintelor)** – Ed.Eked Tel Aviv, 1993, **Horef yarok (Iarna verde)** - antologie de poezii traduse din limba română în limba ebraică – Editura Uniunii Scriitorilor Ebraici, 1995, **Seyvat hazman (Încărunțirea timpului)** – Ed.Hakibutz hameuhad, Tel Aviv, 1997, **Kim'at (Aproape ca)**, Ed.Hakibutz hameuhad, Tel Aviv, 2002, **Avak susey habar (Praful cailor sălbatici)** – Ed. Onyx, Haifa, 2006

Volume de traduceri din limba maghiară:

Termitele, eseuri de Molter Karoly, Kriterion, 1972

Doja, poem de Szekely Janos, Kriterion, 1973

Lupii albaștri, roman de Kiraly Laszlo, Kriterion, 1974

Traduceri din ebraică în română:

Trei poete din nord - traduceri din Rahel Asherov, Irit Weissman, Sara Halfon, editor Mircea Gorun, Petah –Tikva, 1997

Traduceri din română în ebraică:

Kesem Lavan (Vraja albă), poezii de Luiza Carol, Halonot, 1997

Bein Hahorim Vehakohavim (Între găuri și stele), poezii de Martha Izsak, Napoca Star, 2003

Trageri la țintă

adesea gloanțele au străpuns
ținta de carton
lăsând intact punctul negru
al sfântului țel

data viitoare voi fi mai atent,
obișnuia să spună atunci
luptătorul din mine,
oarecum bucuros în sinea sa
de nereușită,
voi ochi cu amândoi ochii
închiși
imaginându-mi că de atâtea ori
semnul înnegrit
pe fruntea de ciclop
a greșelilor repetate

și cât de mirat am fost când
nimeream astfel tot mai aproape de el
fără să mă opresc din tras
dar niciodată,
auziți, niciodată
nu l-am străpuns până la capăt

apoi mi s-a explicat
că ținta nu poate fi mai neagră.

decat așa, mai bine s-o găuresc dinainte

și-atunci voi simți
victoria
găsindu-mă

Dar cine nu s-a întrebat

dar cine nu s-a întrebat
ce ar face altfel dacă
ar avea iarăși optsprezece ani
sau de două ori atâta
sau patruzeci, cincizeci, șaiszeci
poate ar învăța altceva
astronomia de pildă
ar citi din nou un veac de singurătate
pentru a înțelege cum e
să te reîndrăgostești
precum inventarea unor povești pentru copii
în așteptarea pauzei
dinaintea sfârșitului

cine nu ar fugi de greșelile știute dinainte
impiedicându-se de ele iar și iar
la fiecare cerc nou al vieții de "dacă"
asemenea reîntâlnirilor cu confrății de arme
când numărul lor se împuținează
la fiecare revedere
imaginară

sau poate

ANDREI FISCHOF

Spațiu alb

CENTENAR NOICA

"Primul pas în vederea renașterii filosofiei românești, a cărei posibilitate se întrevede astăzi, o constituie înnodarea, într-un fel sau altul, a firului tăiat cu trecutul nostru filosofic. Aceasta, în ciuda faptului că, după Revoluția din 1989, au început să fie din nou atacate în anumite publicații marile personalități de la care ne revendicăm noi ca români, de la Eminescu și Iorga până la Eliade, Cioran și Noica - filosofi pe care nici n-am apucat bine să-i reabilităm după interdicțiile ceaușiste..." - preciza printre altele Academicianul Alexandru Surdu, în "Elogiul filosofiei românești", discursul domniei sale de recepție la Academia Română.

Istoria filosofiei noastre este pătrunsă adânc de mult sânge și suferință, în chiar momentele ei cele mai fecunde. Tânărul Noica scria lucid-îndurerat în articolul său intitulat "Nae Ionescu", din 'Buna Vestire' - 1940 / 21 septembrie: "Cînd, acum șase luni, Nae Ionescu începea călătoria sa din urmă, am simțit că pleacă dintre noi logos-ul. El ne dăduse întotdeauna cuvîntul care dezleagă. Pleca, odată cu el, cheia lucrurilor în mijlocul cărora trăiam. Aveam să ne mai simțim vreodată liberi, așa înglodați în nedeslușit cum rămîneam fără el? Nimeni n-a mijlocit mai bine între noi, cei tineri, și învățătură; între noi și sensul românesc; între noi și noi înșine". Constantin Noica și-a dezvăluit neconținut admirația nemărginită pentru legendarul său profesor, "...unul dintre cele mai uluitoare spirite pe care le-a produs cultura românească". De la "maestrul său pernicios", s-a ales și cu o obsesie a "școlii", ca mit "pur și simplu năist". Dar divinul profesor "nu vrea să scrie tratate", constata revoltat Noica, refuza îndărătnic să-și tipărească operele; doar împărțasea "în chip ocazional, ce are el mai bun de spus" și stătea "în marginea gândirii sistematice, în marginea filozofiei constituite, în marginea școlii și, totuși..." îi învăța cele mai bune lucruri pe ceilalți. Doar 4 cursuri ale Profesorului fuseseră publicate din cele 14 și o "acribie" într-ale corecturii ar fi alterat gândirea naeionesciană. Cursurile sale circulau doar

stenografiate... și Noica s-a alăturat inițiativei publicării acestora în cadrul Asociației "Nae Ionescu", așa cum s-a implicat și în proiectul aflat azi în plină derulare pentru multiplicarea Caietelor lui Eminescu, cel 'rătăcit', cel 'nemângâet', cel ce "a venit cu mîna plină înaintea neființei" dăruind o inimă poporului său - omul deplin.

Academia Română a organizat în 4 iunie a.c. o Sesiune Științifică dedicată în întregime lui Constantin Noica, la cei o sută de ani de la nașterea sa. Recuperarea ființei trebuie să se refacă din conul uitării, impus de "ontologia lumilor scindate" sau din captivitatea unui "ethos al neutralității", reducând pe cât posibil irosirea sensurilor pozitive ale vieții noastre prin supraevaluare existențialistă a nimicniciei - susține Academicianul Alexandru Surdu. Maestrul Noica a fost prevăzător: "...aștept să se spună ceva cu sens despre mine abia după 1990."

Mircea Eliade, Emil Cioran, Vintilă Horia au luat calea aspră a exilului. Marea speranță Noica abia a supraviețuit celor peste 6 ani de temniță grea, comunistă, din cei 25 de ani ai sentinței lui de condamnare. Mircea Vulcănescu s-a stins în iadul Aiudului - 1952. Alexandru Dragomir, cel "scăpat de molipsirea naeionesciană", și-a înăbușit dureros prin decade obsesive amplitudinea creativă... Studenții lui Nae Ionescu au trecut prin toate urgiile vremii.

Cine îl mai continuă azi în devenirea întru uluitorul spirit, ce nu-și încetează niciodată reparația în cultura românească? Unde lancezește oare fermitatea convingerii că trebuie neapărat redescoperite adevărurile esențiale, acoperite însă de uitare, ca prin recuperarea și completarea lor să sporească puterea de gând înspre o lume mai bună, tributară tocmai precarității ființei, aceea care și asigură de fapt diversificarea creativă?

Prea multă precaritate, Doamne! Iar cei mai apropiați de Dinu Noica știu cât îl nemulțumeau pe acesta mulți dintre acei care, cu atâta ardoare interesată, i se mai consideră azi discipoli devotați. Maestrului nu-i plăcea deloc nici să tot fie identificat cu personajul purtător al aceleiași nume din "JURNALUL DE LA PĂLTINIȘ" de Gabriel Liiceanu. Îl considera o simplă lucrătură ficțională. Lovit de curioase amnezii, autorul jurnalului nu pomeniște deloc de Nae Ionescu... ba mai este și ferm convins că numai de fericire avusese Noica parte prin pușcărie, mulțumit să tot trăiască de atunci sărac, flămând, să doarmă într-un pat tare, de campanie, și să-și aleagă urmași spirituali niște filozofei de toată pomina. Dinu Noica știa exact câte parale făcea fiecare, conform proverbului cu sita de mătase din coadă de câine. Cine îi preia întocmai spusele din narațiunile Liiceanului greșeste. Însuși Noica le respingea autenticitatea cu cinism și umor. Rolul exagerat al acestui 'jurnal' se va vedea mai târziu, folosit ilicit, ca act de validare a unei întregi adunături de aspiranți la gloria Tranziției. Alături de regretul că Andrei și Gabriel nu pricep cum purificarea ar putea fi o putere "de a te spăla de murdăria sinelui îngust", s-a strecurat cotidian și un episod de toată bațjocura, acela în care magistrul se miorlaie famelic și primește să mănânce din palma ciracului.

La doi ani de la moartea neprețuitului mentor, filozofiei păltinișă adevărată aderă orbește la revoluția cu teroriști ai 'intellectualului' moscovit Iliescu... și se băteau câinește pe sinecra posturilor de conducere. Invocau nici mai mult, nici mai puțin, decât competența lor indubitabilă în trasarea noilor linii directoare prin cultura română. Venea elita, să se facă loc, dați-vă la o parte, lichelelor! Veneau iluminatii!

Dar, lăsând 'conceptul' în desuetudine, filozofiei nărași decădeau rând pe rând mult sub nivelul 'veritabilei judecăți'. Reveniți brutal printre morții străzii decembriste la acțiunea intensivă, ei și-au dovedit repede preaplinurile histrionice și impulsivitățile fanariote. Cine să mai fi ținut cont de pledoaria înfocată că doar prin lupta culturală, nu și prin cea politică, se realizează reînvierea susținută a nației?

Când Mentorul lor 'și-a început călătoria din urmă', filozofiei n-au mai simțit 'că pleacă dintre ei chiar logos-ul, pentru că el le dăduse cuvântul ce dezleagă... și se ducea odată cu el și cheia lucrurilor, fiindcă foarte puțini sunt cei aleși să mijlocească mai bine între noi și învățătură, între noi și sensul românesc, între noi și noi înșine'.

Numai adevărații urmași ai lui Constantin Noica au moștenit aceeași aversiune pentru exercițiul politic și, mai ales, pentru colaboraționismul de orice fel. Solitarul Alexandru Surdu crede că nu-i atât de important să te vindeci de bolile tale nobile, de acele "maladii ale spiritului", cum le numea însuși Noica, în speranța că tocmai în aceste 'boli' s-ar ascunde cumva rodnicia, revitalizarea. Poate că Academicianul Al. Surdu este mai exigent în alegerea continuatorilor. Poate că Victor Emanuel Gica, Dragoș Popescu, Ștefan Dominic Georgescu sau Ovidiu Grama vor continua nobilele noastre tradiții filosofice în spiritul lor cel mai constructiv.

Și grație marelui Noica, suferind cumplit printre mistere greu de descifrat, și datorită uceniciei sale prodigioase alături de Virgil Bogdan ori Constantin Floru, 'pentadicul' Al. Surdu poate fi considerat, la modul eminent, ultimul student al divinului Nae Ionescu.

Identificând constant ca 'tensiune esențială' a filosofiei românești însăși problema existenței sale, Al. Surdu se întreabă: "Dacă există un spirit al nostru, un sentiment românesc al ființei, înscris în codul nostru genetic și scris ca atare în cărțile noastre de filosofie, nu este oare firesc să ni-l aducem aminte tocmai acum, când însăși ființa noastră națională cade în cumpătul vremii?"

VICTOR NICOLAE

Foto: Victor Nicolae, C. Noica, Acad. Alexandru Surdu

NEODIHNNA ROSTIRII

Motto: „O poetă: limba română” (Noica)

Sistemul filosofic al lui C. Noica, studiat de către studenții de la filosofie, de către filosofi, de către scriitori, și citit/ înțeles de prietenii cărților, este atât de aplicat și aplicabil ființei românești și limbii române, ca vecinătăți ale nemuririi, încât ar putea constitui o carte de căpătâi.

Pornind de la cuvinte alese din „o samă de cuvinte” (sine, întru, temei, rostire, troienire, ba), pe care le folosim de veacuri, oferindu-le, în grabă, un singur sens de comunicare, conform contextului, filosoful dezvoltă un cerc de raze, pornind din cuvânt, epuizând resursele unității lexicale, dând strălucire maximă, deplină, miezului de/ cu înțeles.

Câte un vers din Eminescu este folosit ca odihnă a discursului filosofic, adulecare de lirism, de trăire veșnică, prin timp rostire. E un amestec de cuvânt și vers, ca și cum versul (și nu oricare, cel versificat), ar face parte din dicționarul de cuvinte, iar situarea lui în expresie ar da greutate limbii române. În cuantificarea legăturii dintre „sine” și „sinea”, sinele fiind mai larg, cultural, sinea apropiindu-se de „eu”, exemplele sunt cele care prind rădăcină și fac ideea să crească: „Tu ești o noapte, eu sînt o stea”, „Eu sînt un haos, tu o lumină”, „Eu sînt un cuget, tu o problemă”.

Limba veche, din textele religioase („lumina întru întuneric lumina”), din cronici („fost-au biseriicuță de lemn întru acel delușel”) îl inspiră pe gânditorul de la Păltiniș și îi oferă material de lucru pentru dezvoltarea unor concepte de prim rang în cultura română, cum ar fi: identitate, respect, valoare. El se apropie de frumusețea limbii române și o înțelege în cheia marilor mentori, pe care i-a avut, la rândul lui, i-a citit: Pascal, Hegel, Kant, Heidegger, și care i-au oferit indicii de orientare în largul lumii și al vieții.

Drumul pe care-l parcurge Noica trece prin culturile greacă, latină, germană. Interpretarea imaginilor de acasă îl determină să dezvolte o filosofie de tip speculativ, dincolo de realitatea gramaticală a acestui spațiu. Săpatul în cuvinte i-a adus lui Noica lumina din adânc. Din sensurile cuvintelor, vechi și noi, a extras sentimente

adevărate, naționale, cum ar fi cel al ființei, al istoriei, al limbii, și a insistat pe ideea de-a gândi împreună, de-a vorbi împreună.

Nimeni nu a mai luat cuvinte din limba română, ca pe niște stele, și să le explice, în detaliu, în pagini de inițiere, de adevăr, de încântare, în maniera celui „concret general” susținut de către Constantin Noica. A identificat și urmărit „cariera” unor structuri lexicale – infinit, nefinit, înfinire, nefinire, pe bază de text poetic, într-o determinare deopotrivă sincronică și diacronică. De fiecare dată, obiectivul important stabilit pare a fi acela de intrare a

cuvintelor în sentimente, în ființe, în noi. Lumea cuvintelor e „îmblânzită și mlădiată” pentru a putea locui/ trăi în ea.

Cuvinte precum „rostire”, „înfăptuire”, „troienire”, „vremuire”, „petrecere” au parte nu doar de o „poveste a vorbei”, au bucuria de-a fi zidite în temelie, ca să asigure dăinuirea unei construcții. Inspirat fiind de scrierile lui Grigore Ureche, Varlaam, Udriște Năsturel, M. Costin, C. Conachi, D. Cantemir, C. Noica și-a susținut multe dintre idei în adevărul limbii ca reprezentare, în stare pură, în rostire veche. În timp, am ajuns de

la cuvântul „adevăr” la adevărul din cuvânt, de la cuvântul „sentiment” la sentimentul din cuvânt. Cuvintele s-au mai golit de sens, s-au mai tocit, ne-am obișnuit atât de mult cum ele, încât nu mai sună ca altădată. Ar trebui să ne re-așezăm într-o limbă dulce și frumoasă. Unele cuvinte românești, spune Noica, ne ajută să-l înțelegem pe Goethe. Dar și Goethe ne ajută să înțelegem cultura românească.

Între noi stau mări/ oceane de cuvinte. Nimic nu ne mai face acum să ne îndoim că „la început a fost cuvântul”, intrarea în lume, dar să și credem că la sfârșit va fi tot cuvântul, ieșirea din lume, sau ne-cuvântul, sau despărțirea de cuvânt, sau tăcerea – „cel mai adevărat infinitiv lung” și „poate că tot, sau o bună parte din tot ce nu s-a împlinit la noi, s-a stratificat în cuvânt.” (C. Noica)

ELENA M. CÎMPAN

**„Dar cerul nu trece, / Cerul nu
trece nicicând / De rouă mi-e
sufletul / Și trupul la fel...”**

În amurgul ce stă între iarnă și primăvară, după începutul de An Nou la români, cum numea Geo Bogza ziua de 15 ianuarie, poetul Grigore Vieru a pornit înspre stele...

Trăind pe câmpiile durerii, mereu tânăr și veșnic cernit, Poetul a avut și dragostea și puterea de a suferi, fiind dintre cei aleși, dintre cei ce triumfă până și în moarte. Grigore Vieru a plecat în eternitate la 18 ianuarie 2009. S-a născut oare *cineva* în această zi? Acesta-i răul cel mare al timpurilor pe care le străbatem: se pustiește lumea și nu avem ce să punem în loc. Moartea lui Grigore Vieru face parte din tristețea lumii și-a lunii...

Eternul exilat, Grigore Vieru a fost o conștiință trează, un exponent, o expresie fidelă a Basarabiei, un simbol al românității, pendulând între un trecut ce se cere a fi recuperat și un prezent trăit mereu prin prisma viitorului imperativ. Poezia sa e ritmată de bătăile propriei sale inimi. Ea este cea a unui lirism cald, al visării, a momentelor existențiale fundamentale, a chipurilor ființelor intrate în mit, a iubirii, dar are și o dimensiune încrâncenată, strigătoare, combatantă, căreia suferințele adânci i-au pus un cearcăn. Poezia lui Grigore Vieru este iubire și strigăt deopotrivă. E glasul unei conștiințe antrenate în existență la modul absolut. Este o continuă lecție a supraviețuirii în care poetul încarcă simțirile cu demnitatea ideii. Vieru a spus lucruri despre care s-ar fi dorit să se tacă, cu o agresivitate a sincerității dezarmantă, însoțită de o suferință ancestrală ce a încercat toate nuanțele deznădejdiei.

„Dacă visul unora a fost ori este să ajungă în Cosmos, eu viața întreagă am visat să trec Prutul”, mărturisește Grigore Vieru în 1973, la prima sa „trecere” în România. Încercând să dea visului un zbor cât mai înalt, într-un timp strivit de inerții, poetul mărturisește liric: „Și doar în limba ta / Poți râde singur / Și doar în limba ta / Te poți opri din plâns. / Iar când nu poți mângâia / Și nici cânta, / Cu-al tău pământ / Cu cerul tău în față, / Tu taci atunci / Tot în limba ta” („În limba ta”). Într-o *duminică a cuvintelor* albe, Grigore Vieru e un poet legat de Cuvânt pentru totdeauna. Cu un discurs autentic și atemporal, visătorul de peste Prut acoperă o parte din cerul simțirii românești, înțelegând că

Limba Română în Basarabia e o citadelă dărâmată ce trebuie construită mereu, mereu... „S-au otrăvit pe văi izvoare / Și mierea adunată-n floare. / S-a otrăvit barbar văzduhul / De ce s-a otrăvit și duhul, / De ce și graiul?!” („Salvați-vă prin limbă”)

Limba română rămâne o rană deschisă, dureroasă, sfântă: „Din cauza durerii / Firescul dor al limbii / Îl preamăresc și-l cânt. / Și din aceeași pricină / Puterii Tale, Doamne / Mă închin. / În fiecare zi, / În chiar lumina dimineții, / Se-arată steaua / Suferinței mele / Pe care numai / Ochiul mamei o zăresc / Încoronați cu lacrimi.” („Limba română”)

Patria se identifică în poezia lui Grigore Vieru, cu patria de cuvinte. E acea identitate căutată, dorită, neîmplinită: „Nici o stea nu este săracă / Atâta timp cât se vede. / Nici un neam nevoiaș, / Cât are un cântec, un grai. / Să ai un lăcaș propriu / Un grai al tău, din adânc, / O memorie proprie, / Iată ce este Patria.” („Nici o stea”)

Pentru Grigore Vieru curajul de a trăi și curajul de a muri devin sinonime cu eternitatea: „Curajul de-a trăi, / Curajul de-a muri / Iată cele două aripi / Care pot / În ceruri să te ridice.” Crucea, drumul, lacrima, timpul, trecerea, (ne)liniștea, Dumnezeu, Patria și limba, cântul și durerea, mama sau iubita sunt tot atâtea ipostaze lirice ale poetului care, „în dulcele stil clasic”, rost(u)iește cuvântul adus din străfunduri de neam, de pământ, de timp: „Sunt vechi / Ca taina și ca marea. / Ca raza cea de sus / A bolții. / În mine n-a murit mirarea / Chiar dacă mă răniră colții.” („Inscripție pe cartea copilăriei”) Grigore Vieru înțelege poezia ca mod de salvare a eului, ca libertate asumată și o trăiește cu povara lucidității: „Știam că tot ce în mare se varsă / Cale întoarsă nu are. / Apropiatu-m-am de cântec, / Fiind Țara departe și alt / Srijin, alt reazăm / Neavând.” („Crucea”)

Lirica lui Grigore Vieru este tipăt în căutarea luminii și meditație contemplatoare: „Lumini, lumini, lumini. / Dar nu se vede mai bine. / Îmi vine să strig la fel ca poetul: / Stingeti luminile / Să se vadă lumina! / Ar și seamăn. / Până să vină Lumina, trece viața.” („Poem”)

Între neliiniștile ființei poetul așază interogația: „De ce-ai dat, / Doamne, grai la om, / Iar nu la floare și la pom? / A prins a înălbi / Precum ninsorile, / Și tinerețea mea! / Mai bine ar vorbi / În lume florile, / Iar omul ar tăcea!” („De ce-ai dat, Doamne...”)

Eminescian până în adâncul ființei, Grigore Vieru răspunde unor „blânde ironii” venite de dincoace de Prut, care reproșau indirect faptul că poeții basarabeni au rămas la

Eminescu: „Noi n-am rămas la Eminescu, noi am ajuns la Eminescu. La Eminescu nu se rămâne, la Eminescu se ajunge.” Grigore Vieru știa că dacă judeci oamenii nu mai ai timp să-i iubești. Avea, cu confrății săi, o delicatețe, o tandrețe intelectuală neobișnuite în lumea contemporană. „Căruntețea lui Dumnezeu, zăpada-n Carpați și halatul medicului - atât a rămas curat în lumea asta”, mărturisește poetul.

Nu putem vorbi despre Grigore Vieru la trecut. El se situează într-un prezent etern în a cărui veșnicie credem. *Într-un secol grăbit*, de la domnia sa am primit învățătură și putere. Prin candoarea și frumusețea ființei lui, sufletul său stă în stele luminoase, acolo de unde numai cu inima se poate vedea. Grigore Vieru a trăit pentru a învăța să moară. Grigore Vieru a scris pentru ca poezia lui să fie citită în genunchi.

Tainele se succed grăbit, ducând făptura omului *dincolo*. Între naștere și moarte nu e decât *iluzia unui*

cântec superb în care poți să te naști, dar poți să și mori: „Vine într-o zi / Somnul / Ca răsuflarea caldă / A fiarei care / Ne adulmecă urmele. / Vine iedera lui / Acoperind crucea / Trupului nostru. / Cât ai muri într-un cântec / Trece și ziua / Asfinte soarele. / Doamne, / Și încă mi-e jilavă gura / De laptele mamei. / Sărim direct din prima / Taină-a nașterii / În ultima și mai ascunsă / La mijloc nu se află decât / Iluzia unui cântec superb. / Vom deveni o trestie / Plină cu melci. / Poate că / Numai atunci / Rosti-vom cântecul râvnit. / Să cânti nemărginirii, / Singurătății ei / Ce fericire!” („Numai atunci”) Fericirea ce vine odată cu trecerea e deplină doar atunci când pe pământ, sfidând orice consecințe, mersul rămâne drept: „Fiule, să nu / Calci de sus, / Să nu încovoii spinarea. / Să mergi frumos și demn / Și nezgomotos / Ca pe obraz / Lacrima celui care a învins.” („Să mergi frumos”)

Sus, ființa vede veșnicia: „În munții cu brazi / Alb răsărit. / Orice necaz / M-a părăsit. / Am văzut veșnicia / Era singură.” („Sus”) În

singurătatea tainei poetul găsește un nou început, al sinelui întors înspre sine: „De-acum aș putea / Și fără picioare trăi, / Da, fără de ele / La cine vroiam să ajung / Am ajuns. / Și fără de ochi, / Da, fără de ei, / Aș putea să trăiesc / Pe cine vroiam să văd / Am văzut.” („De-acum”)

În lipsa cuvântului întemeietor de lumi, poetul trăiește veșnicia, transgresând condiția

îngrădirii în spațiu și durată: „În lipsă de cuvânt / Cum spune cântărețul, / Poetul își lasă capul / pe umăr” („Poeți”), îndreptându-și privirile spre cer. Spre cerul Limbii Române, la a cărei zămislire „s-ar putea crede că întreaga natură a ostenit”, spre cerul iubitei – „poate că într-adevăr ochii femeii iubite sunt marginea lumii”, spre cerul liniștii mamei, născător de lumi – „Când sunt eu lângă mama, / Somnul ei pe deal e adânc, / În rănilor palmelor ei ciocârlia / Poate să-și lase ouăle.” („Când sunt eu lângă mama”)

Într-o desfășurare poetizantă, interferența trăirilor și a sentimentelor atinge reverberații metafizice: „Dar cerul nu

trece, / Cerul nu trece nicidecum / De rouă mi-e sufletul / Și trupul la fel. / Din nou sunt parcă născut / Din ceasul acesta... / Măine mă vei găsi oglindit / În răsăritul întreg, / În toată lumina neîncepută / A lumii / Prin care palid va trece / Secera Lunii.” („Bună dimineața”) Doar atunci când verbul e tăcere este posibilă înălțarea: „Ah, tot mai liniștit mi-e verbul / Și dragostea și-a mea viață. / Ca floarea pomului pe apă / Îmi curge somnul lin pe față... / Ia-mi lacrima, dar ochii lasă-mi, / Ia apa, dar să-mi lași izvorul. ... / Mă pregătesc de flori și iarbă” („Ah, tot mai liniștit mi-e verbul...”).

În iarba cerului, adâncă, plâng mugurii primăverii. Acum, când iarna se topește-n primăvară, au început să cadă culorile pe rând, una câte una... Acum, pentru *liniștea lacrimii*, lui Grigore Vieru, ram de lumină...

MIOARA KOZAK

ABIS LÂNGĂ ABIS

ABYSSUS ABYSSUM INVOCAT este volumul de versuri - testament de zile bune și de zile rele, testament continuare din cuvintele poetului amestecate cu vorbele oamenilor, purificate de zicerile lui Dumnezeu. E o antologie de autor, a fost făcută public la Editura online „**Semănătorul**” – Martie, 2009, deși editorii adevărați ar fi trebuit să facă tot posibilul pentru a lansa cartea și în format clasic, pe suport de hârtie, accesibilă publicului din oricare zonă a iubitorului de frumos.

Totul se adună în jurul temei, se coagulează pe firul poveștii de a fi om și de a crede în Cel de Sus, în Yah Elohim, în împletirea aceea de dor, uitare și vinovăție, poveste a unei vieții simțind **absența - prezenței** lui Dumnezeu, sunt poeme din scrierile mai vechi ale lui Eugen Dorcescu: **Omul de cenușă** (antologie 1972 – 2001), 2002; **Biblice**, 2003; **Elegii**, 2003; **Moartea tatălui**, 2005; **În Piața Centrală**, 2007, **Om din oglindă** (antologie 2003 – 2008), 2008. Excepție face **Rugăciunea regelui Manase**, plasată în final, înainte de **Epilog**, dar apărută încă în 2001 (în volumul **Exodul**) și preluată de **Biblice**.

Deci, Eugen Dorcescu își propune o carte de aducere aminte a scrierilor sale cele mai adânci, mai abisale, privind în oglinda poemelor care sunt aduse în prim plan de îngăduința divină. Relația om-poet-artist-eremit-Dumnezeu - singurătatea ca prezență absolută a luminii, abisul în care fiecare poate cădea fie în sus, în Dumnezeu, fie jos, în omul de pământ amintind de Adam cel care a fost întâiul.

Se poate observa în acest volum evoluția psalmului scris de Eugen Dorcescu de la simple considerații și observații ale celui care crede, pe seama poveștii zilnice, la considerații înalte. Poemele au numere în locul titlului, e aici și o taină a celui care își cântă credința ca relație pură și intensă, abisală, numerele fiind o legătură directă cu acele cuvinte unice venite de Sus. La vechii evrei, alfabetul era mult mai deschis, fiecare cifră avea și o valoare numerică, de aici esența zicerii exacte, în stilul științei de a ține universul în echilibru în fața abisului din Dumnezeu și a abisului din om.

Prologul volumului este intens și deschide perspectiva scrierilor ce urmează: „*N-a fost cu neputință. N-a fost greu./Aseară am vorbit cu Dumnezeu./La fel de clar, de simplu, de senin,/Cum ai tăifăsuși cu un vecin.../E drept că*

El tăcea. Sau, mai curând,/Iradia în fiecare gând./În fiecare șoaptă și impuls,/În fiecare zbatere de puls./Doar eu grăiam. Și iată că, treptat,/Discursul în tăcere s-a mutat,/Tăcerea s-a umplut de sens și țel,/Tăcerea era drumul către El./Așa-I vorbeam. Spunându-I tot, deschis,/Așa-I vorbeam : Abis lângă abis.”

Prezența Celui Divin nu poate fi evitată de psalmistul poet, în orice fapt al zilei e prezent, în oamenii care au căzut, într-o clădire în ruină, într-o zi de iarnă dificilă, ca lepra, toate trimit la evenimentele unice ale cititorului de cuvinte divine, ale martorului Scripturii, căci asta este Eugen Dorcescu, martorul, prin poezia sa.

Natura relevă prezența Divinității prin frumusețea absoltă: „*Și totuși, în străvechea primăvară, /Mă pierd. Și-s fericit. Un altul sunt. /Îns de țărână, sânge și Cuvânt,/Ce vede pomi și flori întâia oară.”*

În scrierile sale, Eugen Dorcescu privește tragedia umană din perspectivă Biblică, e viziunea sa profundă despre toate, o viziunea pe care nu o tăgăduiește și de care nu fuge, o viziune care îi dă energie și fură energia într-un sens pozitiv: „*Modelu-nfățișat de Marea Carte/Ne e tot mai abstract și mai străin./Ființe purtătoare de venin,/Murim încet și reproducem moarte./”*

Poetul psalmist preia din stilul celor care au scris și copiat Scriptura, și-a asumat rolul de a primi vești din abisul perfect la modul delicat al scribului care scrie pur și simplu adevărurile prin Ochii lui Dumnezeu, e aici un model specific **Vechiului Testament** din Scriptură împletit cu memoria scriitorului modern care a cunoscut frământările vremurilor din urmă. Unori poetul trăiește la intensitate maximă relația specifică doar creștinilor practicanți, este epuizat, dorind să se sfârșească totul, ca o eliberare, dar de fapt versul reîncepe lumea de la început cu fiecare poem numerotat riguros, pentru a nu scăpa evidenței divine, trimițând spre eternitate.

Prezența omului afectat de păcat e insuportabilă Eremitului: „*Azi-noapte, printre blocuri, un bețiv/Râdea strident, striga, sporovăia./Și-un grup de-aceeași teapă-l însoțea,/Încurajând delirul lui tardiv./”* Este imaginea căderii totale a omului, iadul care începe de aici.

Singura șansă pentru cel lucid, pentru cel care veghează, martorul liniștit e lauda: „*Lăudat să fii, Doamne,/pentru lumină și soare,/lăudat pentru alba ninsoare,/lăudat pentru ploii, pentru grâne,/lăudat pentru luna și stelele, ce clipesc primăvara în râu și-n fântâne./Lăudat pentru bucata de pâine,/și pentru paharul de apă, date mie ieri,/date azi, date mâine./Lăudat că ești Duh. Că-mi vorbești/fie-n vis, fie-n suferință,*

fie-n gând./Fiindcă ești./Lăudat pentru-nmiresmatele ierburi. Pentru/frunze și flori./Lăudat că-n final mă omori.../”

Finalul psalmului nu e unul trist sau pesimist, e chiar eliberarea de trup, ieșirea spre cer, lauda nu este zaranică, se simte aici una din dimensiunile credinței: nădejdea, apoi moștenirea vieții veșnice, într-o altă dimensiune, tensiune poemului se rezolvă mai mult prin ceea ce nu spune, prin **tăcere** în sensul marilor profeți, revelați în Scriptură.

Unitatea de măsură a zilei e dată de prezența lui Dumnezeu: „*Faptul că ești și nu ești/e o zi.*”

Suferința este modul de cunoaștere al credinciosului: „*Lacrima chiar, căzută pe piatră,/are formă de cruce./*”

Deschiderea spre eternitate dă poetului psalmist emoția adâncă a celui care vede dincolo de semnele zilei, emoția care afectează trupul prin puterea ei de a veni din altă dimensiune: „*înfiorat până-n măduvă, deasupra negurii ultime,/deasupra negurii primordiale./*”

Raportul om –Dumnezeu e tranșat clar, fără speculațiile intelectualului fermecat de abisul propriu: *Aceasta e desăvârșirea/ nimicului./ Tatăl poate exista/fără lume./Dar lumea/nu poate/exista/fără Tatăl./*”

Asumarea destinului propriu așa cum a fost proiectat de Dumnezeu pentru fiecare, în mod specific, fără generalizările mundane este dimensiunea memoriei de artist și de om: „*Atunci, mă ridic,/și Domnul, zâmbindu-mi,/mă ducepe drumul știut,/în calvarul știut:/un om și o cruce./*”

Dreptatea lui Dumnezeu se vede în fiecare vers, Eugen Dorecescu nu speculează, lasă vederea spre viață nealterată de viclenia umană: „*Plouă peste biserica veche, de/lemn, plouă peste ierburi și cruci,/ peste scheletele celor vii, plouă/după o misterioasă măsură./*”

Sunt versuri în acest volum care tranșează speculațiile poetice, apelând la revelația divină: „*/Lumina –/substanță/a eternității./*”

Prin cuvinte omenești, poetice, evident, poetul psalmist evocă raiul, viața de dincolo, cu mijloacele care ne sunt puse la îndemână în această dimensiune: „*Stele și constelații nu sunt/decât schelete de sfinți, risipite/în lutul văzduhului./*” Mesajul divin este scris în noi, nu-l putem evita, este clar și trebuie astfel asumat, Dumnezeu și-a făcut partea, e rândul nostru: „*Oamenii doar,covârșiți de lumină,/par gârbove semne,/hieroglifice de tină./*”

Există șansa ca cei care sunt aleși și acceptă această alegere să vadă ceva din lumea de dincolo: „*Domnul arată celor/aleși/un mic*

paradis,/un eden virtual,/înainte de stingere./” Această privire descoperă eremitului sensul morții, ca legătură a omului de trup și despărțire de Dumnezeu, pentru o clipă, apoi totul se întregeste: „*Toate cele ce sunt/se împart, ne-mpăcat, /între cer și/pământ,/între lut și văzduh./Moartea doar mediază/între carne și duh./*”

În poemul 90 există definiția stărilor prin care trece ființa umană, posibile stări, accesibile prin voia divină, trei stări, trei ceruri, unul jos, altul sus, revelația ca certitudine a ceea ce încă nu este, esența credinței depline, mărturia celui condamnat la moarte: „*Al treilea și ultimul nivel, /Cel revelat, e mai presus de-aceste/Închipuiri și-nspăimântări terestre./Doar duhul se încumetă spre el,/Doar duhu-n zboru-i liber către El,/Șoptind, ca ucenicul: Domnul e!/ De fapt prin mărturia aceasta omul îl strigă pe nume pe Dumnezeu, acest e numele Lui, așa cum și l-a spus lui Moise, la zis omului, deci. Copilul își cheamă tatăl.*

Volumul se încheie cu o rugăciune, e umilința celui care știe dimensiune abisului, încheind cercul cunoașterii prin psalmul poem, este exemplul celui care ajuns în locul ultim al existenței face legătura, în trup fiind, cu Dumnezeu, e Rugăciunea Regelui Manse, după Scriptură, o rugăciune sinceră, a celui descoperit în fața lui Dumnezeu, a celui, încă, rob în carnea limitată: „*Căci pe Tine Te laudă toate puterile cerului,/și a Ta este slava, în vecie. Amin !*” E o traducere de text biblic, simplu, etern.

Cartea se încheie cu un prolog, încheierea care denotă revenire lui Iisus, apocalipsa, descoperirea ultimă: *Crezând și totuși nu. Căci, mai presus/De vorba noastră vană și firavă,/Resimt Cuvântul răstignit în slavă/Și-mpurpurat pe crucea lui Iisus./*”

Efortul spiritual, bălăia omului cu sine, cu neștiința sa, cu limitarea sa, efortul de cunoaștere prin psalm, după modelul scribului din vechime, măsurat cu viața sa, e cuprins în această carte semnată de Eugen Dorcescu, eremitul prins în poemele sale, prin care a murit, a înviat și s-a salvat de la uitare ... Volumul nu e unul comod, autorul a folosit teme, idei, cuvinte, imagini, trimiteri care au importanță doar pentru cel inițiat cu abisul, la limita dintre poet, teolog și eremit, pășind peste marginea abisului, cu toate consecințele. Cititorul va trebui să-și asume responsabilitatea cunoașterii în momentul în care abordează volumul, pentru a înțelege discuția această simplă, dar necesară și de a accepta transformarea sa pe timpul discuției cu vecinul său, de partea cealaltă a abisului, Dumnezeu ...

CONSTANTIN STANCU

Gabriela Goudenhoof - la prima carte

Născută la 9 martie 1967, în Delești - Vaslui, căsătorită, 1 copil.

Licențiată în filosofie, istorie și drept, doctor în filosofie. În prezent, lector universitar la Facultatea de Științe Politice și Științele Comunicării, de la Universitatea Oradea.

Poezii publicate în revistele UNU și Aurora. Eseuri și studii publicate în *Cele Trei Crișuri*, *Familia*. Carte publicată: *Percepția de sine în spiritualitatea interbelică*, 2005, Editura Pim, Iași. Articole științifice în *Aletheia*, *Revista Transilvana de științe administrative*, *Analele Universității Oradea* etc. Editorialist 24 Fun.

Dacă editarea volumului „În așteptarea cuvintelor”, de Gabriela Goudenhoof, este un gest „târziu”, ori doar prudent, este cu atât mai merituos și pentru mine, care nu o cunosc deloc, agreabil spre a remarca, fără pretenții exhaustive, câteva ecouri de la cuvânt la cuvânt.

Cartea ar putea fi numită și album, un album în care semnele vibrează imagistic în perindarea unui *unic poem*, sau o cantată, ușor epopeică, întreruptă de titluri, ritmând o respirație în care autoarea trepidează cumva mantramic, o tânguie orfică, un ciudat *ristorno* între Euridice și Orfeu.

Mircea Bradu încă afirmă că rostirea poetei orădenice ar fi una mai degrabă „budistă, decât creștină”... în sensul exercițiului „mântuitor”. Mantica acestei rostiri are într-adevăr fior mistic, un lamento ce poate fi taumaturgic, sau dacă vreți auto-alinător. „Vămile” sunt Cuvintele, „idei văzute”, menite a suspenda în echilibru stabil o memorie a sentimentului ce parcă fuge înapoi, inversând, cum spune ea undeva, timpul. Desigur, religiozitatea Iubirii este sâmburele esențial al omului religios definit de Mircea Eliade ca „animal religios”.

Într-adevăr, străbatem invers timpul, duratele proprii, iar Gabriela Goudenhoof îl „cartografiază” sub azimutul unei febrile cruci cardinale, în care golul (celui deja trecut) se reumple de hieratism, unul al substanței de lumină rece, poate aceea materie neagră, ca într-o regresie telepatică în memoria afectivă: una autoindusă.

Transa nu e departe, conrolată însă de un filosof care – totuși- are nevoie de ceva neașteptat: de iubirea tangibilă. Așteptarea cuvintelor este chiar perindarea sacadată a poemelor: „*Ca și cum m-ai iubi/ ca și cum te-aș avea*”...Ca și vântul care mă bate/ răscolindu-mi rănilor, stingând/ focul de a nu putea fi altfel decât.../...Rostirea aforistică este memorabilă: „Părăsit nu cel ce este/ ci cel ce se simte așa”...(Despre tristețe). Așadar nu Cum ci Ca și cum, nu este, ci dacă ar fi, a se povesti. A cuvânta, spre a deveni. A redeveni, de la sine, întru sine.

Arderile acestor poeme sunt paradoxal reci, iar autoreferința pe constanta lamento-ului relevă o

conștientizare torturantă a afectelor dezorientate pe un cadran ce pulsează înnebunit. Facerea – refacerea stării prin cuvinte, este ca și cum ele, cuvintele, iau în stăpânire, asupritor ca esențele, rostitorul... Așadar poeta resimte lucrul rostirii lirice ca un act dureros pentru ele :

„*Tirania mea asupra cuvintelor/ pe care le chinui în mine/ ...Cuvântul este vietate care chinuie a fi*

renăscută? Această resimțită terifiant „tiranie” se răzbună, „tirania cuvintelor asupra mea”...Trecerile, sau vămile, ele sunt sfinte : „Sfinte sunt numai trecerile”, schimbările”... Să ne întoarcem la început. Cartea este povestea personală, cea din parabola lui Cohello. Călătoria cuvintelor devine drumul inițierii, unul regresiv, al întoarcerii într-o zonă a iubirii ... sau o reluare, o rememorare în care scrutările sunt vămi, sunt întrezăriri altfel, sunt reconsiderări și disperare de a ne consola? „*Peste frica lumilor / care mă bântuie...un semn care să mă încapă/ căruia să mă dăruiesc/ întreagă, eu, nedorita/ mereu zbucuiată/ în singurul meu urlet/ care mă refuză cuvântului/ dar care mă mai ține încă în viață/ ca și în moarte (splendid artificiu, n!)/ și mai ales/ mă ascunde*”... (idem)

Arta lucrului la cuvinte (a serie cu arniciul), este evident a unei maturități și migale depline, în care ard însă mari rezerve de energii subtile, de eteric, cu o foame (cu trup), trepidantă.

Nu este „un scâncet autist”, ci un țipăt spre interior, un țipăt mut, ca al nașterilor sub apă. Poeta se auto- scanează, succedând cadre cu încetinitorul, de parcă ar căuta sinele disimulat sub meandrele cugetului aparent dirijat de „tema dată”. În egală măsură avem nu doar cuvintele, ci și tăcerea, două aripi ale unui zbor – aparent străine una –alteia. Cea purtată este totuși pasărea. Motivul urletului revine și la pagina 43: urletul nu al cuvintelor, ci al necuvintelor stănesciene, urletul antimetafizicii. Femininul nu are cum fi antimetafizic!

„*Urletul meu care îngrozește străzile/ mai mult decât ploaia/ mult mai mult decât noaptea/ urletul acesta mă ține/ îmi dă un mâine și încă un mâine/ dar i-atât de amară pâinea aceasta/ și vinul tău părinte/ și fumul țigării/ stigmatul păcatului/...și teama / de o atât de rece singurătate/ sau de o atât de fierbinte ocară*”. Poem în întregime ars- poetica, sau cheie a cărții de față. Aici nu e niciun budism, ci e creștinism vechi, oleacă salvat de habotnicie, nota bene.

Cred că e de aminti îndemnul cuiva de a ne ierta pe noi înșine.

(La reversul scrierilor d'amour cu verbiu șod și placebo viagra cât încap(scuze!) nu mă convinge hemoragia de psalmism decibelic- and belicos (scuze!), nici „apocalipse proprii”, evanghelii satantiste sau din contră, mai șoade triluri de gugustiuci ce fac deliciul unei critici sado-masochiste, nice pravoslăvnicii, fetișizări ori falseturi cu pretenții de profeție, iar astfel de scrieri ce au inundat o mare parte a literaturii române mai ales feminine, mă refer la vârstele a doua și a treia. Desigur, desigur, la extrema planturoaselor deliruri pornolirice, numai că ..)

În cartea Gabrielei Goudenhooft, tema de fond este cea a Condiției feminine și filosofia este cea trans-existențialistă. Elegiacă și în pas cu ideea și ne-prioritând metaforismul, este și o parafrază a Cântării Cântărilor. Toamna. Confesiunea este totuși ambiguă, parcă sieși rostită, în fața unei „oglinzi în care nu te vezi”, așadar de ce nu unei ferestre în noapte?

O elegie din nou cohello-iană, este „Peregrinări”, în întregime citabilă. Incantatoriul lerui-ler (sau aina daina?) ... este o relictă a ocupației romane, cel înviocat fiind pares-e ultimul retras, Aurelian. Însă rostul incantatoriu al sintagmei – una de colind laic, - prinde bine regresivul în memoria afectelor puternici acuzate; „lerui- ler pentru mormintele pașilor/ nedezelești până acum/ sălaș al meduzelor și zeilor interziși”...Sunetele se coboară la hotarele morții/ ca și cum, descătușate, cuvintele/ n-au să mai scalde nicio durere”.

De aur rostire, ca în Novalis! Finalul ireproșabil: „Lerui-ler pentru toate/ mâinile stinse ca-ntr-o așteptare (frumos transfer, n.) / mie mă cerșesc, dorindu-te/ ieri, acum...și încă”... (remember „pe mine, mie însumi redă-mă” ...)

Un șirag de alte poeme susțin discursul monoton și insuficient sieși niciun, cu sfântă foame de Sine a Sinei,...într-o carte ce dă în pârg învăpăiat și nu deoparte de primejdia brumelor... Poemul reproșului amar (Nu schimbă nimic); câteva poeme a la maniere de Jorje Guillen: *Statu-quo*, *Tăcere*, *Soarta*, etc. Și un poem ca a doua cheie a cărții: Prada, cu totul desconspirativ privind ținta cărții: „Am trimis cuvintele/ să mi te aducă înapoi / ca niște câini credincioși/ s-au întors atât de curând/ scheunând potolit/ aducând bucurii sângerânde din mine/ e tot ce-am găsit/ e tot ce-am găsit/ scheunând potolit” ... Sfășietoare stare a deidentificării în absența realului tangibil! Euridice știe cânta la lyra mai duos. Vin întrebări esențiale : „Cine râde de noi/ din depărtarea ființei/ golindu-ne de taine(aș zice mister, n)/ dezvelindu-ne/ dezmiardându-ne/ ca pe copii, ca pe copii” (Cine-i dioncolo?). Suflul metafizic este copleșitor și abisal.

Apoi. „Eu și o singură oglindă/ în care nu mă văd (splendidă imagine, n!)/ ci pe alții/ ..eu și o singură oglindă/ în care nu mă văd/ ci pe alții”... Însă cartea este chiar oglinda în care se vede. Hologramic. Pejorativ zicând, aș înțelege asta ca o goliciune ce se rușinează înafară, și se lasă resoprită în interior, ceea ce este o pudoare oricum nu a naturii. Celebrialitatea acestei poezii induce o suferință sublimă, greu definibilă tocmai prin...cuvinte, ca un efect feedback.

Nu e departe suorealismul, chiar titrat așa, nuanțând motivul baladesc, prin inversiune subtilă, semn al inteligenței poietice: „Cărămizile creșteau ziua/ și noaptea mureau/ ardeau mâinile meșterilor/ până la inimă...” Un leit motiv ce se pierde în trupul poemului, demn a fi reluat „la rece”, pentru ispita semnificației, ca poezie al sacrificiului ; și aici este speculat inteligent mitul orfic, de astă dată Euridice este Ana și Orfeu (capul lui) este Meșterul („visul ucigător de iubire”)...

Pentru Gabriela Goudenhooft, mitul personal este mitul lumii. Și chiar așa este, suntem; oglinzi în care (nu) ne vedem... Aceasta noetică. Mitopoesic, cuvintele re-zidirii (poieion, a crea) de sine sunt cărămizi, iar visul nu este ucigător, ci este înnoitor. Chiar dacă disperarea față de entropia Ființei în trup de-cuvânt- altar sau omphalos, o împinge uneori în Cuvântul strigător la cer, Urletul, urletul lui Munch (ar fi mai potrivit Strigătul, n)...: „Descuvântă-mă, precum/ ai desfoi pănușe de porumb/ te gândești că-i păcat” ... Această dorință a ieșirii din cuvântul rece, gravid de antimaterie, întrupării în **Pocorn**, este a naturii vii –născătoare, a Femininului care va primi mereu nu ca o beție (vezi titlul), ci ca pe o menire înnoitoare a lumii în lumi, Condiția. Însă nesațiul este semn sigur al Viului cu foamese de viu..

Cu acel straniu din Fiind. Cu făr-de-rușinea sinei de sine.

Lectura reluată a acestei cărți este o înfruptare din ceva pe deplin împlinit: suflet și spirit recontopite părăn cuvânt poetic fără subterfugii coloriste. Alte poeme remarcabile: *Când te chem*, „Cu umbra trupului”, „Duminică”, „Despre tristețe”... O carte fără nicio umbră histrionică, așa cum, vai, abundă în societatea alienată și alienantă ce se precipită conform rezonanței Schuman și în captivitatea internet a ...cuvintelor dezînsuflețite de ...virtual.

„Cu umbra trupului tău în brațe/ Mă prăbușesc către mâine/ de parcă n-aș mai avea/ Nimic de pierdut/. Sărut întâmplarea ce mi te-a dăruit”.

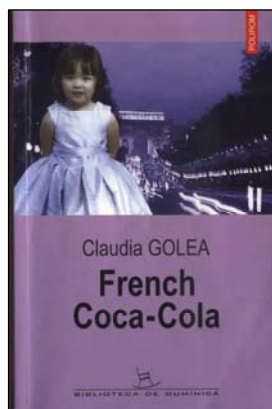
Sărut la rândul-mi întâmplarea de a mi se dăruia această carte, chiar de îmi este cam spre seară...Cuvintele au o luminiscentă în care ardem aceeași misterioasă energie, fiecare în mod aparent diferit.

*Gabriela Goudenhooft, Editura Arca, Oradea, 2009

Eugen EVU

Filtre

PE BAZĂ DE LECTURĂ

Vă propunem două cărți: „French Coca-Cola” de Claudia Golea, Ed. Polirom, 2005, Biblioteca de Duminică, și „Viața unui șef de departament povestită de fiul său Superman”, de Șerban Anghene, Ed. Cartea Românească, 2009, cu mențiunea Premiul pentru Proză la

Concursul de manuscrise pentru tineri sub 35 de ani al USR, 2008. Motivul pentru care apropiem aceste două cărți este că seamănă între ele, că au multe puncte comune: narațiune la persoana întâi, din perspectiva unor personaje- copii, ce cresc și se formează odată cu cartea, atmosfera de familie, percepută ca spațiu discutabil pentru evoluția eroului, leit- motivul revoluției din 1989, care-l macină pe tânărul ce nu prea înțelege multe din acel punct al istoriei și, nu în ultimul rând, o inadaptabilitate socială, de ambele sexe, feminin în „French...”, și masculin în „Viața unui șef...”, care-i face pe cei doi naratori să viseze spre zări senine, să lase deschise porțile interpretării din roman.

În cărțile amândouă, există câte un amănunt girant al ofensivei narative: în „French...” este vorba de un motto provocator, care n-are nimic în comun cu textul cuminte și liniar de mai târziu, iar „Viața unui...” propune un titlu lung, explicit, implicit și sucit, cu trimitere la „Fantastica și trista poveste a candidiei Erendira și a nesăbuitei sale bunici”, de G. G. Marquez, dar care nu acoperă nici pe departe vreo zonă de mister sau de magie.

Poveștile din cele două romane sunt simple, obiective, realiste. Sunt un fel de „Amintiri din copilărie” moderne. Claudia își petrece vârsta fericită prin ambasade, la Bangui și Paris, acolo unde tatăl ei este trimis ca diplomat român, pe vremea lui Ceaușescu. Trăiește o viață fericită pe care adolescenta de mai târziu o va regreta și va încerca să o re-facă prin intermediul unei alte călătorii, de data aceasta fără viză, după ce s-au fost deschis granițele. Dar lumea s-a schimbat și acolo, la Paris, nu doar la noi, fata a crescut și nu-și mai găsește nicăieri locul.

Personajul- pereche dintr-o altă carte, Superman, este fiul unui Superman și nepot de

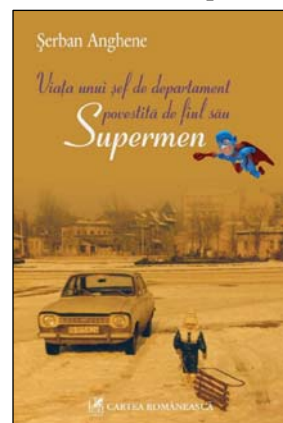
Supermen, convins fiind că și în viitor copiii și nepoții lui nu pot fi decât Supermeni. Într-o zi, vine de la școală cu un „nouă” în loc de zece și mama nu-l mai duce la munte. Atunci, copilul povestește viața tatălui, ca alternativă de timp liber, o poveste a unui tată- ratat, după expresia mamei, pentru că nu-și schimbă mașina, casa, nu face carieră.

Dacă la Claudia Golea descrierea și narațiunea se împletesc armonios, asigurând un roman care nu dă bătaie de cap, la Șerban Anghene textul este întrerupt de jocuri specifice textualismului, de abordări post-moderne (un jurnal numit „laborator de creație” amintește de „Florin scrie un roman”, al lui Cărtărescu), de intercalare a amintirilor în prezentul anost, de artificii ale „omului din pixeli”, de pe monitorul calculatorului, de formule preluate din basm și adaptate: „despre asta vom vorbi mai târziu”, cu rol mai degrabă oratoric decât ilustrator de adevăr.

Există, în ambele texte, o lume care se dă peste cap, o dată, de două ori, de trei ori, de câte ori vor autorii lor, ca-ntr-o poveste naivă, a cărei valoare nu este pusă la îndoială. Cu mai multă fidelitate față de întâmplare, la Golea, cu mai multă fantezie, la Anghene. În final, aceleași personaje- fotograf recunoscute, regăsite în imaginea copilăriei, a adolescenței. Copii care „nu fierb în mămăligă”, dar sunt urmăriți de momentul „89”, care știu despre perioada comunistă că a fost condusă de „tovarășu” sau de „dictatorul pitic și ciudat”.

Două cărți mediatizate, doi autori care se bucură de atenția cronicarilor de la reviste literare. Dar, trebuie să recunoaștem, din punct de vedere constructiv-novator, „French...” și „Viața unui...” nu ies în evidență mai mult decât alte cărți scrise și apărute, în ultima vreme, în literatura română. Dacă așa arată romanul zilelor noastre, atunci Claudia Golea și Șerban Anghene pot fi considerați reprezentativi, în gen, în timp, în generație. Dar, dacă avem alte orizonturi, mult mai severe, atunci căutările pot continua, până la stabilirea unui profil de valoare în romanul românesc contemporan.

ELENA M. CÎMPAN

Când n-or mai fi

Vor înflori trecutele iubiri
și seara va cădea în mantii
lucitoare,
polen va ninge din hotare în
hotare
împodobind logodna tinerilor
miri.

Adâncă brazdă îi va cere
și-mbrățișați la temelia lumii
ei până dincolo de moarte vor
vibra
cum ar vibra la-mbrățișarea
mumii.

Sunt între oameni cimitire,
alcovuri sfinte-n care-au adormit copii,
ca floarea se deschid spre nemurire
în aburul etern prin care-mi vii

Și fluturii-și coboară aripile grele
să fecundeze crinii pe morminte,
când n-or mai fi, atunci vor fi
acești copii rostirea graiurilor sfinte.

La sfârșit

Dulci reverențe de cireș
cu dulci petale albe-n soare
în aerul prin care-ți oglindești
iubirea vieții trecătoare

Să fie o ușă-n care ieși
sub ramuri pur botezătoare
și apoi purtat de vechile calești
să treci cu trupul peste mare

Meduze lungi ce le pândești
asine-n sine călătoare
să le înhami la semnele cerești
pe când în taină retrăiești
speranța navelor grecești
slujind ideea de plecare

Iar la sfârșit ce singur ești
în raza ta cuvântătoare
când se reîntorc aceleași vechi calești
să te culeagă de pe mare.

Aș fi putut

Aș fi putut să fiu desigur doar privire
privire albastră aș fi putut să fiu,
dar dus mi-e ochiu-n adormire
și trupu-i strâns ca-ntr-o armură,

trufașe păsări peste gură
depun albastre ouă în clocire

Chiar umbra zborului peste pământ
aș fi putut să fiu,
sărutul adormirii

acelorași părinți ce m-au născut
și m-au făcut
să cad în mrejele iubirii

aș fi putut răsfrângere de noapte
și somn, și pasăre, și șoaapte
și cald tipar pentru sărut
și taina visului
ce m-a crescut
și m-a durut
plutindu-mă
pe limba cea de moarte.

Dacă

Dacă tot mi-ai dat o gură
și mi-ai hrănit roada rostirii
de păsări lungi purtat cu ură
pe împietrită cumpăna iubirii.

Și dacă tot mi-a fost o mână
crescută dintre oase și-nfrunzind
și mai apoi în nopți cu lună
în umbra tatălui am stat plângând
căci m-ai plimbat pe sub un astru
de m-ai făcut așa albastru
Și dacă, vai, cu aceeași vină
ți-am fost ca pentru frunză clorofilă
ca fluturile peste floare
și pentru sunete cântare

Mă lasă azi ca vocea din ecou
în vechiul trup să mă retrag din nou.

Poveste

O, Domniță, cum te poartă
slobodă privirea mea,
ca pe-un fluture pe-o floare
luminos te balansa

Și îmi treci de-atunci anume
din poveste în poveste,
cu urechea peste lume
astăzi simt că altfel este
pasul tău și ochiul meu
ce ți-a dat pe veci lăcaș.

Doamna tristelor povești,
doar aripa unui zeu
să te poarte o mai lași.

DOCUMENTELE CONTINUITĂȚII

O FAMILIE DE XILOGRAVORI

După ce au fost semnalate în monografia cu caracter istoric, remarcate de Nicolae Iorga și Grigore Crețu în primul deceniu al secolului al XX-lea, xilogravurile din satul **Hășdate**, jud. Cluj s-au impus treptat în atenția specialiștilor.

Etnografii grupați în jurul Muzeului Ardelean precum Andrei Oros și Farcaș Gyulai au început să colecționeze aceste stampe populare începând cu ultimul deceniu al secolului al XIX-lea.

George Oprescu publică studiul: *Gravurile pe lemn ale țăranilor din Nicula*, aflate în colecția Muzeului Etnografic din Cluj, atribuindu-le atunci, greșit, iconarilor din Nicula și încercând fără cercetarea terenului să dezvăluie originea și evoluția lor. Cercetătorul Ion Mușlea contestă lucrarea lui George Oprescu în comunicarea susținută în 1928, la primul Congres Internațional al Artelor Populare, de la Praga. Proveniența xilogravurilor din Ardeal a fost atribuită Breslei Gravurilor din zona Gherlei, constituită pe la 1777 de Protopopiatul Greco-Catolic unde sunt cunoscuți meșterii din Hășdate, Gherla, Silivaș și Bunești. Primii xilogravori din Hășdate au fost: Mihăilă Munteanu, Petre Potcoavă și Ure.

Cercetătorul Ștefan Meteș, poetul Adrian Maniu, etnograful maghiar, Karoly de Viski fac prin anul 1931, cercetări cu privire la gravurile pe lemn, românești din Transilvania,

concretizate în lucrarea în limba franceză *Gravures sur bois populaires roumaines de Transylvanie*, Budapesta 1931. Tzigara Samurcaș remarcă ineditul și importanța acestei forme de artă populară la țăranii ardeleni, legând-o de tradiția gravurii în lemn de pe lângă

mănăstirile moldovenești, cum ar fi Mănăstirea Neamț. Acesta a fost momentul declanșării unui interes deosebit față de proveniența bizantină a stampelor, cercetătorii ocupându-se mai îndeaproape de meșteșugul artistic popular al xilogravurii. În 1939, Ion Mușlea descrie cu exactitate, probitate istorică și etnografică apariția și evoluția acestei manifestări artistice legate de satul Hășdate din apropierea Gherlei și a Mănăstirii Nicula. Astfel, după părerea etnografului clujean, nevoia de icoane ieftine accesibile mulțimii de credincioși săraci, a dus cândva în secolul al XVIII-lea, la apariția acestor *tipare*, *clișee* de lemn cu ajutorul cărora se tipăreau sute și mii de tiraje repetate, icoane pe hârtie și subiecte laice în negru - culoare tipografică în unul sau două registre, unele colorate ulterior cu pensula în culori de apă.

La tipărirea tirajelor, participa uneori toată familia. Se tipărea pe hârtie de ziar

sau pe coli mai groase, realizându-se sute de exemplare într-o zi. Unele erau încadrate pentru a fi puse în iconostasul unor biserici de lemn. Celelalte erau făcute sul și duse la un centru de desfacere cum ar fi în Hășdate la

armeanul Iacob Perint și mai târziu în sec.al XIX-lea la Moldovan Todor „Mătu”, Man Vasile și Goron Ioan, care le duceau pentru comercializare la prețul de trei - patru creițari, (fiind cumpărate de la meșteri cu un creițar) în tot Ardealul, dincolo de munți în Câmpia Tisei, în Moldova, Bucovina, Muntenia și Maramureș, unele ajungând până în America.

*Primele stampe din Hășdate sunt din anul 1787, cu semnătura gravorului **Pop Gheorghe**. Se afirmă că familia Pop din Hășdate a venit la începutul sec.XVII-lea din Moldova, în urbariul satului datând din anul 1737, fiind înscrisă sub numele *Pop Moldoveanul*.*

*Pop Gheorghe este urmașul lui Pop Moldoveanul care ar fi învățat arta gravurii în lemn în Moldova la mănăstirea Neamț, unde s-au perindat o pleiadă de gravori, de la care între anii 1782 și 1785 ne-au rămas un număr important de stampe. Pop Gheorghe și Pop Moldoveanul nu apar în *Breasla Gravorilor* din împrejurimile Gherlei, constituită în 1777. Gheorghe Pop a fost și este considerat de către toți cercetătorii fenomenului spiritual artistic, drept cel mai consacrat artist al acestui gen al artei gravurii în lemn din secolul al XVIII-lea și al XIX-lea din localitatea Hășdate. Ultimele cercetări întreprinse atestă douăzeci și una de gravuri semnate și datate ori numai semnate de Gheorghe Pop. Iată câteva:*

1. Botezul, Tăierea Capului Sf. Ioan, 1787
2. Scene din viața lui Alexandru cel Mare, 1798

3. Isus Hristos Împărat și Mare Arhieru, 1806.
4. Sfântul Arhieru Mihail, 1807.
5. Pogorârea de pe Cruce, 1811.
6. Scene din romanul popular Alexandria, 1817.
7. Sf. Ierarh Nicolae, primul sfert al sec.al XIX-lea.
8. Cei patru evangheliști, primul deceniu al sec. XIX-lea.
9. Masa Raiului, primul sfert al sec.al XIX-lea.
10. Maica Domnului cu pruncul Isus, primul sfert al sec.al XIX-lea.
11. Cina cea de Taină și Martirul celor patruzeci de mucenici, 1824
12. Scene din romanul popular Alexandria, 1825.

Aceste douăsprezece xilogravuri în optsprezece exemplare datorate lui Gheorghe Pop, au fost identificate recent în județul Hunedoara la Muncelul Mare, și scoase la lumină de scriitorul Florian Dudaș. Gheorghe Pop a gravat și imprimat și alte icoane, unele rămase anonime, și cu siguranță altele datate și semnate, dar nedescoperite încă.

În Hășdate se cunosc cinci meșteri gravori: Nechita Morariu, Simion Pop, Onisie Pop, Andrei Man. Pop Gheorghe a fost primul meșter care a influențat genul bizantin al icoanelor, folosind scrisul slavon și latin. Și-a datat lucrările între anii 1787 – 1824, având

succesori în familie pe Pop Onisie și Pop Simion.

Stampele păstrate până în zilele noastre în arhivele muzeelor, episcopilor și în colecțiile particulare, atestă și înfățișează lucrări bine echilibrate compozițional, continuând tradiția și canoanele bizantine aflate la mănăstirile din Moldova. După xilogravorul și dulgherul

Pop Simion de la care se păstrează *casa* (terminată în 1858, cu semnătura lui pe grindă) astăzi *muzeu*, s-a făcut o ruptură de tradiție urmând trei generații care nu au mai practicat meșteșugul xilogravurii.

Ca descendent al familiei, profesorul de desen **Mircea Pop** (Liceul Ana Ipătescu, Gherla) a învățat singur meșteșugul, făcând lucrări de xilogravură care nu aparțin unui cult, unei tradiții. Primează arta având simboluri religioase duse până la semnificații universale. Xilogravura practică de el exprimă o *nostalgie a originilor*. „Știința cu religia și cu arta înseamnă libertate și nemurire” (Petre Țuța,

Filozofia Nuanțelor) – frază generatoare de energie și elan creator pentru continuatorul artiștilor atât de cunoscuți, și aceasta nu numai prin creația sa, dar și prin activitatea de conservare și popularizare a frumuseților acestei arte prin intermediul *Muzeului* înființat în casa înaintașilor săi, sau prin cercul de pictură pe sticlă înființat în școală.

Ieșind din sisteme și concepte gravorul modern a început să creeze sculptura de tip

totem, sacralizând spațiul cu forme și simboluri religioase puse într-un ambient, ca în așteptarea unui ritm mistic de rugăciune interioară, fiind o fază arhietipală primitivă de sacralizare a spațiului.

Lui Mircea Pop îi place să spună că creatorul de icoane trebuie să fie în stare de dumnezeire, iar aceasta înseamnă a contempla, a intra în extazul transcendent, în misterul hristic.

Chipul răscumpărat al sfinților este imaginea relevantă a dumnezeirii. Omul este cea mai tulburătoare icoană a lui Dumnezeu, prefăcut în această imagine; el nu este adevărat, nu e real decât în măsura în care are revelația cerescului. Mărturisirea mântuirii constituie tema și subiectele icoanelor, cuvântul unit cu frumusețea dumnezeiască..

Iconarii din Hășdate au adus tradiția bizantină la nivel de artă, fiind prin manifestare unici în partea de răsărit a Europei. Izvoadele lor au constituit o sursă de inspirație și pentru

iconarii niculeni. Dacă treceți prin zonă, faceți un popas la Hășdate!

- xilogravurile alb-negru reprezintă lucrările vechi, iar cele colorate, creații ale prof. Mircea Pop, autoportretul artistului,
- foto : casa-muzeu din Hășdate, teascul de imprimare, modele.

IULIAN DĂMĂCUȘ

Un colț din rai “pe-un picior de plai”-

Pictura bisericești de lemn de la Reghin

Părintele Damian îmi face semn că am dezlegare să intru în sfântul altar. Îmi fac cruce și pășesc cu smerenie parcă “într-un alt spațiu și timp”, acolo unde în ciuda stratului negru de fum, a pânzelor de păianjen și a obolului ce l-au dat veacurilor, ne privesc încă blajine și smerite chipurile sfinților pictați de Toader Popovici Zugravul. De peste două secole, ele sunt “evangelia în imagini” a acestui lăcaș, mărturisind și acum pentru cel ce dorește să pășească cu sufletul prin această poartă ce se deschide spre un colț din rai. În timp ce fotografiez, iau notițe și fac măsurători, nu mă pot opri să nu citesc expresiile chipurilor sfinte: puritate și blândețe pe chipul Maicii Domnului “Miluitoare”, surâsul binevoitor al lui Iisus, evlavia sfinților schimnici – Antonie cel Mare și Teofan, renunțarea pe chipul patriarhului în scena “Jertfa lui Avraam”, figurile surprinse ale celor două personaje care asistă la iminența actului jertfirii. Descopăr apoi împreună cu părintele și semnătura “Toaderi Zu(...)”, ascunsă de perdeaua ce acoperă intrarea diaconească, mărturie a paternității “veșmântului” pictural al altarului. “Deși în mare parte exfoliată, “zdrențuită” de “mușcătura” neiertătoare a timpului și intemperiei, pictura lui Toader Popovici Zugravul se înscrie într-un stil narativ, plin de poezie și nuanțe sufletești. Portretistica expresivă, ornamentația bogată, delicatețea și naturalismul faldurilor veșmintelor, lirismul detaliilor de peisaj – toate acestea sunt repertoriul unui artist popular inegalabil.

Situată pe teritoriul municipiului Reghin, pe strada Măceșului la nr. 5, biserica ortodoxă având hramul “Sfinții Arhangheli”¹ este un monument-istoric reprezentativ, fiind cunoscută și sub denumirea de “Biserica lui Petru Maior”. Aceasta se datorează faptului că între 1784-1809, îndeplinind funcția de protopop, cărturarul român a slujit în această biserică, inițiind și sprijinind în 1791 lucrările de adăugare a clopotniței și tindei actuale. Până nu demult, orașul era cunoscut sub numele de “Reghinul săsesc”, întrucât populația era majoritar alcătuită din sași - cea mai veche atestare datând din 1228, cu denumirea de “Regun”². Biserica a fost ridicată de români, în anul 1725, pe dâmbul de la marginea orașului. O notă aparte este dată de către planul “triconc” - în formă de cruce, deosebit ca stil de vechile biserici românești, el

fiind adus de românii macedoneni stabiliți prin partea locului ca negustori. Pereții din bârne de brad, sprijiniți pe o talpă de stejar, sunt netencuiți la exterior. Altarul poligonal decroșat are șapte laturi, cele dinspre nord și vest fiind mai late, pentru a da spațiu interiorului. Sunt remarcabile îmbinările altarului și ale absidelor, ele dovedind îndemânarea și iscusința unui meșter lemnar experimentat, din păcate anonim.

În anul 2004 a fost schimbat complet materialul acoperișului, păstrându-se forma originală, prin donațiile unor oameni de suflet. Biserița este declarată acum „muzeu parohial”, fiind vizitată anual de sute de turiști.

La interior, cu excepția iconostasului, s-a păstrat numai pictura din **conca altarului**, în stare de degradare și ea, datorită infiltrațiilor de umiditate survenite în trecut. Despre aceasta, în comparație cu tâmpla, se poate spune că este de o factură diferită, remarcându-se aici o preponderență a unui stil liniar-decorativ, simplitatea și prospețimea portretistică și ușoare influențe baroce în redarea ornamentației. Compozițiile sunt ample dar nu sofisticate, având un echilibru bine stabilit. Cromatica este moderată, cu tente plate, culorile fiind aplicate adeseori în soluții nesaturate. Volumele sunt redată printr-o serie de accente grafice, subliniind formele.

¹ Eugenia Greceanu o prezintă sub hramul “Sfântu Nicolaie”, în Eugenia Greceanu, *op. cit.*, p. 57, iar Ioana Cristache Panait sub hramul “Pogorarea Sfântului Duh”, în Ioana Cristache-Panait, *Biserici de lemn...* an 1987, loc. Alba Iulia, p. 263-266; □ematismul Eparhiei Ortodoxe de Alba Iulia, an 2000, o indică sub hramul “Sfinții Arhangheli” (apud „Îndrumătorul Pastoral”, 2000, vol.XIX-XX, p.308). Optăm pentru această ultimă variantă, întrucât icoana Arhanghelului Mihail apare în partea dreaptă a iconostasului lângă ușa diaconească, acolo unde este de obicei icoana de hram.

² Coriolan Suciu, *Dicționar Istoric al Localităților din Transilvania*, vol II, an 1967, București, p. 74.

Potrivit lui Atanasie Popa³, citat de Ioan Eugen Man⁴, „în jurul anului 1783, renumitul pictor Toader Zugrav, împreună cu Lică, acoperă pereții absidei altarului cu picturi asemănătoare cu cele din biserica de lemn din Lunca”. Însă după precizarea pe care o întâlnim la Marius Porumb⁵, nu mai încapă nici o îndoială că nu avem de a face cu același pictor care a semnat icoanele împărătești de pe tâmplă (respectiv Toader Zugravul), ci le putem atribui cu siguranță lui **Toader Popovici Zugravul**.

Se mai poate recunoaște scena cu Maica Domnului Împărăteasă, tronând, cu Pruncul Iisus în brațe, încadrată de sfinți schimnici, respectiv Marele Antonie și Teofan, așa cum ne arată inscripția care s-a păstrat. Apoi, în lateral, în stânga și în dreapta, cetele îngerilor. Pe bolta altarului, se află Iisus Emanuel în medalion și în continuare Sfânta Treime în varianta catolică. În registrul inferior, sub un brâu decorativ reprezentând o draperie, se află dispuși în friză sfinți ierarhi – Mitrofan, Atanasie, Grigorie Bogoslovul, Nechita, Silvestru, Nicolaie, Partenie (?), Spiridon și Vasile cel Mare, după cum apar numele acestora înscrise deasupra, pe faldul de draperie corespondent. Tot aici, între despărțiturile ușilor împărătești și diaconești, apar arhidiaconii Ștefan și Roman. În registrul superior, sunt reprezentați în

medalioane proorocii: Ghedeon, Moise, Iezechiel, Avacum și Samoil.

Iconostasul, despre care știm⁶ că este ”refăcut” în anul 1760, iese în evidență prin cele două icoane împărătești (Maica Domnului cu Pruncul și Iisus Învățător), operă a lui **Toader Zugravul**, care se presupune că s-a aflat în legătură cu Sfântul Munte Athos.

El a activat de altfel în aceeași perioadă prin părțile Reghinului⁷. Aflăm de asemeni⁸, că în același an, ”tâmpla bisericii a fost completată cu noi icoane, între care prăznicarele, pictor fiind tot Toader Zugravul”⁹ (care semnează pe spatele

³ Atanasie Popa, *Biserica de lemn din Reghin*, în *Acta MN*, vol XIV, Cluj, 1977, p. 57.

⁴ Ioan Eugen Man, *Biserici de lemn din județul Mureș*, Alba Iulia, 2004, p. 509.

⁵ Marius Porumb, *Un veac de pictură românească din Transilvania*, București, 2003, p.47, arată că este vorba de cei doi colaboratori și elevi ai lui Iacov Zugravul din Rășinari, anume Toader și Lică, primul dintre ei putând fi identificabil cu Toader Popovici.

⁶ *Ibidem*, p. 509.

⁷ Vasile Drăguț, în *Dicționarul Enciclopedic de artă medievală românească*, p. 366, spune că biserica deține ”frumoase icoane împărătești executate de Toader Zugravul în 1748”, și că există o ”pictură de factură populară în altar”, iar Marius Porumb în *Un veac de pictură românească din Transilvania sec. XVIII*, 2003, București, p. 137, menționează că în anul 1748 biserica de lemn din Reghin deținea icoane semnate și date.

⁸ Marius Porumb, ”*Dicționar de pictură veche românească din Transilvania secolelor XIII- XVIII*”, 1998, București, p. 331.

⁹ Potrivit diferențelor stilistice, presupunem totuși că ele nu aparțin lui Toader Zugravul, atribuirea putând

unei icoane). În stânga și în dreapta ușilor diaconești care astăzi lipsesc, fiind acoperite numai cu draperia textilă, se află icoanele Sfântului Nicolaie și Arhanghelului Mihail (aceasta din urmă fiind presupusa icoană de hram), ele fiind de o factură diferită, putându-se atribui pictorului **Popa Gheorghe** din Șerbeni.

Icoanele din acest prim registru sunt încadrate de colonete sculptate, profilate, cu motivul viței de vie și capiteli cu frunze de acant surmontate de mici îngeri sculptați. Ușile împărătești se remarcă prin măiestria decorațiilor sculptate reprezentând motivul viței de vie, încadrând șase medalioane ce prezintă temele specifice: Bunavestire și cei patru evangheliști. Deasupra icoanelor împărătești, în registrul al doilea, s-au păstrat numai cinci din cele doisprezece praznice împărătești (restul fiind furate), două dintre ele aflându-se deasupra icoanei împărătești cu Mântuitorul, și celelalte trei deasupra icoanei Arhanghelului Mihail. În registrul al treilea se află friza apostolilor încadrată de arcatura profilată sprijinită pe același tip de colonete menționate anterior. În centrul acesteia, se află icoana "Deisis", avându-i ca intercesori pe Maica Domnului și Sfântul Ioan, iar în fundal, în planul superior, siluetele a doi îngeri. Deasupra scenei Deisis, se află crucea încadrată de molenii - patru la număr, reprezentând pe Maica Domnului, Sfântul Ioan, Sutașul Corneliu și Maria Magdalena. Ca și element particular, remarcăm prezența a doi îngeri sculptați la picioarele crucii, ținând în mâini un filacteriu desfășurat cu o inscripție, ei fiind de o vădită influență barocă. Dedesubt, se află o mică friză corespunzând ca înălțime registrului praznicelor, ce conține trei spații delimitate de ancadrame specifice barocului, iar în interiorul acestora se află cele două inscripții ale pisaniei și chipul Mântuitorului imprimat pe Sfânta Mahramă. Din textele corespunzătoare celor două inscripții (cu caractere latine și chirilice, parțial cu ortografie maghiară), aflăm că:

fi făcută cu mai mare precizie numai în urma identificării semnăturii și a studiului grafologic. (n.a.)

„Făcutu-s-au acest fruntariu cu cheltuiala lui Jupân Hrișcu Radu cu soția sa Ioana și Tănase Manu să fie întru pomenire veșnică, la anu 1760”, și „S-au înnoit acest fruntariu și Sf. Biserică, de vrednici de pomenire domni Șerban Lupu și soția sa, Costa Veronica, care au îmbunătățit soarta preoțească, întru pomenire veșnică, la anul Domnului 1857”.

Iconostasul este încoronat de arcul de deasupra, pe care se află siluetele a doisprezece prooroci cu filacterii în mâini, de-a dreapta și de-a stânga unei icoane reprezentând-o pe Maica Domnului cu Iisus în brațe, încadrată de motive decorative solare.

Din punct de vedere stilistic, trebuie să facem referire la icoanele împărătești, ele constituind un punct de atracție deosebit pentru calitatea artistico-estetică și pentru valoarea lor intrinsecă. Stilul lui Toader Zugravul este "de tradiție brâncovenească, preponderent grafic, și cu o cromatică echilibrată"¹⁰. Cu o vădită înclinație spre detaliu, acesta realizează compoziții bogate, minuțios decorate cu o ornamentație prețioasă. Se poate remarca preocuparea pentru redarea volumelor prin trecerile fine de la zonele umbrite la cele luminoase. Portretele se remarcă prin trăsături specifice lui Toader Zugravul: ochii mari, migdalați, sprâncene puternic arcuite, nas subțire și prelung, bărbia rotunjită, desori supradimensionată, linia gurii fiind delimitată și subliniată de o umbră puternică sub buza de jos.

¹⁰ Marius Porumb, "Un veac de pictură românească din Transilvania", București, 2003, p. 137.

Pe icoana împărătească reprezentând scena "Deisis", apare următoarea inscripție:

**"Să știe că aciastă (sfântă) icoană
au plătit Iacov și cu Achim din Maghiar
Reghin. 1747 Toader Zugrav"¹¹,**

iar pe icoana împărătească reprezentând-o pe Maica Domnului cu Pruncul pe tron, apare următoarea inscripție:

**"Această (sfântă) icoană este a grecului
Gheorghie. Leat 1748 Toader Zugrav"**

Din păcate, vremurile nu au fost prea îngăduitoare – bisericiuța fiind amenințată cu incendierea la revoluția de la 1848, scăpând ca prin minune, apoi în perioada comunistă, rămânând fără acoperiș și părăsită. Devenise loc de joacă pentru copiii din zonă, fapt pentru care putem explica zgârieturile vădit neaccidentale din partea de la bază. A fost din nou o minune

faptul ca și-a păstrat icoanele împărătești atât de valoroase, pictate de Toader Zugravul, însă nu la fel au stat lucrurile cu cele șapte icoane prăznice care s-au pierdut, registrul acestora rămânând incomplet. În sfârșit, cu toate acestea ne putem mira cum de s-a păstrat totuși o bună parte din pictura altarului, dată fiind situația precară a acoperișului, în mare parte pierdut.

Exfolierile masive evoluează progresiv, de la un an la altul, lărgind și mai mult zonele lacunare. Doar păienjenii au mai oprit din cădere o parte din solzii de culoare, aceștia atârând efemer, până la cedarea pânzelor.

În aceste circumstanțe și cu aceste probleme se luptă părintele Damian Ilie de la parohia ortodoxă Reghin, încercând să salveze și să readucă la vechea strălucire podoaba picturală a lăcașului de cult. Din păcate, refacerea acoperișului în anul 2004 nu este suficientă pentru stoparea procesului de degradare, acesta fiind într-o stare avansată.

Odată cu prezentarea specificului și unicității acestui ansamblu, dorim să lansăm și pe această cale o anamneză asupra necesității imperioase a intervențiilor de conservare și restaurare, demararea acestora presupunând eforturi materiale și umane deosebite.

Astfel, sfârșindu-mi periplusul prin acest spațiu sacru, pornesc la drum purtând în suflet acest colț de rai aproape uitat, întrebându-mă prin ce minune se va reîntoarce "în slava cea dintâi" și nădăduind ca prin aceasta, reîntoarcerea sa fie deopotrivă și pentru noi, cei care îl prețuim.

**RALUCA MARILENA DUMITRESCU,
restaurator pictură în cadrul Muzeului
Județean Mureș**

¹¹ Marius Porumb, "Dicționar de pictură veche românească din Transilvania secolelor XIII- XVIII", 1998, București, p. 425.

MEMORIA CA O CETATE

O ipoteză interesantă relansează Gligor Hașa prin cartea sa **”HAȚEG ADEVĂRATA SARMIZEGETUSA”**, o carte provocatoare apărută chiar la Editura „Gligor Hașa” – Deva, 2009. Cartea se dorește a fi una a curajului de a vedea altfel istoria și are un scop nobil și neliniștitor pentru români: **Sarmizegetusa Regia, capitala Daciei, a dacilor liberi, a fost la Subcetate – Hațeg** și nu în Munții Orăștiei – Șurianu, așa cum s-a încetățenit în istoria ultimilor decenii, adică o altă locație, un alt loc acolo unde poezia pământului atrage un astfel de demers. Autorul se opune dogmelor și aduce argumente, pornind de la o idee susținută de **Constantin Zagoriț**, fost colonel în armata română, în specialitatea *topografie militară*, deci o persoană care a avut ochi să vadă măreția locului la Hațeg. Ideea cărții se opune tezilor susținute de Constantin Daicovici, cunoscut cercetător, cu o poziție solidă în lumea istoricilor, o personalitate care a dominat perioada de început a socialismului – comunism în România, dar și demnitar al statului român în aceeași perioadă.

De fapt colonelul topograf Constantin Zagoriț a făcut cercetări în zona Hațeg din necesități militare în anii 1920 -1938, iar *în urma cercetărilor* a scris cartea, nu voluminoasă, dar documentată intitulată **SARMIZEGETUSA**. Ideea colonelului român se întemeiază pe argumente militare, geografice, topografice și fortificațiuni găsite pe teren. Cartea a fost editată în anul 1937 și a fost găsită întâmplător de Gligor Hașa la un cărturar din Hațeg, la scriitorul **Radu Igna**, pasionat de miracolele locului, care a și scris la rândul său o altă carte **Vocația culturală a Hațegului** – apărută tot la Editura „Gligor Hașa” – Deva, 2009. Se pare că au existat oameni care au adunat informații în sensul că Sarmizegetusa Regia a fost la Hațeg, o flacăra care a luminat mințile multor români care doreau și doresc să aibă atitudine corectă în țara lor, cu riscurile necesare, dar curat asumate, prin eforturi proprii.

De reținut că scriitorul Gligor Hașa a fost permanent preocupat de istoria Daciei și a dacilor și a scris nenumărate cărți despre acele vremuri ciudate, cu bărbați curajoși și demni.

Cu alte cuvinte, Gligor Hașa are o nebunie frumoasă, o atitudine plină de forță și eroism, luptându-se cu un anumit curs al istoriei, cu școala de istorici de la Cluj, cu un întreg sistem care a generat doctorate, a făcut valuri în Academie, a atras fonduri considerabile și a dat direcția miracolelor la români.

De menționat că Gligor Hașa nu neagă că în munții de lângă Orăștie se află capitala spirituală a dacilor, dar există o deosebire între capitala spirituală și capitala politico – administrativă, pregătită să dea sens lumii Daciei din punct de vedere pragmatic, de conducere a poporului și de apărare împotriva cuceritorului din Imperiu Roman dar și a popoarelor migratoare, în vremuri grele, violente, barbare.

Cartea **HAȚEG - ADEVĂRATA SARMIZEGETUSA** se citește cu interes pentru că tema este captivantă și pentru scriitorul are știința de a provoca cititorul și mediul academic, iar argumentele sale sunt ale unui cunoscător, pertinente și practice. Gligor Hașa recunoaște că Munții Orăștiei reprezintă **Tibetul Sacru al dacilor**, dar e o deosebire care trebuie avută în considerare, la Grădiștea de Munte nu încăpeau prea mulți soldați, zona ei era limitată, acolo se află *altarele de cult, calendarele dacilor și alte vestigii interesante*, dar care, în viziunea autorului, nu constituie argumente pentru ca acolo să fie capitala politico-administrativă a dacilor.

Sunt câteva argumente prin care Constantin Zagoriț și Gligor Hașa susțin că la Hațeg a fost adevărata capitală politico – administrativă a Daciei:

- *Sarmizegetusa de la Subcetate – Hațeg are o poziție intermediară între cetățile din munții Orăștiei și Sarmizegetusa Ulpia Traiana.*

- *La Hațeg se adună marile drumuri de acces dinspre Târgu Jiu, Mureș și Banat, ca*

într-un triunghi miraculos al curgerii dacilor spre centru.

- Aici se vede clar funcția strategică a întregii regiuni.

- Sunt trei izvoare care nu seacă și permit viața în condiții vitrege.

*- Pe harta lui Ptolemeu din secolul al II-lea apare localizată **Zarnizegetuza Basileion** (Sarmizegetusa Regală) exact pe coordonatele geografice ale Hațegului, cetatea din Munții Orăștiei este mai depărtată cu vreo 60 km față de localizarea făcut în vechime.*

- Aici s-a descoperit tezaurul dacilor, în albia Streiului, se pare, existând documente în acest sens.

- Există descoperiri arheologice importante în zonă.

- Sunt mai multe planșe care aduc argumente de natură topografică pentru localizarea adevăratei capitale a dacilor la Hațeg.

- De ce numele atât de straniu a satului de lângă Hațeg - Subcetate ?

Desigur că sunt și alte argumente, dar cartea va trebui citită și înțeleasă, cu toată opoziția conservatoare care există în gândirea noastră.

Poate că argumentele forte ale autorilor sunt cele de ordin practic, atât colonelul Zagoriț cât și Gligor Hașa

au pășit pe meleagurile din Tara Hațegului și au simțit locul, oamenii, miracolul care plutește permanent în aerul țărâmului, deasupra unui pământ miraculos în care porcii mistreți mai descoperă monedele de aur din vechime, rămând brazda pădurii. Apoi demersul lor este unul care se face prin efort și resurse personale pentru că sunt *mânați* de ceva mai înalt în această cercetare, spre deosebire de istoricii de profesie, angajați la stat.

Această nebulie frumoasă poate determina autoritățile locului să declanșeze o cercetare mai amănunțită în zona Hațeg – Subcetate pentru a pipăi istoria la fața locului. Opoziția mediului academic va fi puternică, dar cercetarea se impune pentru că sunt argumente și poate genera surprize.

Un curcubeu leagă Hațegului de restul lumii și de reținut că în vremurile războiului din urmă, Cel de al Doilea Război Mondial, a existat o tentativă de mutare a capitalei României moderne la Hațeg. Oare de ce s-a luat această decizie în vremuri grele pentru poporul românilor ?

În rest, să ne păstrăm curajul de a rămâne demni oricare va fi rezultatul final, sunt zone din România care pot fi centre culturale, politice sau administrative cu brio, pentru că Dumnezeu a făcut țara frumoasă.

Cartea lasă să se înțeleagă faptul că trebuie uneori să ai curajul de a te împotrivi istoriei pentru o memorie curată. Gligor Hașa anexează și cartea lui Constantin Zagoriț ca argument și acest lucru este pozitiv și probează onestitate, la un moment dat vor fi tot mai mulți români care vor privi altfel istoria lor și a lumii.

Scrierea lui Gligor Hașa este una intensă, autorul pare a nu fi avut răbdare, uneori repetă și insistă pe anumite idei și argumente, fraza este

frustă dar demnă și transmite un mesaj de forță și patriotism implicit, pe linia cărturarilor români Nicolae Densușianu, Octavian Floca, Timotei Urșu și alții.

Iată ce scria Constantin Zagoriț în cartea sa: „Pentru a prezenta cât mai clar și mai convingător motivele care m-au făcut să cred că

Cetatea Sarmizegetusa s-a găsit așezată pe masivul triunghiular deluros de la răsărit și din imediata apropiere a orașelului Hațeg – am găsit cu cale să arăt poziția locului precum și așezarea strategică și tactică a acestei cetăți prin cât mai multe hărți; și de aceea am anexat lucrării de față 4 hărți diferite și cuprinzând din ce în ce mai multe detalii.

De altfel arătarea pe hartă, chiar rudimentar executată, este oricând mai preferabilă unei descrieri textuale. „

O idee care merită reținută și la care să reflectăm: memoria ca cetate ...

CONSTANTIN STANCU

Sarmisegetuza Regia sanctuarul mare circular - Foto: **ALEX MAFTEI**

Pagini din jurnalul constituirii Bibliotecii „Ion Minulescu” din Nürnberg

„Trebuie să ai clar în minte ceea ce ți-ai propus să realizezi și întotdeauna lucrul la care aspiți să fie atât de amplu încât să nu-l poți niciodată duce la îndeplinire în totalitate.” (Katleen Heim)

Orice încercare de gestionare a activităților generate de inițierea și susținerea unei campanii de colectare de cărți, menite să pună bazele unei noi colecții de bibliotecă, pornește, indiscutabil, de la un obiectiv clar definit. Zămislit pe fondul necesității consolidării culturii și limbii române, în rândul românilor care trăiesc în Germania, obiectivul constituirii unei bibliotecii românești la Nürnberg a prins contur în mintea și inima unor oameni entuziaști precum : Ionela van Rees-Zota și Berthold Staicu, fondatorii și managerii Agenției de Presă „AȘII ROMÂNI”, și respectiv, a postului de radio „Radio România”

Scopul odată formulat, biblioteca românească din Germania a fost botezată, „Ion Minulescu” și se va constitui pe baza unui proiect elaborat și finanțat de Platforma Culturală „AȘII ROMÂNI”, cu sediul în Nürnberg. Avem convingerea că înființarea unei biblioteci, care să conțină un fond de carte format în cea mai mare parte din documente editate în limba română, va sprijini eforturile de reactivare și antrenare permanentă a competențelor de folosire a limbii române de către diaspora română din Germania. Privite ca centre de informare culturală și comunitară, organizațiile bibliotecare pot oferi o gamă variată de servicii pentru categorii diferite de beneficiari. În secolul actual, aflat sub semnul extinderii fără precedent a sferei informaționale, bibliotecile au posibilitatea de a-și manifesta și exercita vocația comunicațională în cadrul comunităților deservite.

În esență, orice bibliotecă se constituie cu scopul de a colecta, administra și disemina informații, conservate sub forma unor colecții de cărți, documente periodice, materiale audio-vizuale. Proiectul înființării Bibliotecii „Ion Minulescu” din Nürnberg dezvăluie un scop

suplimentar legat de crearea unui spațiu „autohton românesc” destinat dialogurilor culturale și sociale, orientate spre punerea în mișcare a limbii române și afirmarea culturii române pe meleaguri europene.

Recent formulată, vestea constituirii noii biblioteci din Nürnberg a ajuns la Tîrgu-Mureș, mai precis, la Biblioteca Județeană Mureș, care s-a alăturat colaboratorilor din țară și din străinătate, devenind un ambasador activ al acestuia. În acest context, la începutul lunii iulie am lansat o campanie de strângere de cărți în vederea constituirii fondului de documente al Bibliotecii „Ion Minulescu” din Nürnberg. Derulate sub titlul „Nu lăsați limba română să moară” acțiunile țîrgumureșene de colectare de cărți au fost organizate pe două secvențe, prima dintre ele finalizându-se pe 20 august, cea de a doua, urmând a se încheia în data de 15 noiembrie 2009.

Strategia organizării campaniei de obținere de donații de carte are la bază trei obiective hotărâtoare :

1.obținerea de cărți de la edituri, cu titlu gratuit, în lumina exercițiului financiar destinat sponsorizărilor, practicat de fiecare din editurile colaboratoare ale Bibliotecii Județene Mureș;

2.colectarea de cărți de la cititorii, din Tîrgu-Mureș și din țară, care au decis să acorde ajutor cultural românilor din Nürnberg

3.constituirea, pentru biblioteca din Germania, a unui fond de carte special, format din volume donate de autori mureșeni;

4.alcătuirea unei colecții tematice, cuprinzând cărți și materiale publicitare care să pună în evidență specificul geografic, istoric și cultural al meleagurilor transilvănene.

După cum știm, donațiile de carte au stat la baza constituirii unor biblioteci publice renumite. Biblioteca Academiei Române, pentru a da numai un exemplu și-a constituit colecțiile de cărți pe baza donațiilor oferite de valoroși oameni de cultură ca Alexandru Odobescu, Mihail Kogălniceanu V.A. Urechia, Ion Ghica. Biblioteca Județeană Mureș a beneficiat și continuă să primească importante donații de carte, care joacă un rol important în procesul completării și diversificării colecțiilor de bibliotecă. Donarea cărților, de către instituții de cultură, persoane fizice, editori sau distribuitori

de carte, a rămas o practică obișnuită chiar și în zilele noastre. În general, donatorul este cel care își manifestă dorința de a contribui la completarea fondului de documente al bibliotecii, oferind, cu titlu gratuit, un anumit număr de volume, pentru a fi consultate de clienții bibliotecii. Intenția donatorului este exprimată uneori într-un contract de donație, alteori, donația este obiectul unei înțelegeri verbale. Acceptarea unei donații nu se realizează la întâmplare: stocurile de cărți primite cu titlu de gratuitate sunt supuse unui proces de evaluare în urma căruia exemplarele uzate moral sau deteriorate fizic sunt eliminate. În situația în care ne confruntăm cu o donație de carte eclectic constituită selectarea exemplarelor valoroase se va face ținând cont de următoarele criterii :

- ❖ conținutul informațional al documentelor donate
- ❖ raportul cu fondurile bibliotecii în sensul că donația trebuie să îmbogățească colecțiile tradiționale
- ❖ gradul de atractivitate al donației în raport cu posibilitățile ei cititorii
- ❖ notorietatea colecției sau a posesorului ei

După aplicarea restricțiilor de selectare, volumele donate sunt pregătite pentru a intra în depozitele bibliotecii. Se încheie un contract de donație, sau un proces verbal de donație însoțit de lista cu titlul cărților preluate, după care urmează inventarierea cărților și catalogarea exemplarelor ce fac obiectul ofertei respective. În situația unor documente vechi, de patrimoniu, evaluarea va fi realizată de o comisie de specialitate, eventual de către un anticar specializat în estetica și istoria cărților vechi. Din momentul înregistrării donației în documentele de evidență ale bibliotecii, volumele oferite cu titlu de donație devin bunuri de drept public și se bucură de același regim ca și celelalte publicații păstrate în bibliotecă și oferite spre consultare beneficiarilor.

Referitor la cărțile colectate pentru a face parte din fondul de documente al bibliotecii „Ion Minulescu” din Germania, s-a creat o situație aparte, deoarece instituția noastră a îndeplinit rolul de mijlocitor. Trebuie să reținem că Biblioteca Județeană Mureș nu este beneficiarul documentelor donate de cititori, edituri sau autori, ea este un ambasador și un partener al acestui proiect destinat cetățenilor de origine română care viețuiesc în zona franconă a Germaniei.

Desigur, problema parteneriatului cu Platforma Culturală „AȘII ROMÂNI” poate fi

abordată în manieră extinsă, dacă menționăm că intenția ridicării unei noi biblioteci a atras noi și valoroși colaboratori. Remarcabilă este contribuția Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare, condusă de prof. dr. Teodor Ardelean și a Bibliotecii „Gheorghe Barițiu” din Brașov, condusă de prof. dr. Daniel Nazare, care s-au înscris cu entuziasm în proiectul cultural de la Nürnberg. Importante sunt și contribuțiile editurilor Paralela 45, Polirom, Nemira, All, Casa Cărții de Știință, Editura Academiei Române, Editura Cartea Sonoră, care ne-au sponsorizat cu cărți valoroase.

Mulțumesc tuturor editurilor care au susținut campania din Târgu-Mureș. În numele viitorilor clienți ai Bibliotecii „Ion Minulescu” din Germania, aduc mulțumiri persoanelor fizice mureșene, cititorilor care frecventează Biblioteca Județeană Mureș, pentru seriozitatea cu care au tratat acțiunea organizată în scopul constituirii unei biblioteci pentru românii din Germania.

Eficiența acțiunilor întreprinse, de toți acești colaboratori într-ale culturii și supraveghete de persoane competente de la Biblioteca Județeană Mureș, poate fi estimată prin abordări cantitative: referitoare la numărul concret al cărților colectate și abordări calitative: referitoare la valoarea literară, estetică, științifică și culturală a donațiilor de carte. Sub aspectul cantității, statisticile sunt grăitoare și dovedesc că până în data 20 august lista volumelor donate a ajuns la 1125 de exemplare, din care, 479 provin de la edituri și 646 sunt donate de cititori și autori. Sub aspectul conținutului, este important să reținem că cea mai mare parte a documentelor colectate aparțin literaturii române și universale fiind destinate atât cititorilor maturi cât și copiilor.

Ca parte importantă a managementului formării și completării colecțiilor de bibliotecă, lansarea unei campanii de colectare de cărți poate deveni un prim capitol din istoria înființării unei noi biblioteci românești. Primele capitole ale istoriei Bibliotecii „Ion Minulescu” din Nürnberg vor fi scrise în Germania, altele vor fi scrise în România, sau oriunde în lume, acolo unde sunt români atrași de ideea necesității promovării culturii naționale și mânați de dorința de a conferi lecturii un nou sens, generat de obiectivul salvării limbii strămoșești, prin citirea de cărți în limba română.

LILIANA MOLDOVAN

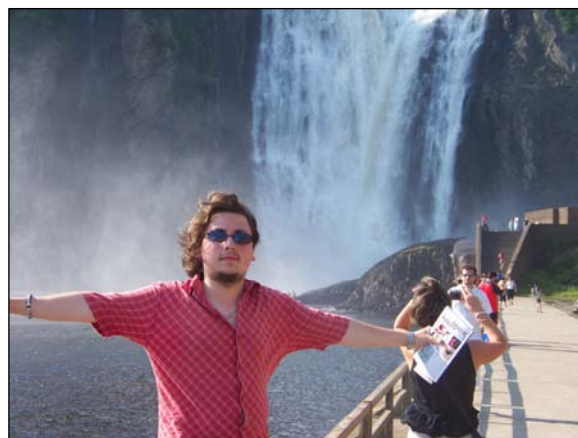
Note canadiene scrise pe genunchi I

Sosirea

Mă aflu în Canada de câteva zile, prima oară pe teritoriul american, un Codru Drăgușanu în blugi și cu telefon mobil. După aterizare se spune că pentru cine vine prima dată pe continentul american urmează ținerea-n dinți a speranței. Mi-ar veni să pup pământul dar istoria simțită mă reține s-o fac. Nu sunt nici Papa și prea au așteptat ai mei venirea salvatorilor acestui continent ca să mă aplec eu acum să fac gesturi siropoase și, în fond, goale. Nu am fugit, nu m-a alungat vreun regim politic, ci eu m-am alungat ca turist așa, ca pe o măslină prin farfurie. După un complicat traseu am ajuns la Montreal fără să îmi pun problema adaptării. M-am adaptat foarte repede și am început încă din primele clipe să observ, să observ, să observ și să acumulez. De sus până jos am început să fiu ochi. Lucruri care merg bine, scăderi, cusururi. Nu vin tocmai dintr-o țară fără de pată, dar prefer oarecum pielea bălțată a istoriei decât sucul gastric al imigrării, dureros și nu chiar întotdeauna „de dulce”. Primul lucru pe care l-am cumpărat a fost o Coca Cola. Din nou simbolul a bătut necesitatea. Am băut-o eroic și glumeț gândindu-mă că dacă aș fi fost în alți ani într-o capitală mai la Est de noi, aș fi cumpărat brățări cu lanț nu foarte confortabile. Nu pot să nu văd totul politic când tocmai lucrurile de care mă trântesc sunt politice. Nimeni nu îmi spune „Bienvenue au Canada!” ci „Bienvenue au Quebec”, extremismul francofon al provinciei fiind o floare. Și deloc rară.

Oamenii. Caracterul lor

Oamenii nu au sistem nervos. Cred că anatomia s-a încurcat cu Regina în tinerețile ei și i-a dat poporului canadian ceva englezesc: măcar calmul. Mi-e greu să văd un popor canadian deși el există, printre atâția imigranți, printre atâția chinezi, mexicani, evrei, ruși, români etc, așa că încerc să mă uit la oameni fără a le citi pe placentă „Made in Romania”, „Made in China”, „Made in Mexico”. Nu am timp de etichete, sunt un om în fuga după esențe, sunt un esențialist. Oamenii sunt amabili, trăiesc bine, cu niște salarii de vreo 10 ori mai mari decât cele din România, prețurile fiind aceleași, dar în genere inculți, vorbind o franceză

scâlciată ca un toc de pantof, accentuată englezește, dar lărgită cu niște adaosuri de diftongi și triftongi în unele cuvinte. O franceză păsărească și destul de greu inteligibilă. Dacă la Paris se vorbește ciocolată extra-fină, aici se ronțăie tăceri de menaj, ciocolată barbară. Sunt oameni amabili și frumoși, mai ales femeile, evident, dintre imigranți, corecți și reținuți. M-a impresionat faptul că într-un magazin, neavând mărunț un cent, să dau la casă, vânzătoarea mi-a spus că nu trebuie, pentru că o altă cumpărătoare a lăsat 10 cenți, fiind în avans! Aș vrea să văd și în România echitatea aceasta la cent! Poate când centul o fi an și dolar va ajunge! Casele, după sistemul american, nu au garduri, dar proprietatea privată se subînțelege și mai ales se respectă.

Atmosfera

Nimic nu se compară cu plimbările prin Montreal, seara, pe podul Jacques Cartier sau Champlain, privind amurguri murdărite de perfecțiunea modernă a unor zgârie-nori precum circuitele aparatelor noastre. Nici microcosmosuri, nici macrocosmosuri nu inspiră poezie. Inspiră consumism și dinamism de dinozaur, prea mare ca să simtă și prea învățat cu pasul mare ca să conștientizeze că strivește suflete. Multă muzică de Leonard Cohen, haine ușoare, prieteni, tineri canadieni deosebit de amabili și cărora România mea li se pare exotică și...la tropice!!! Cafea cu sirop de arțar, multe bancnote falsificate, magazine care din această cauză nu primesc bancnote mari, nici măcar de 50 de dolari, poezie a dragului meu prieten George Filip, a lui Emile Nelligan, marele lor clasic, și a încă vreo două teancuri de cărți primite de la români, de la aceiași, de fapt.

Senzații, stări

Senzația că într-un timp scurt poți observa cam tot, dacă ai ochi de ziarist, e destul de tristă, Canada pare să se dezbrace din prima seară, pare să se lase ușor cucerită. O fi complexată în fața unui europenism bătrânicios sau oare e doar sentimentul grecesc că atunci când un musafir îți calcă pragul tu trebuie să îi dai și nevasta? Lipsa birocrației face țara frumoasă, trăibilă, potabilă, bucurabilă, într-un calm care venitului dintr-o țară stresantă și cu 220 de volți la priză i se pare calm excesiv, iar nu, cum poate ar trebui, normalitate! Străzi largi, viață de noapte, mult dans, mese pe la cine se întâmplă să fii, timp semiploios, telefoane mobile descărcate aproape cu graba cu care trece viața, aer evreiesc, monetar, veverițe multe, sconși, marmote, cartier chinezesc. O seară cu bicicleta e frumoasă, dar nu prea departe deoarece distanțele aici sunt de-a dreptul de roman rusc. Mă gândesc dacă nu cumva Canada e cenușăreașa idealului continental, după America, dacă nu cumva e opțiunea în caz că nu se poate sta(rămâne!) în prima, în legendar-banala America... E de meditat, e de privit, dar mai ales e de trăit. Nu-ți poți apreta sângele cu care trăiești pentru că nu ieși cu el la paradă, el, prin fire, te scoate pe tine în lume, prin instinct. Sentimentul de preerie, de întinsuri dulci și drumuri nu grozave, cu excepția autostrăzilor, te făc mic. Dar nu e micimea pe care o simți într-o catedrală gotică, ci micimea frunzei de arțar. Nimic religios sau metafizic, sufletul aici e o carte de credit, fetele se dezvirginează trecându-le cartea de credit printre cutele organului genital. Dumnezeu a murit! Ori Nietzsche e canadian, ori e în toate acestea.

Românii

Românii nu se încheagă! La Valdaivid, un orășel la vreo oră de Montreal, anual se strâng să petreacă, dar au uitat a hori, se vede în ochii lor uitarea și mâna parcă ar naște un cuțit la spate. Ipocrizie, cu excepții, desigur, dar și cordialitate, cumsecădenie. Oameni frumoși la chip, lăudăroși, nu mai încap Canada de atâția mari români, prosperi și fuduli, dar fără case cu cerdac. Zig-zagul sculpturilor populare a căpătat aici stare de ziar: Zig –Zag. Mai sunt și alte ziare și reviste românești, literare în special, *Destine literare*, *Candela de Montreal*, care mi-au făcut surpriza de a mă publica aproape constant în ultimii ani, din păcate fără vreun dolar, că doar deh, tot români suntem și peste baltă! Românii s-au răcit și nu comunică, se bârfesc, se urăsc și își poartă ranchiună. Am încrederea că se știu iubi românește măcar la greu.

Sensuri, drumuri

Încerc să înțeleg Canada deși toată lumea îmi spune că nu e nimic de înțeles, că e ca un motor de Trabant, prea simplu ca să stai să-l percepi. Deschiderea oamenilor îmi place, conștiința unicei vieți, faptul că nu banul îi naște, că viața e ieftină deși pentru ieftinția ei e un sens. Asta nu îmi mai place! Am venit pentru odihnă și cu treburi literare, dar după „vacanță” îmi voi lua o altă vacanță ca să mă odihnesc. Totuși prefer somnul în zbor, ca pescărușii, sunt prea multe de văzut, mai multe decât de înțeles. Aș vrea un mister. Canada pare să nu aibă. Noi avem și goruni și stejari despre care a scris Blaga, misterul e și natura și poetul. Luminii economice a Canadei îi trebuie prize cu mister sau măcar un miraj. Fata morgana nu-i de-aici de loc!!!

DARIE DUCAN

Atlas

Danske Sommerballet

Ora 18, 1 august 2009, în Parcul Regal din Odense : grupuri de oameni stau relaxați la un picnic pregătit, se pare, din vreme, căci alături de pledurile aruncate pe iarbă (deși în ziua anterioară plouase bine și pământul era destul de ud), putem vedea scaune și măsuțe pliante, garnisite din belșug cu bunătăți, însoțite de sticle de vin sau șampanie și pahare elegante .

Oamenii se bucură de soarele cald și blând (un fel de septembrie generos din România) și e multă tihnă în toate gesturile și în întreaga lor atitudine. Ni se pare interesant locul ales de danezii din Odense pentru picnic și apoi interesul nostru se transformă în nedumerire în

momentul cand un bărbat foarte politicos ni se adresează în daneză , oferindu-ne un pliant. Îi spunem că suntem turiști și atunci ni se explică la fel de binevoitor că Baletul Regal din Copenhaga susține un spectacol gratuit la ora 19,30, aici în Parcul Regal, în cadrul unui turneu prin Danemarca (**Danske Sommerballet**).

Ne bucurăm de șansa de a vedea niște artiști recunoscuți pe plan mondial pentru valoarea lor și ni se pare inedită modalitatea de promovare a artei daneze; ne căutăm un loc unde să putem sta comod și de unde să putem vedea scena pe care vor evolua balerinii. Până la urmă ne așezăm pe treptele unei statui, alături de alte persoane (două doamne între două vârste și doi bunici cu o nepoată de vreo 5-6 ani, care e îmbrăcată toată în roz și care va „dansa”și ea pe toată durata spectacolului, foarte încântată de muzică și deloc inhibată de cei din jur). Privim mai atent lumea adunată și constatăm că sunt reprezentate cam toate categoriile de vârstă , de la adolescenți îmbrăcați nonconformist, la tineri cu copii destul de mici și la persoane mature, majoritatea afișând o ținută lejeră, de picnic.

Oamenii continuă să vină și parcul e plin ochi de lume, iar pe măsură ce se apropie

ora începerii spectacolului e tot mai greu de găsit un loc pe iarbă. Artiștii se familiarizează cu scena și își fac încălzirea sub razele soarelui incredibil de generos.

Maestrul de balet Nicolaj Hubbe anunță publicul că pentru al patrulea an la rând dansatorii Baletului Regal din Copenhaga au intrat în vara daneză cu speranța că soarele va străluci deasupra lor pe un cer fără nori , reprezentațiile desfășurându-se în locuri noi și pentru un public mereu altul, în orașele Roskilde, Hjørring, Horsens, Århus, Sønderborg, Odense, Ringsted și Gentofte. Proiectul , deosebit de generos, este posibil datorită implicării Danske Bank, căreia i se mulțumește public pentru colaborare.

Corpul de balet este format din 14 dansatori cu vârste cuprinse între 22 și 28 de ani; în ciuda tinereții , dacă însumăm anii lor de experiență, ajungem la impresionanta cifră de 250 de ani de balet !

Acordurile muzicii anunță începutul spectacolului și e o reală bucurie pentru ochi să urmărești mișcările acestor artiști de pe scenă : s-ar părea că tinerețea și măiestria și-au dat mâna, căci programul Baletului Regal îmbină forme diferite , de la pașii explozivi și plini de viață, la salturile și piruetele pline de grație și dificultate ! Nu lipsesc nici mișcările atletice și amuzante , coregrafia aparținând lui August Bournonville , lui George Balanchine sau Louisei Midjord. Ne bucurăm din plin de spectacol cand auzim niște acorduri familiare, imposibil de confundat !nu ne vine să credem!

Și totuși...aici în Kongens Have, în Odense, răsună o prelucrare a *Ciocârliei* românești? Suntem atât de surprinși, de parcă am revedea un prieten la mii de kilometri de casă ! Ne convingem că așa este și, fără să avem cui cere lămuriri, încercăm să găsim o explicație pentru muzica pe care o ascultăm : tocmai urmărim evoluția dansatorilor în *My Knees Are*

Cold (un dans plin de antren, de energie și de veselie, ce te îndeamnă la mișcare)...Între cei care au compus muzica acestui balet regăsim numele lui Goran Bregovic și presupunem doar că el ar putea fi autorul prelucrării, deoarece numele celorlalți autori muzicali nu ne sugerează nicio apropiere de spațiul sau de folclorul românesc (B.J.Neweenko, Mulatu Astatke)...Oricum întâlnirea cu un fragment de muzică românească a fost o surpriză extrem de plăcută și a creat o punte invizibilă între noi și tot ceea ce se desfășoară în continuare pe scenă...

Urmează selecțiuni din actul al treilea din *Don Quijote*, apoi dansul jocheilor (*Din Siberia la Moscova*), *Giselle* (pas de doi din actul al doilea), *Agon* (pas de doi) și spectacolul se încheie cu *Napoli* (pas de șase și tarantela din

actul al treilea), un adevărat spectacol de culoare și grație, ce ne transmite o bucurie de viață de-a dreptul contagioasă și face deliciul publicului.

Acordurile muzicii se sting prea curând parcă și artiștii se retrag în aplauze după o demonstrație de virtuozitate...

Se lasă noaptea peste Odense, orașul-grădină al Danemarcei... e mai răcoare și auzim din nou pescărușii de care am uitat, fermecați fiind de magia dansului și a cântecului. Chiar dacă suntem cam la 20 de km de mare, țipetele acestor păsări ne amintesc de neliniștea valurilor și de imensitatea mării pe care doar o bănuim undeva departe...Măine va fi o nouă zi și vom încerca să vedem un spectacol ce pune în scenă povești ale lui H.C. Andersen...

Deocamdată, noapte bună, Odense !

MARIANA CHEȚAN

Viață de cenușă

viață de cenușă
șerpi pândesc la ușă :
limbă în deșert
timp mereu pe sfert

Nimeni și Nimic
m-au crescut de mic :
voci cu igrasie
lilieci adie

suflete de plumb
diavol și columb :
tușește-te iar
scuipă-n breviar

Cabaret de toamnă

nu-mi mai vorbești de rostul
serii
când își plâng toamnei soarta
merii
când crengile imploră vidul
și cerul își vârstează ridul

trec prin lumini comedianții
paiate se contorsionează
și între bezne hibernează

de-a valma - silfi și elefanții

iubita-mi verde și solzoasă
s-a încălzit în apa groasă
spre mine s-a târât - sfioasă
despică-și limba -
somniașă

trec prin lumini comedianții
ne-a înecat valul cortinii
își scuipă-n gură vechi
amanții
și cad prin trapă arlechinii

nu-mi mai vorbești de rostul
serii
când măștile se dedau cerii
și se închide cabaretul
strivind în ușă tot libretul

Singurătatea vizitatorului

grăbit vizitator în trecere prin
mine :
nimic din ce-i prin jur nu-mi
aparține
străin și singur - astăzi n-am
cui spune

că-mi este rău - nici despre
cele bune

oricât aș suferi de monștri și
jivine
tac și greșesc - și somnul nu
mai vine :
pe marea blestemată -
blestem iar
căci doar uitarea nu e în
zadar

și trece azi - și vine iarăși
măine
cât de străine-s zilele străine :
trec printr-o viață ce nu-mi
aparține
tot întrebându-mă de unde
vina vine

și e apus de patru ori pe zi
până și demonii-ncetează a
râvni :
ce-nseamnă eu și mine - nu
voi ști
oricând să mor - un altul va
muri

ADRIAN BOTEZ

Dedicații în adresa poetului Baki Ymeri (zis și Albert Voka)

Prietenului Baki Ymeri, entuziast și inspirat suflet între două culturi (**Marin Sorescu**, 1990)

Fratelui Baki Ymeri, dorindu-i o viață dulce și frumoasă ca limba lui Eminescu. (**Grigore Vieru**, 1991)

Lui Baki Ymeri, prietenul nostru drag, această carte în semn de simpatie totală, cu semne de iubire pentru mama lui care l-a învățat prima cuvintele limbii române. (**Gabriela Melinescu**, 1975)

Poetului Baki Ymeri, mulțumindu-i pentru dragostea pe care o poartă poeziei românești și urându-i succes în propriul său drum literar printre cele două limbi pe care le iubește. (**Ana Blandiana**, 1975)

Domnului Baki Ymeri, sincer impresionată de faptul că limba română sună și trăiește în sufletul tău! (**Constanța Buzea**, 1975)

Pentru sufletul de aur a lui Baki Ymeri. (**Ion Lotreanu**, 1975)

Minunatului Baki Ymeri, poet de nobilă sensibilitate și prieten de aur al poeziei românești, cu cea mai aleasă prețuire și recunoștință. (**Anghel Dumbrăveanu** (1987)

O carte despre fostul meu coleg de liceu, Nichita Stănescu, lui Baki Ymeri, strălucit traducător al literaturii române. (**Gelcu Maksutovici**, 1987)

Fratelui meu de minte, inimă și literatură, Baki Ymeri, aceste (în)stanțe lirice împreună cu cele mai recente omagii. (**Marin Codreanu**, 2004)

Lui Baki Ymeri, poet sensibil cu rădăcini românești dinspre mama sa, prieten bun și coinstant. (**Gheorghe Daragiu**, 1993)

Lui Baki Ymeri, întreaga simpatie și invitația de a veni cât mai des în România. (**Gabriela Hurezean**, 1985)

Prietenului Baki Ymeri, această introducere afectivă în opera interzisă a marelui nostru Marin Sorescu, cu dragoste. (**M.N.Russu**, 1991)

Pentru Baki Ymeri, această carte care se citește cu mare plăcere începând cu pagina 511! (**Dumitru Radu Popescu**, 1986)

Dragului meu frate Baki Ymeri, suflet de mare noblețe, prietenia eternă a lui **Vasile Rusescu** (1990)

Domnului sufletului meu acest zămbet românesc să-i aducă tot binele lumii și toata

iubirea ce și-o dorește. Cu lumină, **Emilia Dabu** (1999)

Lui Baky Ymery, Poetul secolului. (**Andreea**, 2007)

Domnului Baki Ymeri, distins ambasador al literaturii române, aceste “imagini” ale sufletului, cu aleasă prețuire. (**Lazăr Lădariu**, 1988)

Fratelui Baki Ymeri, cu românească dragoste și prețuire. (**Ion Budescu**, 1990)

Lui Baki Ymeri, mare suflet de albanez și de român, această carte despre drama românilor basarabeni, cu bucuria de a ne fi cunoscut sub semnul poeziei mondiale. (**Theodor Codreanu**, 2006)

D.lui Baki Ymeri, iubitor de “Nichită”, această ediție esențială, care - spera poetul- îl reprezintă (**Alexandru Condeescu**, 1985)

Lui Baki Ymeri, poet și cărturar admirabil, cu dragoste perpetuă îi spun pi armânești: “Ghini viniși tu bana mea!” (**Mihai Stere Derdena**, 1998)

Poetului Baki Ymeri, poet minunat, cu un suflet de aur. Cu drag, **Victoria Milescu** (2006)

Poetului născut în limba română, trăit în cea albaneză, aceste “coralii” ai sufletului meu ardelean. (**Liliana Ursu**, 1991)

Domnului Baki Ymeri, acest roman despre sufletul nostru! În semn de prețuire, **Aurel Maria Baros**

Dragului meu Baki, suflet nobil și generos. (**Nicolae Băciut**, 1998)

Bunului nostru prieten, poetul Baki Ymeri, a cărui dragoste pentru poezia românească a născut poezie, frumusețe și sinceră prietenie. (**Dumitru M. Ion**, 2003)

Poetului și strategului plin de har cu prietenie din partea lui **Bogdan I. Pascu** (fost/jurist în Parlamentul României, 2005)

Poetului și traducătorului Baki Ymeri, cu prețuire pentru munca sa de sacrificiu întru prietenia și cunoașterea dintre cultura română și cultura albaneză. Îl felicit pentru efort, bunavointa și entuziasmul nesecat pe care îl depune pentru promovarea culturilor surori, română și albaneză. Îi doresc multa sănătate, putere de a continua acest minunat demers intercultural pe care nimeni la ora actuală nu-l face cu atata devotament ca domnia sa. Cu recunoștință, **Victoria Milescu** (2008).

Prietenii mei, poeții internauți

Baubec Izzet

Rețeaua literară (creată și întreținută cu generozitate pe internet de poetul bistrițeano-madrilen Gelu Vlașin) a devenit o adevărată „Cutie a Pandorei”, cu singura deosebire că sub „balastul” inerent oricărui spațiu... închis – constituit, în cazul nostru, de lipsurile materiale, timiditatea ori insuficiența încredere în forțele proprii ale autorilor - o cantitate impresionabilă de inteligență, sensibilitate și talent se revarsă, cucerindu-ne și dovedindu-ne că suntem mult mai buni și mai frumoși decât am încetat să credem că am fi. (Mariana Cristescu)

Numele meu este **Baubec Izzet**. M-am născut pe 12 septembrie 1979, în orașul Târgu Secuiesc, din tată turc și mamă româncă, pentru a clarifica proveniența numelui meu mai ciudat. Am urmat studiile gimnaziale și liceale în orașul meu natal, iar studiile superioare le-am făcut la Brașov, la Fundația Culturală și de Învățământ „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, profilul Filologie, cu specializarea pe română-engleză. În momentul de față sunt profesor de Limba și literatura română la Liceul Teoretic „Nagy Mozes” din Târgu-Secuiesc.

Primul și sper că nu și ultimul meu volum de versuri se numește „**Exorcistul**”, și a apărut la Editura „Arania” din Brașov. Lansarea a avut loc la galeriile „Kronart” din Brașov, pe data de 20 septembrie 2007. Cam asta ar fi pe scurt, biografia mea.

Meditație

Îmi pare
că totu-n lume e
visare,
că cerul
străvechilor daci e
eterul,
în care mă scufund,
în marea
de sunet blând,
în lumina
Creatorului sfânt.
O picătură de zenit,
mi se strecoară
în sufletul meu
mântuit.
Stropi dulci
de visare
mă scaldă-n
amintiri amare.

Și tot ne-nțelesul
se-nțelege pe sine,
îmi curge mister
prin vine.
Lumina din umbre
devine contur,
în tenebre sumbre,
se-aude un murmur
de voci și șoapte,
din străfundu-mi
abis
de noapte.
Taine de stâncă
Întâlnesc,
ce vibrează-ndelung
și șoptesc,
nu pot privi
dar pot auzi,
mesaj indescifrabil
din hău de țării.
Un lotus

cu-o mie de petale,
mă-mpresoară
cu fulgerele sale,
tresalt la unison
în eul meu,
pierdut în lumină
și-n Dumnezeu.
Trezit din visare
lumina soarelui
rază sfântă-mi
pare,
se oglindește-n mine
ca-ntr-un lac limpede
ce se revelează
pe sine.
Sunt una cu pământul,
una cu cerul,
mereu mă cuprinde
veșnic, Eterul.

Ceva

O lumină revărsată dintr-un curcubeu de
raze,
Se poleiește pe aripile mele
Și-mi dă suflu de zbor și glas
să cânt,
Cu un nai din pulbere de stele.

Și o simt ca o taină răsărită din stranii
Adâncuri,
Străpungând adâncimea mea,

Și o simt ca un izvor cu vrajă nespusă
Șoptind molcolm, un dulce ceva.

Un ceva mângâietor și sfâșietor ca o
Năpastă,
Frământându-mă nesfârșit,
Cu fâșii albastre palpabile ca un
Vers,
Coloană de infinit!

Postat în Mai 20, 2009 la 4:18pm

5. Dulce harababură Bojor, marele traducător din limba vegetală...

Înainte de a-l cunoaște îi parcursesem cărțile, uimită de felul în care se apropie de plante și le descifrează tainele, ca pe o limbă necunoscută, limba vegetală.

Când l-am cunoscut, am fost cucerită de farmecul acestui înțelept cu ochi vii, plini de un zîmbet acaparator și cumva ghiduș, care vine dinlăuntrul ființei.

Și din faptul că el e o întâlnire a acestei lumi trăită de noi cu o lume mult mai pură, debarasată de zgura cetățeanului, de toate păcatele vieții moderne.

Ovidiu Bojor este întruchiparea bunului simț, a unui fel de modestie ardelenescă netrucată și a bucuriei limpezi de a trăi pe planetă. De la el am înțeles ce înseamnă bucuria unei ape limpezi, a unei plante observate cu grijă nesfârșită, a unei incursiuni pe acoperișul lumii, în asprimea ghetarilor, în căldura spațiilor africane, sub stele, dar între oameni, iubindu-i pentru ceea ce sunt ei în profunzime, pentru curățenie sufletească, corectitudine, pentru suflet.

Am făcut cu dumnealui două filme documentare, primul înregistrat în 1994 în Grădina Botanică din București și următorul în 1997 în casa domniei sale din strada Finlanda.

Dar de vorbit am vorbit de multe ori, mai puțin, mai mult, totdeauna rămăneau povești de spus, amintiri evocate, persoane pe care le cunoșteam și, chiar fiind o diferență mare de vârstă între noi, aveam foarte mulți prieteni comuni. Prieteni foarte dragi precum apicultorul Nicolae V. Ilieșiu cel venit din Maierul meu natal către București sau profesorul Tudor Opreș.

Totdeauna am știut că liantul principal dintre mine și domnul Bojor e spritul ardelen, el vine din Munții Călimani și într-un interviu pe care îl publicasem în *Ecart* prin 1999 a insistat să public fotografia lui împreună cu mama sa, care locuia la Reghin.

Domnul Bojor a venit la lansarea cărții mele « O lumină suplimentară » în care îmi

adunasem interviurile, printre care și transcrierea unui interviu cu dumnealui, la sediul *unesco* din strada Cehov, într-o amiază de vară în 2002, mi-l amintesc în costumul lui alb, de vară, ca un explorator într-un gen de « *Out of Africa* » m-a frapat atemporalitatea lui surzătoare. Am multe

frânturi de memorie pe care le conserv, cu acest domn extraordinar, de pildă o înregistrare tv făcută la Bistrița prin anii nouăzeci în care insistasem să se exprime pe scenă alături de profesorul Tudor Opreș.

Amândoi gracili, vorbăreți, intelectuali pur sânge, cu aer de savanți distrați, nepotriviti total în contextul spectacolului televizat transmis, dar în sine, de un farmec nebun, indicibil, la un moment

dat se rătăciseră prin spatele unei scene, filmarea începea iar ei erau de negăsit !

I-am descoperit împreună cu colega mea Dona Tudor care era realizatoarea emisiunii cu pricina, se găsiseră între două cortine și discutau aprins despre o problemă științifică, de botanică, atât de prinși de controversa lor încât nu mai băgaseră de seamă că spectacolul începe. Și acum mai râd uneori cu Dona de amintirea aceea de neuitat.

Zilele trecute am trecut pe la profesorul Opreș și dumnealui vorbea la telefon cu Bojor, mi-am amintit de poveste, de acest farmec al lui Bojor, extraordinar, de altfel fimul acela se și numise « **Farmec de Bojor.** » Lumea mă întreba : e vorba despre un bujor în film ?

Într-un fel, da...

În 2002 printr-o coincidență fericită am fost împreună în Danemarca, invitați de Pharma Nord, ca să vedem cum se obține coenzima Q 10, o taină farmaceutică dar care pleacă tot din taina organismelor celulare, am fost la Viale și la Copenhaga, într-o lume în care cunoștințele lui Bojor erau respectate și el era tratat pe drept cuvânt ca savantul care este. Bojor era același spirit tonic, cu ochi vii, scăldați de zîmbet, un om care vorbește cu ochii.

Am transcris câteva fragmente din interviu mai jos, dar știu că numai farmecul lui Bojor, ochii lui scânteietori, vocea lui cu un mic răsunet ardelenesc, amintirile lui despre flora transilvană și îndemnurile vocii sale ar putea să dezvăluie cu adevărat aura sa de lumină de încredere și iubire de viață...

Bojor este expresia unui spiritualități luminoase a unui îndemn de a trăi în armonie cu natura, solar, bucuros de fiecare clipă.

Este îndemnul către o viață modestă, limpede, plină de generozitate și în acord cu lumea înconjurătoare, fără crispări, invidii și zgârcenii, o lume în care cu gândul poți învălui lumea toată, bolta înstelată și dumnezeirea vine ușor către tine în apropierea de clorofile, de roci și de ghețari, de arbori, de animale și de oameni, cu naturalețe și limpezime.

*

-Domnule Bojor, ce loc ocupă Transilvania în această pasiune a dumneavoastră de o viață : studiul plantelor ?

-M-am născut în Transilvania. Părinții mei și unchiile mele au fost profesori de științele naturii. M-am născut în zona Călimani, unde începând de pe la șase ani am cunoscut muntele, am cunoscut florile, animalele, rocile, natura de pe melagurile natale.

-Deci pasiunea a început în copilăria petrecută prin zona Reghinului.

-Într-adevăr, în copilărie. Și s-a menținut până în prezent și sper să se mențină pentru că am planuri mari de viitor.

-Ați avut precursori importanți.

-Cu adâncă pioșenie mă gândesc la minunații noștri precursori la botaniștii ardeleni în special, începând cu Florian Porcius, Alexandru Barț, Alexandru Buta, profesorul Ștefănescu de fapt bucovinean dar foarte aproape de noi, profesorul Morariu profesor universitar de renume. Am început propriu zis să lucrez în acest domeniu din facultate încă în munții Harghitei și Gurghiului care au reprezentat teza mea de licență, când am elaborat o metodă originală care a fost aprobată și a figurat în planul institutului de cercetări unde lucram timp de 29 de ani.

-Așadar practic ați început această mare aventură a cunoașterii încă din facultate.

-Categoric, deci prin anii 1945-46, este o viață de om. Se împlinesc acum 45 de ani de cercetare. Tema pe care am elaborat-o s-a numit « Cercetarea economică a florei medicinale spontane și a altor plante utile. » ținând seama de legile protecției naturii.

De pe atunci întrevăzusem această relație dintre exploatare și valorificare pentru protecția mediului ambiant. Dacă un reporter ar fi avut curiozitatea să studieze hărțile mele, ar fi aflat că am parcurs peste 40 000 de kilometri pe jos, deci pot pune că în Carpați am fost un globtrotter. Ei, acest lucru mi-a deschis nu numai orizontul dar și șansa ca metoda pe care am elaborat-o și la care am lucrat mai mult de jumătate din viață să fie considerată ca metodă oficială pentru țări în curs de dezvoltare. Și aceasta a fost trambulina

de lansare pe cele trei continente unde am lucrat, în Europa, Africa și Asia.

- Mai exact cum s-a petrecut asta ? Cine v-a selecționat, cine v-a chemat în ajutor ? Trăiam o perioadă destul de « închisă » comunicarea era dificilă...

-În sistemul de experți ai Națiunilor Unite nu selecționează comisii, selecționează computerul. Este sistemul cel mai bun. Se depun la recomandarea statelor respective pe diferite domenii de specialitate, dosare cu lucrări științifice, cu brevete de invenții, cu cărți publicate, cu rezultatele obținute. Acestea intră în banca de date și se selecționează automat cel care are experiență mai bogată, bineînțeles și cei care cunosc limbi străine. Eu am avut fericirea încă din copilărie să vorbesc mai multe limbi străine prin specificul locului copilăriei mele, Mureșul, deci vorbesc germana și maghiara iar după aceea în timpul liceului s-au adăugat franceza, italiana (căci am lucrat în Italia) și altele. Am învățat până și un pic de nepaleză căci am avut patru misiuni în Nepal și în Himalaya.

-Intrăm deja în altă parte a vieții dumneavoastră, aceea de explorator și într-un domeniu care incită și imaginația. Mai ales a celor tineri. Vorbiți-ne puțin despre expedițiile africane și asiatice. Nu e o lume ușor de înțeles dar nici de parcurs.

-Da... voi începe cu Africa, căci Africa a mai însemnat o amintire, am făcut imediat în mintea mea o conexiune, o legătură cu țara. În 1846 deci în aceeași perioadă în care trăia Livingstone, Stanley, tot un farmacist, întâmplarea a făcut să fie din Sebeș Alba, a explorat Sudanul, a cules obiecte pe care-a adunat într-o colecție etnografică, de plante și animale, colecție pe care a adus-o în țară. Deci acum vreo sută și zece de ani un transilvănean, Binder, a adus această minunată colecție și a dăruit-o muzeului Bruchental și Liceului Sebeș Alba.

Am străbătut acele meleaguri cu adâncă emoție. Am lucrat în Rwanda, Uganda, în Burundi, în Zair, în Zambia, în Tanzania practic în Africa de la nord la sud, pentru a pregăti următoarele faze ale proiectului ONUDI (al ONU pentru dezvoltare industrială,) iar la bază a fost același leit motiv: valorificare și protecție.

Fiindcă e foarte important acest lucru. Să nu uităm că generațiile următoare trebuie să găsească resursele materiale naturale, peisajul nealterat și chiar aș spune, aș îndrăzni, mai mult, mai frumos, mai îmbogățit.

Fiindcă de acolo de unde am rupt o plantă spre folosul nostru ca să preparăm, de exemplu, un

medicament, mai trebuie să sădim la loc măcar două.

Asta a fost concepția mea și aș vrea să mai subliniez un lucru.

A doua mare pasiune a mea a fost studiul medicinei populare, medicinei tradiționale a popoarelor lumii, a marilor comunități iar aici trebuie să fac o remarcă importantă, în special pentru cei care nu cunosc acest lucru.

Voi începe cu Zamolxis care era regele nostru, era în același timp zeu și era un mare medic. Spunea că nu putem îngriji ochii fără a ține seama de corp, nu putem îngriji corpul fără a ține seama de ansamblul lui, inclusiv de cap. Nu putem vinedeca oamenii decât dacă ne ocupăm în același timp și de sufletul lor.

Ori această concepție de medicină integrală o găsim la marile civilizații ale popoarelor lumii, în sistemul medicinei tradiționale chineze, în sistemul Ayurveda, în sistemul Sitha în sistemul Unani, în zona centrală a Africii și o găsim până la amerindieni... Deci **trup și suflet** cu ajutorul a ceea ce ne oferă natura, erapia naturală aceasta este baza concepției lor.

-Domnule Bojor spuneți-mi Himalaya v-a atras pentru că era ca o cetate de neatins, partea ei interesantă din punct de vedere al botanicii, al medicinei tradiționale? Ca mit, ca simbol, ca încercare a spiritului de echipă sau poate toate la un loc?

-Va trebui să revenim tot la întrebarea dvs. anterioară... Începând din Pirinei și până în Carpați am străbătut munții Europei, am fost de la Ararat și până în Himalaya am lucrat efectiv în Afganistan, am atins înălțimi apreciabile, în Pamir iar în Africa am fost mai sus de Arusa, pe platoul elefanților sub Kilimandjaro. Ce m-a atras? M-a atras o idee, o obsesie a mea aș putea spune urmărirea vieții, vorbesc de viața vegetală, la altitudine maximă.

-Ca un fel de provocare a naturii!

-Exact. Dar am fost într-adevăr surprins și emoționat chiar când am găsit forme de viață-mușchi, licheni, forme inferioare de viață în Himalaya unde am fost în patru expediții. Am găsit până la 5500 metri altitudine o acomodare

a celulei vegetale la marile altitudini, la ultraviolete, la razele cosmice pentru a supraviețui. Nu de dragul competițiilor alpine sau al atingerii marilor înălțimi, ci acesta a fost scopul principal: studiul vieții la cele mai mari altitudini.

Așa cum pentru Jacques Cousteau, opera vieții lui a fost studiul vieții la cele mai mari adâncimi ale oceanului.

-Jacques Cousteau cu care vă face plăcere să faceți anumite analogii de viață. Semănați, fizic vorbind, vi s-a mai spus, nu?

-Da, probabil avem aceleași pasiuni, fizionomii cumva asemănătoare și cred, mai mult decât atât, că străbunii mei au fost celți. Expansiunea cea mai îndepărtată a celților a fost în

zona Călimanului, în zona Maramureșului de unde e clar, mi-au rămas și ceva trăsături fizionomice.

Acum aș mai vrea să subliniez un aspect de ce anume m-au atras muntele și marile înălțimi.

Trecem pe un plan superior, hai să zicem filozofic. Cu cât urcăm mai sus, orizontul se deschidea mai larg și vedeam mai larg și vedeam mai mult: știință, artă, credință.

Aș vrea să vă povestesc un episod foarte tulburător pentru mine. Eram în Gurjahimal și m-am trezit la ora două noaptea. Gurjahimal era locașul zeilor din familia Ghones până am venit noi, oamenii, să cucerim înălțimile din această zonă ca și din alte multe zone din Himalaya.

Și la ora două noaptea, era o lună plină cum numai în Himalaya am văzut o asemenea lună plină și bolta era înstelată!

Am avut fericita inspirație să scot aparatul de fotografiat, să îl pun pe trepied să las blenda deschisă, am îndreptat obiectivul spre Steaua Polară și am lăsat zece minute așa, blenda deschisă, am făcut cred unele din cele mai frumoase diapozitive pe care le-am făcut vreodată fiindcă am fotografiat drumul stelelor, în timpul rotației pământului, pe boltă au apărut linii din ce în ce mai lungi, pe paralaxă și atunci mi-a venit și răspunsul la întrebările vechi și

misterioase .De ce alergăm noi mereu după zei și nu i-am găsit ? Și răspunsul a fost următorul: probabil că s-au refugiat în cosmosc căci de acolo, într-adevăr, din ghețarul Himalaya puțin mai sus începe cosmosul, iar noi i-am urmărit, ne-am făcut aparate, am făcut sateliți ...Fuga după zei nu e decât fuga după cunoaștere, clădită adânc, genetic în ființa umană.

-Foarte frumos spus domnule Bojor, totuși escaladarea Himalyaei este practic un

lucru atât de dificil, chiar și organizarea acestor expediții la care ați participat. Toată această aventură a determinat o aventură umană adevărată pentru că a trebuit să intrați în legătură cu zeci de persoane necunoscute total înainte. Unii dintre ei erau nepalezi, erau tibetani, Existau bariere de limbă, de înțelegere eu am văzut că dvs ați trecut cu ușurință peste aceste bariere. Ce anume v-a ajutat cunoașterea

naturii umane cumva?

- Cunoașterea naturii umane și în special o constatare generală. Oamenii de munte sunt oameni care se confruntă cu cele mai mari greutăți.

În zona nepaleză au așezări până la 3600-3800 metri altitudine, ca să își câștige existența pe acele terase, nu e ușor. Viața aceasta atât de dură îi înalță foarte mult sub aspectul spiritual, îi face oameni corecți, rustici, modești, cinstiți.

În ultima expediție am avut angajați șaizeci de hamali. Ca să te apropii de munte, trebuie înainte de toate să mergi vreo 18 zile pe jos. Doar ca să te apropii de zona taberei de bază.

Pe urmă încep expedițiile, ascensiunile propriu -zise. Îi lăsam singuri câte două săptămâni, până am adus tot echipamentul, tot ce aveam nevoie până la tabăra de bază. Lucru

extraordinar. Niciodată nu ne-a lipsit o cutie de chibrituri din bagaje. Lucru extraordinar.

Am spus mai înainte că într-adevăr acolo coexistă populații foarte diferite, numai în Nepal sunt 26 de caste care vorbesc dialectul lor, de multe ori cei din sud nu se înțeleg cu cei din nord, dar guvernul nepalez a făcut mare lucru, în școala elementară se învață tot limba nepaleză iar în treapta a doua se învață și limba engleză fiindcă totuși, Nepalul fiind o țară

turistică, oamenii vin în contact cu turiștii și atunci această diferență de limbă și de caste s-a depășit prin unitatea de limbă.

Se respectă între ei, participă unii dintr-o castă la sărbătorile celorlalți și trăiesc în perfectă armonie .Ceea ce m-a surprins cel mai mult la populațiilor zonelor înalte, în afară de această cinste și credință, este **axarea vieții nu pe latura materială ci pe cea spirituală.**

-Ați scris atâtea cărți de specialitate. Nu vă gândiți cumva acum să adunați laolaltă aceste experiențe fabuloase pe care le-ați trăit în paginile unei cărți ?

-Da , m-am gândit și de fapt am peste zece kilograme de manuscrise, am adunat și note de călătorie, fotografii în culori și diapozitive. Am realizat și

filmări de modest amator din care voi putea extrage imagini și voi ilustra toate aceste amintiri.

-De fiecare dată după ce ați explorat lumea v-ați întors acasă.

-Da. Am avut 35 de misiuni am plecat de 35 de ori și m-am întors de 35 de ori. Da, în același decor. În fiecare vară străbat meleagurile copilăriei mele, în Mureș, Călimani, Reghin, de care sunt atât de profund legat. Aici sunt rădăcinile noastre, aici sunt rădăcinile mele și oricât de bine m-aș simți în altă parte a globului, mă simt totuși un deșrădăcinat un copac transplantat într-o seră sau într-un alt teren.

(Interviu consemnat în 1994, în Grădina Botanică din București.)

Foto: Cleopatra Lorințiu și Ovidiu Bojor, Imagine din Hymalaia Ovidiu Bojor și Tudor Opriș..

CLEOPATRA LORINȚIU

Darie Magheru

În 25 octombrie
2009 se împlinesc
86 de ani de la
nașterea poetului,
dramaturgului și
prozatorului
DARIE MAGHERU
și 26 de ani de la
trecerea lui în
eternitate.

Versuri din “Caprichos”
editura Albatros, Buc., 1970

ev mediu la brașov

e vodă — prea mâhnitu — între nuri de ev barbar,
ai temniței, seraphic — ci pumnul sub bărbie! —
n-a priceput asupra-i ocară, nici urgie
a celor ce, puhavii — cu munți de el hotar! —

benchetuiesc în tihnă, izbesc de sânge bocale,
rup între fălci berbece, mustind în seu fierbinte...
îi pare că și zarea — chemată-a țării, îl minte,
și glesnele domniței în visul mâinii sale!

...doar jos prin amintire-o nălucă-își face vacu:
“invers și roș crepuscul e tras în pari de stele;
Stă luna în chindie oțel — i-s turci prăsele!”
...-îl poceau boierii “țepeș” — el când era vlad
dracu’...

Din ciclul “războiul fără de sfârșit al dacilor”

motto

pe străbunii mei

-barbarii-

traian

i-a legat,i-a culcat

—i-a îngropat între dale—

ca să poată

să-îi radă

cu ciocan și cu daltă!

ha!

...de două mii de ani

—în for—

barba lor

crește

columnă de piatră!

dacia felix

apolodor

din damasc

— cetățean roman —

avea

— în loc de picior —

o proteză de piatră

la turnu severin!

de câte ori

se dorea “opa”,

legiunile

a XIII-a gemina

și

a V-a macedonica

îl treceau

peste dunăre

— în lectică!

...aceasta

până-în două sute șaptezeci și unu

când

— agasați de tot soiul de migrații barbare —

l-au înduplecat să

moară-n picioare!

istorie

când chipul său

— al regelui dac —

s-a tocit

de pe toate monedele de aur

— pe-o parte cu barbă,

pe cealaltă cu brazier! —,

romanii

— care

pândeau

prin bulgaria de azi! —

au făcut pod la drobeta!

el

— regele-înfrânt —

s-a scurs în pământ

pe ghiabiul spadei!

...dacii ?

s-au tras în munți

— fără cuvânt! —,

le-au crescut unghiile și părul,

au țărână până la genunchi

și

nu se-încovoiaie de vânt!

patriotism

coborât în pământ, printre iarbă,

regele dac are barbă

— de scoici, de meduze uscate —

în sedimentele mării sarmate!

pășteau pe-aici turnmele gete...

cu gesturi rotative și-încete

pădurea crescuse prin oi—

pe volte de vârstă spre noi!

...el

— regele —

— a curs lung-prelung,

rădăcinile nu-îl mai ajung!

s-a zvârlit

— strânsă-îi e gura! —

să cadă

de pe stânci de orgoliu

în spadă!

Selecție de MIHAELA STROE

ACTORUL

(II)

Pentru tine, faptul că vroiam să te cunosc, să te ascult, să-ți răspund, să te inspir, să te înțeleg, să te accept, n-avea nici o importanță. Regula, de a fi fost căutat tu de cineva, îți dădea drepturi inatacabile, și eu mă conformam, că altfel m-ai fi putut întreba, de ce ți-am scris scrisoarea? Chiar așa!

Cât de puțin sunt preocupați bărbații de sentimentele femeii, ei sunt programați pentru procreere, transformată în plăcere, în a vâna plăcerea primordială cu orice preț, și dacă ulterior se conving, că nu merita. Acest lucru nu-i oprește nici a doua oară și nici a miia oară. Doar foamea corpului îi interesează, filo- și ontogenetic.

Putea să aștepte, putea să mai exploreze, putea să afle, că nu am suflet de duzină, dar aceste nuanțe au rămas înafara sferei lui de interes. Poate afla acum. Și la ce folos? Pentru îndreptarea judecăților greșite, nu e niciodată prea târziu. Pentru cine, anume? Chiar așa. Pentru cine sau pentru ce? Pentru realitatea în care trăim. Bine, să fie.

Sigur că m-am dus în garsoniera lui, condusă de el cu multă gingășie. Cunoșteam substratul, dar mă lăsam teleghidată de influența drogului ființei lui. Mergeam alături de el, făcându-mă mai mică decât eram, că aveam tot timpul impresia, că sunt mai înaltă decât el. Pe vremea aceea era rușine să fii tu, femeie, mai mare decât bărbatul, și acum îmi este rușine, cu toate că aceste prejudecăți au fost depășite de mult, chiar și de libertățile sexuale de toate tipurile. Măine nu știi ce mai apare. Ce anomalie se va declara un fenomen normal. Și omul cotidian nu are decât să se obișnuiască, dacă vrea să trăiască integrat, mulțumit cu el însuși și cu toate fenomenele ieșite din comun, dar devenite legale, normale prin diversitate.

M-a ajutat să-mi scot haina, apoi am luat loc pe niște fotolii, povestind despre lucruri care ne interesau. Era tandru, iubitor, cald. Numai bine pentru mine, care sufeream de pierderea mamei într-un mod tragic și care aveam un tată, cu care nu mă înțelegeam. Eram chiar singură, descoperită de evenimentele și tragismul vieții. Eram înafara lumii, din autoapărare, ca să scap de durere. Mă complăceam sau nu, eram un suflet în căutare de atașament puternic.

Îl admiram, îl trăiam, era profund în interpretarea rolurilor sale. Sufeream laolaltă cu "Îngerii triști" în care juca cu multă sensibilitate și tensiune, eram convinsă că acest înger trist e potrivit pentru mine. Doream acest lucru.

M-ai întins pe jos, pe o cergă albă, confortabilă. În fantezia mea vedeam pe toate protagoniste anterioare, întinse pe cerga imaculată. Toate am fost imaculate. Unele chiar și în sentimente. Ce conta în momentele acestea de dăruire totală sau parțială, de complezență? Uneori fetele se dăruiesc numai datorită faptului, că știu că asta se așteaptă de la ele. Se dăruiesc, apoi suferă și nu știu de ce.

M-ai iubit cu multă gingășie, unindu-ți corpul cu al meu într-un fel tandru, memorabil și reproductibil în orice moment, dar în timpul actului te uitai la ceas din când în când, și erai în culmea fericirii când ți-ai depășit propria performanță ca durată – puțin am înțeles atunci, dar realizam, că o dragoste venită pe neașteptate se consumă cu multă rațiune, mai multă decât se permite. Pentru cine făceai performanță? 40 de minute, este o performanță, dar pentru cine, eu vroiam doar să mă iei în brațe pentru mine, pentru tine, și să trăim acele clipe ca pe ultime într-o armonie perfectă, răscolitoare, dornică de o receptare unică. Dar eram un subiect redus la tăcere și executare, un experiment de performanță pentru un actor excentric, nimic de zis. Și ascultam și mă supuneam ritmului dictat, mă lăsam modelată după mofturile personale, după strategii ideale. Aveai o statistică în față, neștiută, necunoscută de mine, aveai parametrii de urmărit, de străbătut, o performanță sportivă de depășit, dacă îți măsurai dragostea prin timpul investit.

-40 de minute! – strigai cu satisfacție, după care te prăbușeai pe podea, dar nu intratât să nu știi să mă avertizezi cu multă rațiune, să stau în vană cu apă cel puțin jumătate de oră, să se șteargă urmările posibile ale actului împlinit.

Stăteam în vană singură, respectând prescripțiile preventive fără nici un impuls de răbufnire. Sufeream în tăcerea mea cumplită.

Contabilul-șef venea în biroul nostru zilnic, ba pentru distribuire de sarcini, ba pentru aprecieri. Pe la ora 11 în fiecare zi, când mă concentram mai bine asupra muncii, să completez registrul de inventar fără greșeli, se înfățișa șeful nostru bine dispus și striga către mine de la mare distanță, de regulă din spatele vreunei colege :

-E momentul pentru alergare de mânz !

De obicei mă lua prin surprindere acest gest părintesc, dar trebuia să mă supun negreșit. La început nu știam că se referă la mine, nu știam nici ce înseamnă, dar apoi șeful mi-a explicat.

-Tu ești tânăra noastră colegă, copilul nostru și trebuie din când în când să-ți dăm libertate de a respira, de a te debarasa de munca ta pe care de altfel, o faci fără cusur și pentru care te apreciez în mod deosebit. Se vede de departe că locul tău nu este la birou, vei reuși până la urmă la facultate, nu mă îndoiesc și vei ajunge o personalitate însemnată ! Să dea Dumnezeu ! Și acum la alergare de mânz !

Îmi cădeau bine vorbele blânde și aprecierile, mă simțeam enorm de bine așa răsfățată, cum nu eram de mult acasă, și mă conformam de fiecare dată, la început mai cu sfială, că știam că nu este corect să-mi părăsesc locul de muncă în timpul programului, apoi cu mai mare curaj, dacă așa mi se cerea.

De multe ori mă întâlneam chiar cu tine la cafeneau din colț la o cafea turcească, unde stăteam de vorbă în intimitate. Îmi povesteai despre munca ta, despre repetiții, despre colegii tăi, veșnic aveai câte o nemulțumire. Eram bună ascultătoare, dar știam să-mi spun și părerea.

-Trebuie să înveți să vorbești mai corect românește, mi-ai zis cu o ocazie, iar eu simțeam că intru în pământ sub greutatea acestor observații. Mi-au mai trebuit încă patru ani să vorbesc cursiv, să nu se observe că nu sunt româncă nativă. Dar atunci mă aflam doar la început de drum și te întrebam mereu oare cum se spune la diferite lucruri în mod corect ? Câtă română am învățat la școală, nu-mi ajungea pentru o conversație mai deosebită.

Și totuși îți plăcea de mine, cel puțin o vreme. Poate modul de gândire, poate stilul de a exprima sentimentele mele, observațiile pertinente, visele care răzbăteau prin cuvintele mele, știai că vreau să dau la psihologie și apreciai această idee.

-Alergare de mânz ! – striga șeful meu cu bunăvoință, dar degeaba. Eu făceam că nu-l

aud, nu aveam nici un chef să ies în acea zi. Ceva s-a întâmplat, se gândea binevoitorul meu și mă chema urgent la el în birou.

-Văd că nu ești în apele tale, povestește-mi ce ți s-a întâmplat, te rog. Încerc să te sfătuiesc cât mai bine. Atât a insistat până am cedat și i-am povestit măhnirea mea.

-Am un prieten, un actor cunoscut, dar nu i-am spus numele.

-Câți ani are ?

-Peste treizeci.

-Și ?

-Sunt cu el de patru luni și am impresia că există posibilitatea să fiu gravidă, am mărturisit cu mare greutate, dar mă simțeam ușurată că am cu cine să-mi împart un secret atât de apăsător. Nu mă uitam la el, mă simțeam jenată, dar șeful trata cât se poate de natural problema.

-Zici că are treizeci de ani, ceea ce înseamnă că poate să-și asume responsabilitatea. Este căsătorit ?

-Nu. A fost căsătorit, acum e divorțat.

-Tocmai. De ce a divorțat, nu ai aflat ?

-Ba da, mi-a povestit. Soția sa nu a putut sau nu a vrut să-i dăruiască un copil.

-Perfect. Atunci trebuie să fie pregătit în acest sens, poate chiar dorește să facă un copil cu tine.

-Când mă prezenta prietenilor lui, mă mângâia pe burtă, ca un nonconformist ce era, și le spunea: ea va fi mama copilului meu. Atunci mă umplea cu mândrie această afirmație, fără să-mi doresc copil la o vârstă așa de tânără și în nici un caz înainte de facultate.

-Și acum care este poziția ta ?

-Îl iubesc, dar nu vreau să am copil așa de repede, nici nu am discutat despre așa ceva.

-Atunci, uite ce ai de făcut. Te duci la el și îi relatezi situația ta. Vezi ce reacție are, dar în orice caz el trebuie să-și asume răspunderea și să rezolvați împreună în comun acord această situație dificilă.

-Așa credeți ? – întrebam, prinzând parcă mai multă putere, revenindu-mi din disperarea mea.

-Încă azi te duci la el și vei vorbi deschis cu prietenul tău. Răspunderea este comună, așa să știi, și dacă e bărbat, te va ajuta în mod sigur.

Am sunat la ușa lui. El foarte amabil mi-a deschis și m-a poftit înăuntru. Vedea că sunt tristă și îngrijorată.

-Dar ce s-a întâmplat ? - mă chestiona neliniștit.

-S-ar putea să fiu gravidă, nu mi-a venit ciclul luna asta...

Cum era fire vulcanică, s-a enervat pe loc și-mi arunca vorbe pe negândite.

-Dacă-i așa, n-ai decât să rezolvi tu, e problema ta, nu mă interesează!

Parcă eram într-o carte sau piesă de teatru. Mă simțeam jalnic și neputincios în fața lui, mă dezarma poziția lui, fuga lui de asumarea răspunderii, nu mă iubea de loc, altfel s-ar fi îngrijorat pentru soarta mea, m-ar fi ajutat, doar avea mai multe cunoștințe ca mine, dar nu, nici n-a vrut să audă de problemă, care a devenit dintr-odată exclusiv a mea.

Era revoltat, parcă numai eu puteam fi vinovată pentru starea mea. Nu, nu simțea nici o bucurie la aflarea vestei, deși el se mândrea la prieteni, că eu voi fi mama copilului lui... s-au evaporat iluziile, s-au ascuns sentimentele, era un străin în fața mea, care nu mă recunoștea, care era vizibil, că abia așteaptă să se descotoarească de mine. Eram o arătare nepoftită, nedorită, neplăcută. Nu-i aparțineam, nici el de mine. Nu ripostam, stăteam doar paralizată sub furtuna momentului, nemișcată în fotoliul din camera lui.

Nu puteam vorbi, nu mă puteam ridica, avalanșa pornită împotriva mea m-a imobilizat, nu-mi reveneam din surprizele neplăcute, parcă cineva juca doar teatru, și așteptam actul doi să ne trezim amândoi la sentimente mai bune. Nu s-a calmat, nu s-a echilibrat, cât am stat la el și nu am stat mult, nu și-a venit în fire. Eram și mai biciută în speranțele mele, în încrederea mea. Mă simțeam transformată într-o ființă devalorizată, ostilă, într-un obiect banal, chiar respingător aruncat pe malul celălalt cât mai departe de el. Se vedea clar, nu mai vroia să știe de mine.

Ca o pisică plouată fără adăpost mă simțeam când am plecat de acolo, ca un câine bătut și alungat. Viața mea putea avea orice deznodământ, pe el nu-l interesa. Cât egoism, câtă răsfățare, cât egocentrism, numai persoana lui conta în toată relația noastră. Eu eram o bucată de puzzle, mutată încolo-încoace în funcție de dispoziție, moft.

Niciodată nu s-a mai interesat de mine, nu l-a interesat câtuși de puțin soarta mea. Era un om plin de ambiții, sentimentele, obligațiile, solidaritatea erau trecute pe planuri secundare. Era un actor pe care-l puteai admira doar pe scenă, vina mea a fost că am dorit să admir și omul din el. Durerea mea a trecut pe lângă el, fără să-l atingă.

Mă rodea o neliniște cumplită. La serviciu eram din ce în ce mai indispusă, iar colegele mele imediat au observat acest lucru,

mă tot întrebau, nu-mi dădeau pace. Una, extrem de îngrijorată pentru soarta mea, care a mai intervenit pentru mine mai târziu și a mai făcut rost de un bilet la mare pentru trei săptămâni, dar atunci eram deja studentă... acum nu s-a lăsat până nu am rămas singure și mă provoca la discuție.

-Așa să vorbești cu mine parcă ți-aș fi mamă, tu știi că eu am trei copii și mi-ești dragă ca și cum ai fi copilul meu.... Spune-mi ce te supără ? Poți avea încredere în mine, vreau să te ajut.

-Mi-a întârziat.... și nu știu ce să fac.

-Fii atentă, eu am trei copii și am împlinit 45 de ani, cum prevede legea și pot să-mi fac oricând o întrerupere de sarcină nedorită.

-Și?

-Ne ducem acolo și rezolv eu să te înscrie în evidență cu numele meu, înțelegi ? Te consultă în siguranță și vede ce e de făcut. Ești de acord ?

-Și când putem merge ?

-Azi mă duc acolo și încerc să te programez pentru mâine, e bine așa ?

-Da, vă mulțumesc din suflet.

A doua zi trebuia să duc o probă de urină pentru testul de sarcină, dar am aflat ulterior că broasca injectată cu urina mea, a murit. Eu, neavizată nici nu știam ce înseamnă acest lucru, am crezut că sunt gravidă cu siguranță. Dar mi s-a explicat să duc și a doua probă, că dacă aș fi gravidă după ce broasca este injectată cu urina mea, și la ea ar porni procesele fiziologice specifice sarcinii. Ce interesant, mă gândeam pe atunci, astăzi singură, fără să știe nimeni, poți efectua un test de sarcină.

Așteptarea a fost grea, dar rezultatul era negativ, nu eram gravidă. Nici până azi nu știu de ce a murit broasca ?! M-au chemat la clinică și mi-au aplicat raze în regiunea ovarelor fără să mă întrebe dacă sunt de acord, fără să mi se explice motivul tratamentului. Mai târziu am aflat că din cauza tulburărilor hormonale mi s-a întrerupt ciclul, iar razele serveau ca și tratament. Eram foarte ușurată până la urmă. Simțeam că mi s-a luat un pietroi de pe inimă, de pe umeri, din respirație, din existența înăbușită. Aveam din nou libertate de decizie, de orientare și alegere. Puteam din nou respira, s-au împrăștiat norii deasupra capului meu. Aveam verde la trecere, cer senin deasupra capului și nu mă mai lega nimic de nimeni.

M-am eliberat de coșmaruri și obligații. Puteam să zbor...

SUZANA DEAC

Cronica dramatică

ODYSSEIA după HOMER:

24 de cânturi în 111 minute

Labirintul hologramelor ludice

Director asociat al companiei teatrale *Shakespeare's Globe* din Londra, regizorul Tim Carroll ne propune, prin recenta premieră de la Teatrul Național *Marin Sorescu* din Craiova, o insolită întoarcere spre izvoarele primordiale ale artei de la luminile rampei. Temeritatea artistică a celebrului Tim Carroll, rafinamentul surăzător al decupajelor, siguranța montajului și a șlefuirii abia perceptibile a ansamblului, similară cu geneza/smulgerea primei galaxii din veșnicia haosului fără de țărături, ne pot duce cu gândul la forța de Anteu cu care Brâncuși a reclinat firmamentul sculpturii mondiale, cheia de boltă constituind-o redescoperirea esenței esențelor, nicidecum muritoare.

În aparență, dar, subliniem, numai și numai în aparență, regizorul britanic se joacă de-a teatrul, aidoma copiilor care, cu inocență cuceritoare și imaginație debordantă, brodează fel de fel de peripeții din ...serialul cel mai apropiat sufletelor lor angelice: De-a Mama și Tata. Dacă, în acele ipostaze, copiii sunt factotum – adică regizori, scenariști, scenografi, actori -, fără a se sfii cătuși de puțin să-și asume toate aceste roluri, în reprezentația craioveană cu *Odysseia* după Homer, Tim Carroll vrea să lase impresia că rolul său a fost unul minuscul: le-a detaliat tuturor celor implicați în spectacol viziunea sa (de adversar al canoanelor), a făcut, apoi, hocus-pocus și, după ce a declanșat vraja/vrăjirea a ...dispărut.

Montarea scenică se vrea una în răspăr, nu neapărat de dragul sfidării convențiilor, ci mai ales pentru a induce starea de prosepție, simplitate și omenesc, nicidecum contrafăcută. Ea demonstrează, însă, că Tim Carroll este un avizat și subtil cunoscător al tuturor chichițelor specifice teatrului antic, clasic și romantic, dar și ale celui simbolist, absurd ori postmodernist. Faptul că el s-a încumetat să viseze și să realizeze o reprezentație deloc convențională cu prima capodoperă a literaturii universale, scrisă în urmă cu două mii de ani, implică, evident, recursul la o multitudine de elemente specifice teatrului grec din acele vremuri. Recurs care nu înseamnă o preluare ca atare, mecanică, dimpotrivă: o răsădire, plină de fantezie și profesionalism, pe lungimea de undă/vibrație a

contemporanilor noștri, purtând marca rasatului director de scenă Tim Carroll. El se face că ...nu face mai nimic, ba chiar că nu prea știe *ce* și *cum* ar vrea să facă, dar, repetăm, totul este o aparență, un joc, un vis în visul cel mare al teatrului ca lume și, desigur, al lumii ca teatru.

Una dintre ...năzdrăvăniile (de maestru veritabil) a regizorului britanic este aceea de a-și propune să nu omită nici unul dintre cele 24 de cânturi ale epopeii homeriene, deși transcrierea scenică fidelă, tablou după tablou, a acestora ar duce, firește, la o reprezentație derulată de-a lungul câtorva săptămâni. Nu omite nici unul dintre cânturi, ba, mai mult, reușește performanța incontestabilă de a-i face pe spectatori martori, actanți și producători nemijlociți ai cavalcadei de peripeții pe care le trăiește Odysseus-Ulysse, în cei zece ani ai drumului său de întoarcere de la Troia la Ithaca. Totul se petrece în numai 111 minute (cât durează spectacolul efectiv), respectând spiritul textului/operei lui Homer, transcrisă scenic doar în secvențele sale esențiale. Cânturile sunt povestite succint de unul dintre interpreți, ceilalți zece actori acționând fie pe rând, intrând, fiecare, în pielea a câte șapte-opt personaje, fie în grup, ca un mecanism foarte mobil. Cei 11 actori craioveni au prestații și atribuții ce sugerează arta mimului grec, corul tragic, dansul dionisiac, virtuțile oraculare, muzica de sfere... După o cadență sui-generis, anumite replici și îndeosebi secvențe cântate sunt în limba elenă, ceea ce asigură un parfum insolit întregii reprezentații. Unul dintre cânturi este concentrat în 60 de secunde, iar altul este ilustrat în zece cuvinte.

Potențarea accentelor dramatice și tragice ale spectacolului este concepută de Tim Carroll în două culori: negru și alb, fundamentale pentru sarabanda peripețiilor prin care trece Odysseus. Neagră este cutia scenei (platformă, pantaloni, fundal), neagră este fosa și avanscena (care înaintează în sală până la al treilea rând de spectatori), negre sunt jumătate dintre bucățile de ceramică pe care, dintr-o amforă, le extrage câte un spectator, înainte de fiecare cânt, la invitația câte unui actor. Cealaltă jumătate dintre tăblițele de lut are culoarea albă. Sugestia alternanței beznă-lumină, noapte-zi,

infern-paradis (Olimp) este evidentă. Pe bucățile de ceramică este trecută o cifră, culoarea (neagră ori albă, vizibilă și ca atare, din sală), și detalii succinte despre cântul/taboul scenic următor. Codul numerelor (aleatorii) și al celor două culori alternante poate fi și o cale de comunicare între actori și regia tehnică. Extragerea tăblițelor (papyrusuri/palimpseste împietrite !) ne-a dus cu gândul la procedeul zglobiu propus de dadaști pentru scrierea unui poem: tragerea întâmplătoare (ca la loz în plic), dintr-o cutie/pălărie/cupă, a câte unui bilețel pe care se afla notat câte un cuvânt. Așa-zisa înșiruire la mâna hazardului a cânturilor/tabourilor scenice ne-a reamintit tehnica novatoare (cu orice preț) a

Asterisc

Toamna se numără...

Constantin Țoiu ne oferă în numărul 26/2009 al României literare la *prepeleac*, o fantezie inspirată dintr-o replică celebră, adaptată la vremurile noastre românești, intitulată adecvat *Lixandru Machidon...*

Autorul imaginează contextul întâmplării mai întâi *într-o epocă de glorie și de prosperitate economică*, atunci când *oricât de pârlit, insul începe să simtă că el este totuși cineva...* și continuă: *Nu știu exact cum formulase împăratul-zeu întrebarea văzându-l pe aprigul disident (Diogene) în butoi...Să presupunem că se adresase(...) românește, jovial:*

- *Dorești ceva, bătrâne?(...).*
- *Diogene l-ar fi privit și ar fi zis ca un bătrân de la noi:*
- *Da, Lixandre, tată, dă-te tu la o parte, că-mi iei soarele!*

Și Alexandru Macedon, râzând, s-ar fi dat...

Altfel stau lucrurile când societatea-i în declin economic, deși democratică...

Venind pe la noi și trecând pe la Universitate, Alexandru *se oprește înaintea profesorului de psihologie pensionat(...)* și-l *întreabă:*

- *Tăticule, cam ce ți-ai dori mătăluță, că pot să-ți dau?*

Și acela ar răspunde:

- *Alexandre Macedoane, nu ține, că te-am mirosit...Da' dacă vrei, totuși să-mi*

romancierilor care nu-și numerotau paginile cărților, nici nu admiteau ca acestea să fie legate, ci lăsate la voia întâmplării, amestecate de cititor după bunul plac, asemenea cărților de joc. Regizorul Tim Carroll are deplină inteligență artistică și maturitate profesională încât să evite căderea în asemenea extreme, chit că se face că filozofia și viziunea sa asupra acestei montări este mai presus de orice convenții/canoane. Este, însă, așa după cum sugeram și mai sus, doar un joc menit să stârnească fantezia spectatorilor (nu în ultimul rând pe aceea a colectivului artistic și tehnic) și să asigure un plus de prospețime.

DAN LUPESCU

dai ceva, dă-mi și mie, tată, un butoi confort sporit pe Alea Modrogan.

Cum toamna se numără ...legile, profesorii care se aflau într-un nou concediu... ar fi cerut finalizarea Legii, mărirea coeficientului de salarizare...

Și A.M., râzând, nu le-ar fi dat...

IULIAN DĂMĂCUȘ

Voia Ta

Să se-mplinească, Doamne, Voia Ta, întâi cu mine!

Din fața Ta, nu-i chip să fug, să mă ascund!

Și-atunci Te rog să-mi dai să beau până la fund

Din cupa Voii Tale, umilință și rușine!

Să se-mplinească, Doamne, Voia Ta, întâi cu mine!

Din Ea, de curge răstignire sau răsfăț,

Răbdare și înțelepciune dă-mi să-nvăț,

Căci Tot ce Voia Ta îmi hărăzește – este Bine!

Să se-mplinească, Doamne, Voia Ta, întâi cu mine!

Din fața Ta, nu-i chip să fug, să mă ascund!

Și-atunci Te rog să-mi dai să beau până la fund,

Din cupa Voii Tale, umilință și rușine!

Căci Tot ce Voia Ta ne hărăzește – este Bine!

JIANU LIVIU-FLORIAN

Plastica

Fereastra spre cer

O expoziție inedită a fost vernisată la Centrul Cultural „Reduta” în 31 iulie: *Icoana între tradiție și modernitate* este genericul sub care au fost reunite câteva dintre cele 24 de lucrări executate în cadrul a două tabere de creație (2008 și 2009) de la Toplița Mănăstirea Doamnei) și Lăpușna – tabere organizate de Nicolae Băciuț.

Icoana din fereastră ori *Crucea din fereastră* sunt, până la un punct, două frumoase metafore. Mai departe... redau o realitate: multe dintre aceste lucrări au fost executate ca picturi pe sticla ferestrelor unei case... Obiectele vechi au valoarea lor, inclusiv sentimentală. Ochii unei case, ferestrele ei, spațiile de trecere între universul interior și cel exterior au reînviat sub altă formă. Casa Băciuț și-a expus, astfel, ferestrele ca icoane. Un fel de vitralii populare.

Zece pictori de ferestre au fost, așadar, creatorii care au făcut parte din acest grup de iconari. **Marcel Naste, Klára Balázs, Călin Bogătean** (*maestri*, dar și pictori laici, cu expoziții personale și de grup), **Ana Sălăgean, Codruța Băciuț, Raluca Focșan, Mariana Pârvu Kulcsár, Elena Costinaș, Veta Pascu (Pașcu?) și Emilia Manole** (*calfe*) – au pictat în această vară 12 ferestre. Un proiect coordonat de Nicolae Băciuț.

Marcel Naste expune prapuri și uleiuri cu temă religioasă, Călin Bogătean – icoane pe lemn, Klára Balázs – icoane pe sticlă.

Distincte, manierele de lucru și viziunea artistică a fiecăruia fac din această expoziție un panopticum al nuanțelor și diversității. Astfel, prapuri lui Marcel Naste aduc eleganța reinterpretării, transfigurării simbolului crucii sau o redimensionare a sa, într-o translație către postmodernitate. Concepția sa artistică are un suport ideatic studiat – într-o lucrare-album, teză de masterat pe acest subiect. Semnul iconografic poate fi descifrat cu altă cheie, dincolo de tiparele canonicului. Crucea reconfigurată în perspectivă geometrică modernă e urmarea unui „dialog” cu semnele, parcă, o invitație la reasumarea valorilor primordiale sacre.

Pictura cu subiect religios își asumă tehnici moderne de lucru, redistribuind semnele și personajele în compoziții de o plasticitate originală și o cromatică de mare subtilitate și finețe, reinterpretare a culorilor simbolic-canonice. Impresia generală creată de aceste lucrări e marcată de lirism, de abstragerea de tip alegoric a eposului biblic.

Ferestrele, compoziții unitare sau realizate ca imagini compuse din decupaje reprezentative, au expresivitatea picturilor populare, cu sinceritatea și vioiciunea cromatică specifice, într-o armonie remarcabilă de nuanțe. Simbolurile (crucea și crucificarea, arborele, strugurii, soarele etc.) revin ca motive. Create după modelele tradiționale și totuși cu personalitate diferențiată, icoanele pe sticlă sunt mesaje pline de pioșenie și sensibilitate ale credinței. E cazul și al icoanelor singulare pe sticlă.

Icoanele mari, elaborate și asociind materiale nobile (lemnul și foița de aur), au aspectul lucrărilor de iconostas și comunică, în hieratismul lor, o atitudine de smerenie. Realizarea lor are toate calitățile excelenței.

Expoziție itinerantă, *Icoana din fereastră* a fost bine primită și la Ministerul Culturii, dar intenția inițiatorului taberelor anuale (dintre care cea de anul viitor se va numi *Ușile împărătești și diaconești*), este aceea de a crea un spațiu pentru o „biserică virtuală”.

Expoziția este deschisă la Centrul Cultural Reduta din Brașov până la data de 20 august, înscriindu-se în seria de manifestări culturale care unesc, de câțiva timp, cele două orașe ardelenice, prin efortul lui Nicolae Băciuț și al Editurii Astra, cu ai săi colaboratori.

BIANCA OSNAGA

Inscripție pe Icoană

Icoană Făcătoare de Minuni,
Cu Sfântul Duh tu mă cununi...

Bisericuța Dintr-un Lemn lăstar
Îți e prin secolii de jar...

Din Athos fulgerata-i neamul Basarab
Țâșnind nu pe vreun bidiviu arab,

Ci absorbită de-un ciclon albastru:
Dorul de Dumnezeu-Cuvântul, ochiul-
astru...

Într-un stejar plantat de Noe poposit-ai,
Tainele sfinte le-ai cernut prin sita-i –

Potop de frunze-îngeri... Tu mă iartă,
Icoană bizantină-n iie, treaptă

Spre Calea mântuirilor celeste
În Orion clipind, în Cea ce este

Neprihănită. Precista Marie,
Botează-mă-n lumina veșnic vie

Și gândurile hâde, păcătoase
Dezbracă-le de humă și de oase –

Doar sufletele fără vină
La Domnul lasă-le să vină...

...De monahii și heruvimi păzită,
În vecii vecilor blagoslovită,

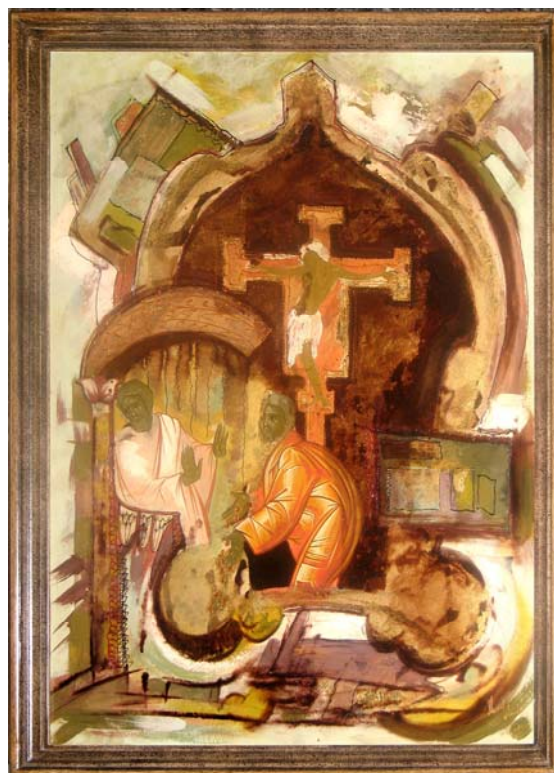
Bisericuța Dintr-un Lemn mă poartă
De patimi mai presus, de vămi, de
soartă...

...Icoană Făcătoare de Minuni,
Cu Sfântul Duh tu mă cununi...

DAN LUPESCU

Monastirea Dintr-un Lemn (Vâlcea),

6-11 august 2009

Pictură de Marcel Naste

Icoană de Klara Balazs

“SĂ MORI DE DORUL A CEVA PE CARE N-AI SĂ-L TRĂIEȘTI NICIODATĂ”

Suntem în anul 1861. Flaubert scrie *Salammbô*, iluminatul electric e încă o ipoteză, iar Abraham Lincoln luptă în războiul al cărui sfârșit nu-l va cunoaște niciodată. Hervé Jancour are 32 de ani. Cumpără și vinde viermi de mătase. Exact: personajul romanului *Mătase* de Alessandro Baricco, apărut și la noi în 2003 la Polirom, într-o traducere de excepție- Adrian Popescu. Cât îi invidiez pe acești oameni geniali și modești, care-și pot ține gura, atunci când construiesc ceva de excepție! Din tăcerea serafică a lui Adrian Popescu nu răzbătea vestea unui roman uluitor, pe care aveam să-l citesc de câteva ori. Mai e cineva pe aici care n-a citit *Mătase*? Din postfața lui Adrian aflu că în dimineața în care a început să scrie cartea, Baricco și-a imaginat că toată literatura lumii dispăruse. Astfel concepe el o bijuterie epică, de o construcție economicoasă, poetică, fabuloasă, concentrată. Baricco s-a născut la Torino în 1958. A mai scris *Novocento*, *Ocean Mare*, *Fără sânge*, etc.

Cinci ani au stat drepturile de adaptare ale romanului la studiourile Miramax. Baricco însuși trebuia să conceapă scenariul, iar John Madden să regizeze filmul. N-a fost să fie. Povestea continua... A fost odată un regizor născut în 1963- François Girard- care s-a remarcat cu filmul *Vioara roșie*. În 2003 el se întâlnește cu Baricco la Roma și... pun de-o adaptare. Canada, Italia și Japonia finanțează proiectul. Acum în august filmul *Mătase* poate fi deja văzut la Paris. Filmările au fost realizate în Matsumata, un oraș la poalele Alpilor japonezi. Baricco s-a implicat în elaborarea scenariului, operând mici modificări. Girard a avut mari emoții că actrița Keira Knightley nu va accepta rolul. Însă l-a dorit. Keira (am văzut-o recent în *Ducesa*) joacă rolul Hélénei. Michael Pitt e Hervé (vezi și *Visătorii* lui Bertolucci), Koji Yakusho e Hara, iar Alfred Molina devine Baldabiu.

Cu cât iubești mai mult o carte, cu atât devii mai mofturos, pretențios, circumspect în fața filmului născut din aceleași teritorii. Filmul

lui François Girard m-a decepționat profund- o spun de la început! Îl pot judeca în afara romanului, dar și în raport cu el. În ambele cazuri, el pierde, într-un exces de mimetism. A mers pe urmele cărții și nu a păstrat distanța care naște atmosfera, originalitatea. Vraja- acel „nu știu ce al romanului”- dispăre în lungimi inutile. Există și dulcegărie, care era incompatibilă cu concizia lui Baricco. Imaginarul, sugestia, sezualitatea de mătase- da, s-au dizolvat într-un pitoresc adesea banal.

Așadar Hervé pleacă în Japonia să aducă ouă de viermi de mătase, deoarece o epidemie amenința comerțul cu mătase din Franța. Trăiește Hervé o poveste de dragoste reală? Sau e o boare virtuală, încărcată de misterele imaginației lui?

Plecările succesive ale lui Hervé devin o ocazie potrivită pentru Baricco să realizeze repetiții cvasi-poematice. Hervé „trecu granița franceză aproape de Metz, traversă Württembergul și Bavaria, intră în Austria, ajunse cu trenul la Viena și Budapesta, pentru a continua până la Kiev. Străbătu călare două mii de kilometri de stepă rusească, trecu Uralii, intră în Siberia, călători patruzeci de zile până la lacul Baikal(...), recoboři pe cursul fluviului Amur, urmând granița chineză până la Ocean și când ajunse la Ocean, poposi în portul Sabirk, vreme de unsprezece zile, până când o navă a contrabandiștilor olandezi îl transportă la Capul Teraya, pe coasta de vest a Japoniei.”

Literatura lui Baricco n-a avut nevoie de... recuzită, însă în film nu poți plasa personajele în sugestii, în „nerostit”. Preferam să nu fie *vocea din off*, care ordonează literatura. Știu că în roman Hervé avea „o tășătură atât de plăcută încât trăda o vagă nuanță feminină”, însă Michael Pitt e copleșit și stânjenit de rol, cu o figură placidă de cupidon dezamăgit, mișcându-se adesea teatral. Și ce nevoie avea regizorul de scenele acelea edulcorate dintre Hervé și Héléne? În film Héléne se ocupă de grădină, nu Hervé. A fost opțiunea lui Baricco, însă problema nu are vreo semnificație majoră. În romanul *Mătase* literatura e în poziția cea mai inatacabilă. Regizorul ar fi putut realiza un film bun *pornind* de la roman, nu obosind, îngrășând, caricaturizând fără voie. Ce spune Hervé la un moment dat? „Să mori de dorul a ceva pe care n-ai să-l trăiești niciodată”. Și mie mi-e dor de un film care să-mi amintească de inefabilul romanului lui Baricco. De data aceasta literatura a învins cu o suprema tie echilibrată.

ALEXANDRU JURCAN

Ion Săsăran (1933-2009)

O altă stea a teatrului românesc s-a stins

*„Viața mea întreagă, tot
ce-am dăruit oamenilor prin
munca mea, rămâne,
dacă nu un îndrumar
pentru ei,
cel puțin o clipă de emoție
care le va aminti că în acea clipă
am fost împreună. Restul e
tăcere!”¹²*

Pe 20 august am primit un telefon. Deși știam că la celălalt capăt se afla Zeno Fodor, glasul său se lăsa prea mult așteptat. Un oftat prelung udat cu lacrimi: *S-a stins prietenul nostru Ion Săsăran*. Ce se mai putea adăuga... Am căzut în genunchi și am început să mă rog să nu fie adevărat. Știam că de câteva luni era suferind de o boală nemiloasă care-i măcinase trupul insuflat cu atâta generozitate, până la a-l face de-a dreptul firav, dar optimismul ce-l degaja de fiecare dată, cu prilejul fugarelor vizite în care ne-am văzut în ultimele luni, ne făcură să „uităm” crudul diagnostic al medicilor. Singura sa amărăciune era că trebuia să stea o vreme departe de scenă.

L-am întâlnit prima oară în urmă cu aproximativ doi ani, la Târgu Mureș. Invitat să participe la lansarea primei mele cărți, „33. Jurnal de inițiere spirituală”, găzduită de Centrul de dezbateri socio-politice „Emil Dandea” (Palatul Apollo), după ce mi-am încheiat cuvântul vădit copleșit de emoții, Ion Săsăran, cu o privire intensă dar plină de bunăvoință, a venit să mă felicite. Îi plăcuse cum vorbisem, *îl convinsesem să aloce timp pentru carte*, cum îmi spusese, și așa am început să ne împrietenim.

La scurtă vreme, am pus bazele Asociației cultural-artistice „Art Verba”, Ion Săsăran fiind unul dintre membri fondatori, și, așa cum îi stă bine oricărui început partenerial, ne-am adunat acasă la Zeno Fodor, alături de un alt prieten comun, omul de presă Cornel Câlțea, la un pahar, pentru a configura un plan strategic. Atunci aveam să surprind pasiunea vorbelor sale. Era în stare să vorbească despre teatru ore întregi. Își amintea cu o precizie uluitoare titluri, distribuții, turnee dintr-o istorie de peste 50 de ani a teatrului.

Da, a existat o Generație – *Generația de Aur a teatrului și filmului românesc*. O Generație care ne-a înobilat inimile și ne-a înseninat zilele. O Generație care a avut o conștiință românească, cu adevărat închinată și dăruită publicului ei. Ion Săsăran, același și mereu altul, a fost înzestrat cu acel talent rar întâlnit prin care reușea, cu fiecă rol jucat, să trezească și să mențină extraordinar pulsul artistic,

formând gustul pentru teatrul de calitate tuturor acelor care veneau să-și hrănească spiritul. Acum nu ne rămân decât amintirile și benzile înregistrate, care i-au immortalizat impozabila figură, inconfundabila voce, solemnă statură.... Ion Săsăran, alături de

Mircea Albulescu, Gheorghe Cozorici, George Constantin, Draga Olteanu-Matei, Amza Pellea, Silvia Popovici, Victor Rebengiuc, Silviu Stănculescu, Sanda Toma, iată perlele *Generației de Aur*, pe care nu avem dreptul să le aruncăm în uitare.

Un adevărat «degustător de vocații», actorul apare pe lume în data de 25 noiembrie 1933 în satul Săsar de lângă Baia-Mare, absolvă Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică din București în 1956, după care slujește teatrul românesc pe două importante scene: pe cea a Teatrului Dramatic Baia-Mare și pe cea a Teatrului Național Târgu-Mureș. A lucrat cu mulți regizori, unii din ei celebri: Ion Șahighian, Liviu Ciulei, Gheorghe Harag, Ion Cojar, Horea Popescu, Dan Alecsandrescu.

A interpretat roluri importante, în majoritate principale, în peste 100 de spectacole. Două dintre aceste personaje le-a îndrăgit cu deosebire : pe **Ion**, din dramatizarea romanului omonim al lui Rebreanu (și povestea cu emoție, aproape cu lacrimi în ochi, întâlnirea de neuitat cu cea care fusese prototipul Anei, amintirile acestuia despre Ion, despre drama pe care au trăit-o, despre domnișorul Liviu pe care l-a cunoscut când acesta era foarte tânăr) și pe **Vasile Lucaciu**, din piesa cu același titlu de Dan Tărchilă, care i-a adus și un important premiu de interpretare.

Ultima premieră, în care publicul a avut șansa de a-l mai vedea jucând pe maestrul Ion Săsăran, a avut loc în data de 21 septembrie 2008 : *Pitou* din piesa *Sarah Bernhardt sau Țipătul languste* de John Murell, în regia bunului său prieten Elemér Kincses. Ne-a convins încă o dată că prezența sa pe scenă era cu adevărat o sărbătoare. Pentru Ion Săsăran, a fi actor nu era o meserie, ci o religie. A servit teatrul cu smerenie, respect și pasiune, cu cele mai alese afecte, într-o comuniune totală cu Arta și cu spectatorul.

În afară de vocația de actor, Ion Săsăran a avut-o din plin și pe cea de dascăl. A șlefuit cu mîgală și dragoste talentul multor tineri dornici să pășească pe calea teatrului, o cale, îi învăța el, *spinoasă dar neasemuit de frumoasă*.

Ne imaginăm cu greu teatrul fără Ion Săsăran. Multă vreme încă nu vom putea accepta că el nu mai este printre noi și îl vom aștepta să intre în scenă cu harul care-i permitea să se confunde total cu eroul cărui îi insufla viață și să ne dăruiască un nou regal teatral. Spre durerea noastră el nu va mai veni, dar dăruirea sa artistică, pe care i-am admirat-o de fiecare dată, se va eterniza prin scrierile de geniu care ne-au iluminat sufletele.

Dumnezeu să-i dea somnul etern în pace!

DANIELA GÎFU

¹² Ion Săsăran și unicul său testament... în DOMIDE, Gherasim, *Convorbiri...*, Ed. Proema, Baia Mare, 2003

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Domnule Băciut,

Sunt doar în trecere prin Bistrita. Măine plec din nou în sat. Dacă treceți prin zonă, sunteți bine veniți. Toate cele bune și sărutări doamnei Codruța. Felicitări pentru **Vatra veche** și vă doresc o vară frumoasă în continuare,

Melania Cuc

Domnule Băciut,

Vă mulțumesc pentru surpriza de a-mi trimite nr. 5,6 și 7 din revista **Vatra Veche**, de care încă nu știam. Iar ca să vedeți cât de mare este surpriza, vă anunț că am descărcat de la Scribd și numerele celalalte, de la 1 la 4. Dacă n-ați aflat între timp, am și eu o surpriză pentru dvs., saitul "Serafim Duicu" cu adresa www.tismana.eu/serafimduicu/ pe care l-am creat zilele acestea, la 71 de ani de la naștere.. O pagină am pus-o și la Wikipedia pentru că am observat că nu era. Mă bucură să iau legătura cu insula de românism adevărat de la Tg. Mureș, din care făcea parte și regretatul fiu al tâmplarului Serafim Duicu, ajuns mare om în Ardeal. L-am cunoscut pe când era un stâlp al echipei școlare de fotbal împreună cu fratele-său Mircea, ei plecând mai departe, iar eu rămânând să joc fotbal pentru Tismana până la vârsta de 35 de ani. Pe d-na Valeria și copii nu i-am cunoscut, veneau vara în vacanță, iar vacanțele și odihna sunt repectate la Tismana. Apoi nu m-am dedicat scrisului decât acum, spre pensie.

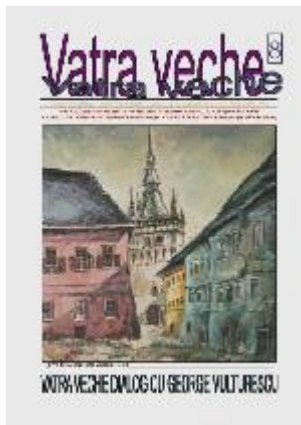
Azi dimineată, am renunțat să scriu un articol despre cele întâmplare la Simpozionul "Serafim Duicu", pe care eu l-am organizat, acum pe 6 august, pentru a vă citi și descărca revistele. Vă trimit în atașament un articol extras din revistele decărcate, pe care aș dori să-l includ în site-l Serafim Duicu, dacă aprobați. La rândul meu, vă ofer de pe site dacă doriți, pentru numărul viitor al revistei dvs., editorialul care a apărut sub titlul "Serafim Duicu - Obârșii stravechi", în cotidianul "Gorjeanul" și "Neamul românesc" online. De fapt, cunoscuții știu că pot prelua și alte articole de pe situl meu www.tomoniu.ro, considerați-vă unul din ei. Sunt lucruri care ne leagă, mai ținem legătura. Aștept și scrierea aceea promisă la editura online.

O duminică liniștită,

N.N.Tomoniu

Memoria unei reviste, "Vatra Veche" 8

A apărut numărul 8 al revistei "Vatra Veche", redactor-șef Nicolae Băciut, în mersul și creșterea firești fiecărui lucru înscris pe orizontala și verticala vremii. Sighișoara, burgul cu istorie și tradiție, este prezentat, tematic, prin tablouri (Liviu Ștef), amintiri (Lucia Țarălungă, Mircea Radu Iacob),

documente și obiceiuri (Adriana Antihi, Luminița Țăran), acum când spiritul medieval este invocat tot mai mult în comportament, în artă, în public. Interviu cu poetul George Vulturescu aduce în lumină o conștiință culturală, care folosește energia cuvintelor și bogăția lor metaforică: "aștept, mereu, cărțile care să mă jupoaie, care să-mi crească precum niște dinți din creier în timp ce citesc, ca să pot mușca cu ei merele vieții și ale morții". Mioara Kozak semnează o sensibilă închinare pentru Dumitru Irimia și păcat că acest text nu a apărut mai devreme, în timpul vieții profesorului. Dar, poate, de aceea există posteritate? Să țină de dor, de uitare...

Poezia albaneză din Kosova este reprezentată de către poezii Hysen Keqiku și Baki Ymeri. Dintr-un haiku, semnat Dumitru Radu, se desprinde o imagine de neuitat: "Noapte de vară-/ cumpăna fântânii/ taie luna în două". O revistă frumoasă, elegantă, de interes și pentru scriitori/cititori bistrițeni.

Mesagerul, 14 august 2009

Elena M. CÎMPAN

Vatra gândurilor

Numărul pe octombrie al publicației "Vatra veche" dedică, mare parte din spațiul publicistic burgului medieval Sighișoara și culturii acestuia. Pe copertă, tronează o pictură semnată de Liviu Ovidiu Ștef, iar directorul revistei, Nicolae Băciut, vorbește despre rolul istoriei medievale. De această dată, **Vatra Veche** se află în dialog cu George Vulturescu, iar directoarea Bibliotecii Publice Târgu Mureș din Chișinău, Claudia Șatravca, aduce un elogiu celui care a fost lacrima lui Eminescu, Grigore Vieru. Cronică literară ne propune întâlnirea cu cărțile "Lunca", semnată de Traian Parva Săsărman, și "Jocul cuvintelor" și "Dulcele meu amar", scrise de Elena M. Cîmpan, recenzii semnate de Menuț Maximilian. Scriitoarea Suzana Deac aduce în atenția cititorilor figura marcantă a actorului bistrițean Ioan Fiscuteanu, domnul Lăzărescu, într-o proză sensibilă. Un număr complet, bine structurat, care aduce atmosfera frumuseții literiei, a picturii, a teatrului, într-un cuvânt a artei.

Răsunetul, 19 august

Menuț Maximilian

Stimate Domn,

Vă mulțumesc pentru onoarea pe care mi-o faceți trimițându-mi revista – ea însăși un act de cultură deosebit.

Unele din numele apărute în revistă mă întorc spre anii 70-77 când, târgumureșean fiind, discutam la o cafea (sau la cenaclul Rebreanu) despre ce se putea și ce nu se putea discuta. Era vremea învierii Vătrei lui Guga, Dan Culcer, Sin și alții. O mulțime de lucruri se pot scrie despre acele vremuri, eu însumi devenind cunoscut ca poet bilingv

– 5 volume în românește și altele 6 în ebraică, precum și traduceri.

Mi-e peste mână să enumăr aceste stări de fapt, dar m-aș simți onorat dacă ați putea primi de la Vatra ultimul meu volum, IZGONIREA DIN IAD, apărut în decembrie 2008, la Editura Ideea Europeană – și m-ați include printre scriitorii târgumureșeni.

Alte amănunte despre mine, le puteți afla fie de la confracții de la Vatra, fie prin internet .

Vă doresc succes în continuare,

**Andrei Fischof
Israel**

Dragă Nicu,
Mulțam fain de revistă! M-au cuprins nostalgii sighişorene și echinoxiste! 😊

Mihaela Stroe

Mulțumesc pentru grija cu care îmi trimiteți periodic revista! Ieri , la Suceava, a fost o manifestare dedicată lui Ion Beldeanu, la împlinirea a 70 de ani. Emoționant! M-am văzut cu Arcadie Suceveanu, cu Vasile Tărășeanu, cu Zegrea, cu Emilian Marcu, cu Adrian Dinu Rachieru, cu mulți oameni dragi...Să vă mai trimit câte ceva, versuri, proză? Poate îmi trimiteți și diploma aceea. Îmi fac dosarul, dar toți mi-au zis că am pierdut ultimul tren spre UR.

Anica Facina

Măi frate NICOLAE,

Ce de mai revistă! Excelent ! Deci se mai poate !? Vă felicit, o citesc cu voce tare. Pe 1 septembrie aterizez la Buc., sunt așteptat pe 8, de Sfânta Mărie a mică, să mă facă Cetățean de onoare și alte alea.

Trăznitul de Darie Ducan este la Montreal, ne vedem des și-o să se bucure și el.

Văzurăți revista noastră DESTINE LITERARE ? Apasă pe www.scriitoriromani.co și o găsești. Evu, Ducan și etc. sunt deja prietenii mei. Vrei să te numeri printre ei ?

Frumoasă revistă !

Stima lui George FILIP – aștept

Domnule Băciut Nicolae,
Mulțumesc mult pentru e-revistă.

Vatra, oricât de veche ar fi, trebuie să coacă pâine proaspătă, rumenă și mai ales... fierbinte.

În semn de prietenie, atașez pagina mea de săptămâna trecută din **New York Magazin**. Poate că vom și colabora vreodată.

Pe curând,
Victor Nicolae

Mulțumesc frumos pentru « Vatra veche »! Ce deosebită stimă, dar și cu multă prietenie,

Ilie Sălceanu

Mulțumesc mult pentru revistă...întotdeauna mă bucură... Cu drag

Irisz Menyey

Dragă Nicolae,

Am fost plecată trei luni în Franța, unde am îngrijit nepoțica mea. Tare mă bucur că-mi trimiți *Vatra veche*, și felicitări pentru tot ce scrii ! Mă țin astfel conectată la o lectură plăcută. Îmi pare rău că nu ne-am întâlnit să mai povestim, universul meu e tot mai mic și mă îngrozește trecerea timpului. Tocmai citesc "Cartea neliniștirii", de Pessoa, în traducere din portugheză de Dinu.. Îmi accentuează sentimentul de singurătate. Cu Dinu nu m-am întâlnit, doar am vorbit la telefon.Ce împliniți vă puteți simți voi, care puteți scrie și lăsa în urmă lucruri minunate.

Cu drag,
Olga

Stimate coleg,
Mulțumesc din

suflet pentru revistă.

Am parcurs-o până la ultimul rând, ieri fiind în fața calculatorului chiar în clipa sosirii mesajului.

Mi-aș permite să îl dăruiesc și eu la rândul meu unor prieteni din țară și străinătate, dar nu o pot face fără consimțământul vostru. Îl aștept.

Cu dragoste,
Mircea Bradu

Stimate Domnule Nicolae Băciut,
Mulțumesc pentru numerele trimise din revistă. În fiecare am găsit ceva interesant și am reușit să citesc două - trei materiale. În ultimul număr am parcurs cu încântare rândurile referitoare la "administratorul" poeziei din Satu Mare, George Vulturescu. Noi ne-am cunoscut cândva, într-o Arizonă plină de mulți scriitori pe metru pătrat, dar asta a fost cu mulți ani în urmă.

Pentru că am colaborat la Vatra lui Guga și Sin, pe vremea când eram profesor în Hodac, îndrăznesc să vă propun un fragment din romanul care se află în curs de apariție la Editura Tribuna, intitulat *Leșirea în decor*. Vă rog să mă înștiințați dacă îl rețineți pentru publicare.

Am primit mai demult un chestionar pentru un dicționar. Nu știu ce s-a întâmplat. Mai e valabil? Sau întrebarea mea vine prea târziu. Probabil că s-a finalizat proiectul ăsta, deși n-am auzit nimic.

Gânduri bune,
Adrian Țion

Iubite Prietene NICOLAE BĂCIUȚ,

Confirm primirea nr. 8, pe 2009, al revistei "Vatra veche". Bunul Dumnezeu să-ți dea putere și daruri speciale pentru a o duce mai departe. Nu-i ușor când toată lumea se uită în altă parte, este indiferentă dacă nu ostilă, să faci un act salutar de cultură, să dovedești că nu ești trufaș și steril, ca ții la semenii tăi care au preocupări creatoare, ca, uitându-te departe, nu-i uiți pe cei de aproape! Felicitări! Să auzim vești bune.

Cu iubire fraternală și admirație –

AUREL HANCU

Încă o dată, felicitări și mulțumiri din inimă.

Abia azi, 31 august 2009, am deschis fereastra - spre cer - prin care mă invitați în ispititorul și carismaticul labirint al nr.8/2009 al revistei **VATRA VECHIE**. O publicație vie, dinamică, energizantă. Are - și aveți cu toții, cei ce osteniți la realizarea ei - Coloană. Vertebrală. Românească, adică europeană și universală.

Cordiale mulțumiri pentru publicarea tabletei mele **Un Moromete al istoriei literare**, dedicată profesorului universitar Marin Beșteliu.

Nu mă așteptam să includeți epistola pe care v-am trimis-o data trecută, dar ...nu-i nici un bai.

Dumnezeu să vă ocrotească gândul și fapta !

**Icoana Făcătoare de Minuni,
Cu Sfântul Duh tu ne cununi ...
Cu prietenie,**

DAN LUPESCU

**Director fondator al Revistei LAMURA,
Presedintele Asociației Culturale ProEuropa
LAMURA**

Revista a ieșit excelent. Mulțumim foarte mult pentru bunele dumneavoastră intenții și pentru prietenia pe care ne-o purtați (și reciprocă este f. valabilă).

Lucia Țărâlungă

Frumusețea revistei este singura justificare a îndrăzneții mele. Vă trimit un mic articol despre Cantemir. Dacă veți considera că poate fi de vreun interes...

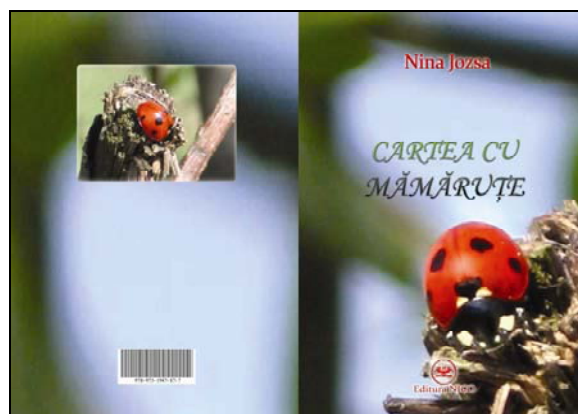
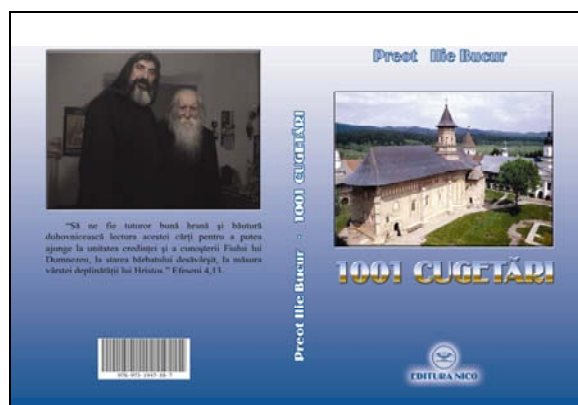
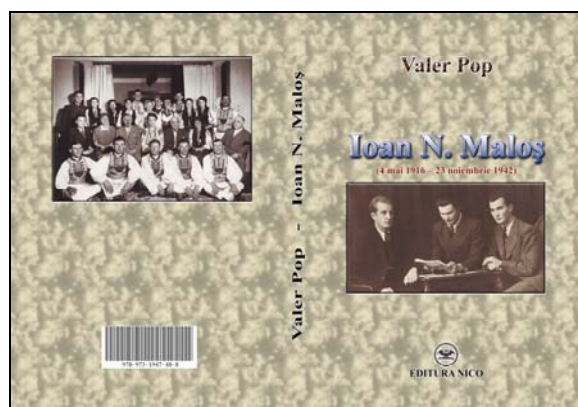
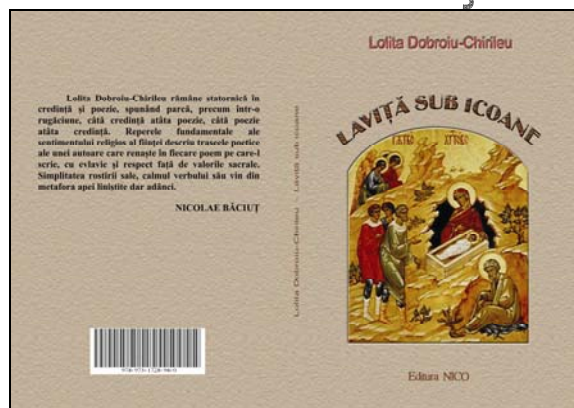
Irina Iorga

Distinse domnule Nicolae Băciuț, În primul rând multumesc pentru revistă. O citesc cu mare plăcere și sper să ne cunoaștem curând. Deși aş fi vrut să începem colaboararea cu ceva mai optimist, mă văd nevoită - l-am prețuit mult pe actorul Ion Săsăran - să debutez în minunata dvs revistă cu o evocare, promițând să continui pe un alt registru. Abia am revenit din concediu, motiv pentru care am regretat mult să nu pot fi printre cei care l-au condus pe ultimul drum pe prietenul nostru.

Vă rog să-mi confirmați primirea acestui mesaj ca să fiu liniștită că nu s-a pierdut pe drum (am pățit-o de câteva ori).

Cu aleasă prețuire,
Daniela Gifu

AUTORI MUREȘENI

AICI RADIO

„BURICUL PĂMÂNTULUI”!

(Urmare din pagina 56)

Dacă au văzut mai marii peste șefi că n-au priză cu curent, au planificat episodul doi, un chef cu repetiție și musai să facă treaba până la capătul început.

După 7-8 runde de convorbiri unilaterale, că după al 4-lea pahar de tescovină nici vorbă de „bi”...laterale, s-a pus priză nou nouă și tripluștecher nemțesc, fabricat în China, de ziceai că-i minunea minunilor.

Așa se face că în fața tuturor celor 3 case locuite și 4 fără stăpân, ardea mândru câte un bec, de 100 W, fabricație Romlux Târgoviște înainte de privatizare, cât era ziua de mare. Noapte de noapte le stingea ca să nu consume banii publici, cineva anonim, de la „centru”, născut în satul vecin și dușman de clasă, pentru că a fost bătut la un bal, de către fratele lui Nae Gumă, în urmă cu vreo patru decenii, pentru o fată care nu s-a măritat cu niciunul.

Așa se face că după ani buni (2-3 să tot fie) s-a tăiat pamblica la noul și cedl mai mare post de radio care a fost să existe pe meleagurile mioritice și expresive ale Rariștei. Noul primar, că între timp se schimbaseră cu un altul de la alt partid ce nu suporta opoziția și, ca toți aleșii prin vot democratic și cu dare de mână, nu suporta nici regimul de detenție, că suferea de amnezie cu uitarea datelor ce le trebuiau procurorilor, care anchetau pe unul care nu a reușit să fure decât patru fabrici, șapte saivane, 547 ha pământ arabil și necultivat, din exces de import cereale autohtone și câteva miliarde destul de vechi, după 10-15 șprițuri a fost primul care și-a lansat vocea în eter, nu înainte de a anunța crainicul postului, și el la final de 6 sticle bere de export, adusă de un șofer de tir, la care i s-a rupt cupajul exact la marginea drumului ce ducea spre satul proaspăt electrificat cu curent electric:

- Aici „Buricul pământului”!, transmitem pe lungimea de undă... oricum nu contează care-i, discursul primarului comunei de care aparține cătunul Ra... aveți cuvântul!

- A...a... am tăiat azi... buricul pământului!

Cu aceste cuvinte postul de radio „Buricul pământului” a intrat în casele celor ce se uitau la televizor. Așa a amuțit și primarul cu tricolor peste peptul lui voinic, de luptător sumo, pentru că tescovina i-a udat circuitele, ca și celorlalți asistenți și asistente.

.....

SUMAR

9/2009

Ocean întors. Profesorul, de Nicolae Băciuț/2

Semn de carte, de Bianca Osnaga/3

Un actor total, de Mariana Chețan/4

Vatra veche dialog cu Doru Munteanu/5

Poezie românească din Israel: Andrei Fischhof/9

Spațiu alb. Centenar Noica, de Victor Roman/10

Neodihna rostirii, de Elena M. Cîmpan/12

Dacă cerul nu trece..., de Mioara Kozak/13

Cronica literară. Abis lângă abis, de Constantin Stancu/15

Gabriela Goudenhoof la prima carte, de Eugen Evu/17

Filtre. Pe bază de lectură, de Elena M. Cîmpan /19

Versuri de Claudiu Mită/20

Documentele continuității. O familie de xilografi, de Iulian Dămăcuș/21

Pictura bisericească de lemn din Reghin, de Raluca Marinela Dumitrescu/24

Memoria ca o cetate, de Constantin Stancu/28

Pagini din jurnalul constituirii Bibliotecii „Ion Minulescu” din Nürnberg, de Liliana Moldovan/30

Note canadiene pe genunchi I, de Darie Ducan/32

Atlas. Danske Sommerballet, de Mariana Chețan/34

Poeme de Adrian Botez/35

Dedicații în adresa poetului Baki Ymeri/36

Prietenii mei, poezii internaute: Baubec Izzet, de Mariana Cristescu/37

Dulce harababură, Bojor, marele traducător din limba vegetală, de Cleopatra Lorințiu/ 38

Poeme de Darie Magheru/42

Actorul (II), de Suzana Deac/43

Cronica dramatică. ODYSSEIA după HOMER, de Dan Lupescu/46

Asterisc. Toamna se numără, de Iulian Dămăcuș/47

Voia ta, poem de Jianu Liviu Florian/47

Plastica. Fereastra spre cer, de Bianca Osnaga/48

Inscripție pe icoană, poem de Dan Lupescu/49

Literatură și film. „SĂ MORI DE DORUL A CEVA PE CARE N-AI SĂ-L TRĂIEȘTI NICIODATĂ”, de Alexandru Jurcan/50

Ion Săsăran, de Daniela Gifu/51

Curier. De la « Vatra » veche la noua « Vatră veche »/52

Autori mureșeni/54

AICI RADIO „BURICUL PĂMÂNTULUI”!, de Ioan Astalus/56

OCHIUL CICLOPULUI

Copaci înălțuți * Foto Ioan Astalus

AICI RADIO „BURICUL PĂMÂNTULUI”!

La propunerea unor aleși locali, pentru funcții de la centru, s-a înființat prin subvenție publică, cu banii unui patron de firmă, încă nefalimentată, pentru că încă nici nu luase ființă, un post de radio, în comuna de baștină a celui care s-a născut în orașul din apropiere.

**Director de onoare
MIHAI SIN**

**Redactor-șef adjunct
VALENTIN MARICA**

Redactori:

**Eugen Axinte, Mariana Cristescu,
Răzvan Ducan, Eugen Evu, Mioara
Kozak, Lazăr Lădariu, Cristian
Stamatoiu**

După ce s-a adus aparatura nou-nouță, folosită câțiva ani de un post de radio din occident, s-a așteptat mai marele peste specialiștii care au venit cu două luni înainte, ca să mănânce și să bea pe banii Consiliului local, cu care doar patronul lor era partener, și să enerveze pe Nae Gumă și pe Vasile a lui Umezeală care și-au pierdut gagicile din cauză că nu aveau femei cu ei.

La venirea mai marilor peste șefi, că totul era după model american, că acolo, ca și la noi, nu se poate trăi fără șefi, s-a făcut un chef de început, mai înainte ca să se apuce de treabă cei care lucrau. Aștia din urmă erau mai puțini ca cei care nu lucrau dar nu asta era problema. Marea problemă a fost și a rămas faptul că respectivele aparate mergeau doar dacă erau băgate în priză și în satul cu pricina nu era curent. Prizele ar fi mers cu curent, care n-a fost introdus de „odioasa moștenire”, pentru că trebuia să se tragă fire de curent iar moșnegii satului, unul mai bleg ca celălalt, nu dădeau curs doleanțelor de dorințe ale țâfnoaselor de babe conjugale, care doar de văzul lumii se dădeau aprige, că, la drept vorbind, nici nu le păsa de telenovelele de la „cablu”, povestite în toiul slujbei, în biserica de la centru, unde ele mergeau duminică de duminică, că acolo sus pe deal în cătunul Rariște nu exista să existe nici lăcaș sfânt, nici altceva, că se îndeletniceau cu lucrul și cu statul pe ogorul personal.

IOAN ASTALUS

(Fragment din volumul în curs de dispariție
„Perfuzie la purtător”)

(Continuare în pagina 55)

**Correspondenți : Bianca Osnaga, Melania
Cuc, Elena M. Cîmpan, Iulian Dămăcuș,
Darie Ducan, Cleopatra Lorințiu, Ioan
Matei, Victor Știr, Claudia Șatravca
(Chișinău), Andrei Fischhof (Israel), Daniel
Renon (Germania), Gabriela Mocănașu
(Paris), Dwight Luchian-Patton (SUA)**

**Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI
PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE**

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Cuza Vodă nr. 57, România. Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. Copyright©Nicolae Băciuț 2009 *Email : nbaciut@yahoo.com *Adresa redacției: Targu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 * telefon: 0365407700, 0744474258. Materialele nepublicate nu se restituie. Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine exclusiv autorilor.